

15588

OSZK

41-47

.....

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

15.588/41

41 SZÁM

LEGJOBB KÖNYVEK

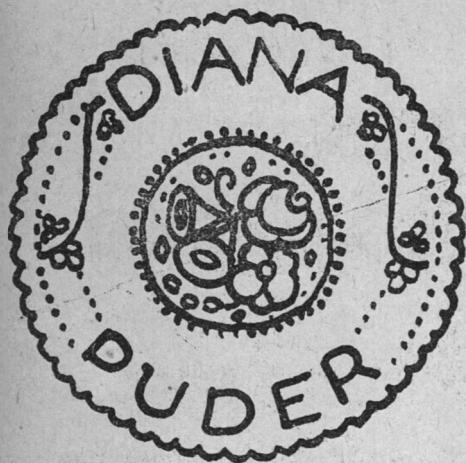
AMBRUS ZOLTÁN:

ÁRA:
1 KORONA

Ninive pusztulása.

72 ÉRDEKES ÚJSÁG KIADÁSA BUDAPESTEN

Magyar és külföldi írók leg- ujabban megjelent munkái:

BERKES IMRE, Csillagok ha kialszanak	K	8.—
BÉLDI IZOR, Vád a sirból	„	6.—
BIRÓ LAJOS, Francia négyes	„	6.—
BÓNYI ADORJÁN, A császárnő kato- nája	„	8.—
BRUUN LAURIDS, Éjféli nap	„	3.50
CLAUDE FARRÈRE, Aki embert ölt	„	5.—
DOSZTOJEVSKIJ, Ördögösök. I/V.	„	12.—
GUY BOOTHBY, A kalandorok királya	„	3.50
HEADON, Igazságos bűn	„	6.—
MASON E. W., Célia	„	5.—
MÓRICZ ZSIGMOND, Szegény emberek	„	14.—
„ „ Vérben vasban	„	20.—
NAGY ENDRÉ, Gróf Mátyás Zsigmond	„	22.—
SIENKIEWICZ H., Forgószél	„	6.—
STRATZ RUDOLF, Édes hazám	„	6.—
WILLIAMSON, Földalatti szindikátus	„	5.—
A könyvek árához 10% pótlék számítandó.		

Megrendelhetők:

LÉGRÁDY TESTVÉREK könyvkiadó-
hivatalában, Budapest, V., Vilmos
császár-ut 78. és a **PESTI HIRLAP**
könyvkereskedésében Budapest, VII.
kerület, Erzsébet-körut 1. szám.

NAGY KEDVEZMÉNY

A PESTI HIRLAP ÚJ ELŐFIZETŐINEK

Mindenki aki most a **PESTI HIRLAP**-ra
— akár egy hónapra is — előfizet,
ingyen kapja a **PESTI HIRLAP** nagy
képes jubiláris 344 oldalas naptárát.
A naptár a szokott naptári és előjegyzési
részén kívül, tudnivalót az ünnepekről,
a névnapok jegyzékét, a bélyeg- és
jogilletéket és sok hasznos egyéb tudni-
valót, 25 novellát és verset a legjobb
íróktól stb. tartalmaz. Kiadóhivatal:
V. ker., Vilmos császár-ut 78. szám.

ELŐFIZETÉSI ÁRA

1 hóra . . K 7.80

1/4 évre . . K 22.

LEGJOBB * KÖNYVEK

AMBRUS ZOLTÁN:

Ninive pusztulása

A „Legjobb Könyvek” egy-egy kötete minden második szombatán jelenik meg.

I.

Élt Ninivében, Jérib király uralkodása idején, egy szőke leányzó, akit úgy hívtak, hogy Lilith.

Lilith a felső városban lakott, malackőből épült, hűvös palotában.

De azért ismerték őt az alsó városban is. És mikor estenden, rózsaszekereken, melyet négy fehér leopárd húzott, elhajtatott a lúja-ligetbe: a mezítelbosok kiállottak az utcaajtóba és így beszéltek róla:

— Ez Lilith, aki közülünk való.

Az öreg asszonyok pedig a kéklő és piszós házak tetőzetén üldögélve, soha megkövettek a tekintetükkel, s így emlegették:

— Nemrég rongyoska volt s piszkos, mint a szegény ember malaca; most mindennap új rózsaszekér kell neki. Hét kertész, hét bognár sűrűn érte folyvást, hogy a harmat meg ne rongálja a háza fehérségét.

Az öreg emberek okosabbak voltak s nem szóltak semmit. Csak ennyit gondoltak magukban:

— A Lilith lába nem arra való, hogy járjon vele. A Lilith lába arra való, hogy játsszék vele az ember.

Csak gondolták ezt, mondom: szólni nem szóltak semmit. De azért ők is utána néztek a rózsaszekérnek.

A gazdag emberek mindig többet sejtettek tudni, mint a szegények; tudó-

mányesabbak voltak a régi időkben is. S ha az alsó városban csak annyit tudtak Lilithről, hogy rózsaszekéren jár, a gazdagok tudták azt is, hogy miért jár rózsaszekéren.

Lilith azért járt rózsaszekéren, mert Lilithnek nagyon szép szeme volt.

A legöregebb niniveiek sem emlékeztek tündöklőbb szempárra. Olyan volt az, mint két melegfényű, mely tűző zafirkó; aki belenézett a rejtelmeibe, lehunyta a szemét, s aztán zafirkéknek látta az egész világot.

Az emberek boldogok voltak már az ókorban is. A felső városban, aki csak kezét-lábát bírta, veszkődött ennek a kék fénynek a sugaraiért.

De Lilith csak három embert szeretett: a tudós Abiront, a vitéz Dáthánt és a kis Mikimókit.

Mikimókit azért szerette, mert a Mikimóki apjának négy tornyoska volt a házában, mint a fővezérén. Lilith nagyon szeretett volna ebbe a házba beléköltözködni, de különben is kedvelte Mikimókit, mert Mikimókinak sohase volt egyéb gondja, minthogy neki a kedvében járjon.

Nagyon derék gyerek volt ez a Mikimóki, csak egy hibája volt. Ha nagyon megharagudott valamiért, vagy nagyon megnézett valami fehérszemélyt, egyszerre csak összeszett s eltört. Úgy kellett aztán nagynehezen összeragasztgatni.

A vitéz Dáthán már egészen más fából volt faragva. A vitéz Dáthánt azért szerette Lilith, mert egyszer azt álmodta róla, hogy egy oroszlának szétszakította az álkapcáját. A vitéz Dáthán sohase mondta meg, hogy igaz volt-e ez az álom vagy sem?

Végre a tudós Abiront azért szerette, mert ez mindig okos dolgokról beszélt neki.

Abiron ismerte a csillagok járását, a füvek gyógyító erejét, s tudta, hogy vannak más világok is a thuja-ligeten túl. Meglehet, a madarak beszédét is értette. Madarakkal beszélni ugyan senkise látta, de annál többet látták beszélgetni magában, s ezért nagy tiszteletben állott.

A tudományt nem lehet véka alá rejteni, s Abiron szeretett Lilith-tel is tudós dolgokról beszélgetni. Nagyon komoly ember volt, s Lilith sokáig el tudta hallgatni.

Az igaz, hogy nem egyformán hallgatta. Néha, a legbölcsebb beszédek alatt, csak nevetett, s azt mondta, hogy mindez ostobaság; viszont más dolgok hallatára a száját is eltátotta, olyan szent félelemmel hallgatott. Ilyenkor közelebb könyökölt a tudós Abironhoz, s fület, mint a házinyulak, mikor odakinn esik.

Abiron igen nagy tudós volt, de azt sohase tudta kitalálni: miért nevet Lilith az egyik tudós dolgon, s miért csodálkozik el úgy a másikon?

Ezt a három embert szerette Lilith, s ennek a három embernek engedte meg, hogy elkísérhessék, mikor estenden kihajtatott a thuja-ligetbe.

Ezek voltak kíséretében akkor is, mikor történetünk kezdődik.

Szép, kora nyári alkonyat volt; a felső város, mely átaludta a tikkasztó délutánt, kezdett megmozdulni. A szökökutat vidámabban csobogtak; a szekér-hajsz megindult.

Még világos volt, de az alsó város fölött már csillagok ragyogtak. Orgona-illat árasztotta el a langyos levegőt, s a liget felől friss szellő kezdett lengedezni.

Lilith, rózsapárnáin álmosan nézte a hátrafelé illanó cédrusokat. A leopárdok vigán siklottak tova az alsó város felé; a négy feketepettyes szürke mén, mely az urfiakat vitte, alig tudott lépést tartani velök.

Az alsó városban már szünetelt a munka. Az iparúzők féiretették szer-számjaikat, s kiültek a pitvarajtóba vagy a házak tetejére, minden rendű cselédjeikkel, akik nagyokat hallgatva nézték a cédrusfasorban towarebbő fura fogatokat, a némberek ruháin el-pocsékoltt kincseket; meg az egész ember- és állatseregletet, mely mind e némberek körül sürgött-forgolódott.

Az irigység az egyetlen érzés, amely-nek nincs zenéje. A környéken elhall-gatott minden hang, hogy helyet ad-jon egy ismerős lármának, melyben a kocsidübörgés lassankint mindent el-nyomott: ostopattogtatást, kurjon-gatást s a sok mindenféle állat bögé-sét, nyihogását. Az első város néma tisz-telettel hajolt meg a felsőnek a zsvája előtt.

Csak a vásártér felől hallatszott egy különös, idegen zaj. Valami hosszas, vajlogató sirám, melyet mintha a tö-meg bruhahája kísért volna.

S minél közelebb értek a thuja-liget-hez, ez a hang annál inkább erősödött. Lilithnek úgy tetszett, mintha egy meg-bőszült sakál ordítását hallaná, vad röhejjel keverten, mely néha túlhar-sogta a panaszos hangokat. Nyilván a vásártérről jött a láрма.

Lilith pávatoll-legyezőjével megcsik-landozta a kis fekete kocsist; a négy leopárd megállott. Az urfiak ijedten ugráltak le elefántcsont-szekerükről; azt hitték, valami baj történt Lilith-tel.

— Micsoda láрма az? — kérdezte Lilith.

— Micsoda láрма az? — kérdezte Abiron, Dáthán és Mikimóki, három-felé szaladva, hogy a föld alól is kerit-senek valakit, aki a vásártér felől jött.

Egyszeriben megtudták a dolgot, s egyszerre érkeztek Lilith-hez az ujság-gal.

— Egy eszelős az, aki azt jósolja, hogy vége lesz a világnak.

— Látni akarom az eszelőst — szólt Lilith.

— Elmulasztod a tüzijátékot — ve-tette ellen Dáthán.

— Az eszelős beszédét nem érdemes hallgatni — jegyezte meg Abiron.

— Fegyver lehet nála — aggódott Mikimóki.

— Akarom — szólt Lilith.

Az urfiak visszaültek a kocsijokra.

a négy leopárd a rózsaszekérrel kitért a cédrus-fasorból, s a menet megindult a vásártér felé.

Utközben suhancokkal találkoztak, akik ugyancsak szedték a lábukat.

— Hová szaladtok? — kérdezte Mikimóki.

— Megyünk a bolondot hallgatni — felelt az egyik suhanc.

— Miért akarjátok a bolondot hallgatni? — kérdezte Abiron. — Bolond elég van a világban, minden nap hallgathatok akárhányat.

— Szeretünk nevetni — válaszolt a fiu.

Mikor épp be akartak fordulni a vásártérre, egy csoport élemedett ember jött velük szembe.

— Miféle bolond az? — kérdezte Dáthán.

— Nagyon fura bolond — felelt az egyik öreg. — Sir és könyörög, hogy tartsunk bűnbánatot. A szakállát tépi és azt mondja, hogy kő nem marad követ Ninivében. Vagy három napja jár ide, s most már nem hederít rá senki.

Ahogy bekanyarodtak a térre, meggyőződtek róla, hogy az öreg igazat mondott.

Az eszelőst már messziről láthatták. Egy dombon állott, s meztelen, sovány karjait az égnek merésztgette. miközben hosszan siránkozott, mint egy éhes szamár. Csak egy kis csoport állott körülötte, akik gúnyjal és szitokkal illették. A többiek a dolguk után láttak. A vásárosok, napnyugta közeledvén, a portékáikat rendezgették, a nép alkudt és vett; s akik jó vásárt csaptak, nem igen törődtek a bolonddal.

A tömeg tisztelettel nyitott utat az uri fogatoknak, s amint közelebb értek, tisztán hallották az eszelős szavát:

— Térjetek Istenhez! Tartsatok bűnbánatot! Öltözzetek fehérbe s tépjétek meg ruhátokat! Sirjatok és könyörögjétek, mert jaj Ninivének! Jaj az anyáknak és jaj azoknak is, akik még meg se születtek!

Nagyon sovány volt és vastag könnyecseppek folytak végig az arcán.

— Nini, föld van a szakállában! — vigadott Mikimóki.

— Az ám, szép fekete szakállá van — szólt Lilith.

— Milyen nagy kamasz! — cárom-

kodott Dáthán — és ahelyett, hogy dolgoznék, óbégat!

— Az már igaz, hogy jól meg van teremve — válaszolt rá Lilith.

Ezalatt a tudós Abiron odalépett az eszelőshöz és azt kérdezte tőle:

— Miért ütsz ilyen lármát? Mit akarsz? Ki vagy?

A bolond mindjárt fölismerte a tudós embert aranyos ruhájáról és szobá-állott vele:

— Én próféta vagyok — szólott.

— A nevedet kérdeztem és a nemzetséged.

— Jónásnak hívnak, a nemzetséget nem ismertem.

— Honnan jössz?

— A köves országból.

— Térj oda vissza és élj ezentúl békességben. Láthatod, hogy itt hiába üvöltesz. Az okos emberek megbotránkoznak a beszédeiden, a léhűtők pedig vigadnak rajtad.

— Engem az Ur küldött! — felelte Jónás.

— Akit te uradnak nevezesz, az nem létezik.

— Én hallottam az ő hangját.

— Álmodtad azt, Jónás.

— Láttam őt a pusztaságban s mikor vihar volt a tengeren. Menekülni akartam a parancsa elől, de ő kényszerített rá, hogy engedelmeskedjem neki. Ő hatalmas és igazságos. Bánjátok meg bűneiteket.

— A bűneinket? Nincsen bűn, Jónás. Azért születünk, hogy élvezzünk.

— Jaj neked, aki cáromlod őt és nevedet parancsait! Látni fogod e világ pusztulását. Mert bizony mondom neked, ha meg nem tértek, az Ur egy lehelletére vége lesz Ninivének! Meg fog indulni a föld; halomra fognak dőlni kupolás palotáitok; kerteiteket, mezőteket kénköves lángok fogják megaszalni; kincseiteket mint fűvényt hordja el a vízözön és Ninivéből nem lesz egyéb, mint egy szörnyűséges iszaptemető. Térjetek Istenhez, mert vége lesz a világnak!

— Ez a világ öröktől fogva való — felelt a tudós Abiron — s ami megvan, nem vész el soha. Csak mi halunk meg, korábban vagy később és mi is csak átváltozunk. Az okos embernek azonban sehogy sem tetszik ez az átváltozás, s addig élvezzi az életet, amig te-

heti. Bizony mondom, Jónás, csalo vagy te és nem próféta.

— Hordd el magad innen! — kiáltott rá Dáthán.

— Te nagyon piszkos vagy — szólt hozzá Mikimóki.

— Engem az Ur küldött — ismételte Jónás.

Dáthán, haragjában ki akarta rántani a kardját, de ebben a pillanatban Lilith megszólalt:

— Elég volt. Belondotok unalmas. Menjünk tovább.

A kis fekete majom ijedten kapott a leopárdok gyeplőjéhez; az urfiak pedig sietve penderedtek fel a szekerekre.

Aztán hajrá. Megkerülték a Kincses Tornyt s egy vargabetűt írva, kinn voltak a thuja-ligetben.

Az est megérkezett. A nagy nyárfasor mélye komor volt a szürkület páráitól, s a tó mentén sorra gyultak ki a színekben pompázó kerti lámpások. A szemközt jövő fogatok mind ritkábban következtek egymásra, s az urfiak háromszor is hallották ezt a mellettük elröppenő megjegyzést:

— Nini, Lilith csak most jön rózsaszekerén.

De a levegő most is oly édes meleg volt, mint akár az Egymást Kereső Szeretők éjszakáján. Egy-egy kövér, bársenyos szellő elhozta utánuk az alsó város orgonailatát, s néha, két kocsidübörgés lármája közt hallani lehetett a távolból az utolsó fülemilék nászénekét. A tó ezüst mezején hattyupárok lebbentek tova s a bokrok között szerelmes fénybogarak kergetőztek.

Lilith egy királynő leereszkedésével engedte át magát a szellő ölelésének, s álmos szemmel nézte, hogyan üldözi a fénybogárkisasszonyt sötét gavallérja. A larma egyre beljebb költözködött a város felé, s egy-egy elkésett kocsis nagy sebbel-fobbal suhant el mellettük. A csend sejtelmes zümmögéseivel kezdte elfoglalni éji birodalmát.

Hanem egyszerre a kis szigeten ki-gyultak a Vaspalota összes ablakai, s afant, a jázminbokrok közt, megszólalt a zene. Lilith odanézett. Eszébe jutott, hogy egyszer, régen, ő is ott táncolt a gyepen, meztláb, részeg katonákkal, akik akkor érkeztek Babylonból.

Es révedezve hallgatta a fúvók meg a trombiták lármáját. A harántsí-metsző, éles hangja mintha csak az urfiakat csúfolta volna. Lilith arra gondolt, hogy az első szeretője egy mizsikus volt, aki a harántsípot fujta. Az emberre már nem emlékezett; de a füle most is kikereste a harántsípot minden zenekarból.

Aztán a zene is elhalgatott, s az előbb elriasztott csend, zizegő kíséretével, ismét végigvonult a fásoron. A nyárfák össze-összedugták a fejüket, s tömérdek dolgot tudtak elcsusogni egymásnak; az uton tücskök serege cripelt. És Lilith a párával teli levegőben mintha látta volna az éjszaka fekete szárnyainak rebbenését.

Ekkor, valahonnan messziről, tompán, fojtottan, valami panaszos sírást hallatszott, mint egy átható jajkiáltás. Lilithen végigfutott a libabőr.

— Milyen luresa volna — suttogta, belenézve az éji homályba — ha csak ugyan vége lenne a világnak!

Hátravetette fejét rózsáira, s felnézett a fátyoltalan, csillagos égboltra. A göncöltől nem messze egy kicsiny, nyugodt fényű égi test ragyogott; az ő csillaga volt az.

— Kis csillagom, arany szemű kis csillagom, mondd, úgy-e, hogy nem igaz?

A kis csillag oly békésen, oly szelíden nézett arany szemével... Lilith mosolygott.

II.

Másnap reggel Lilith, mihielyt fölébredt, átvitette magát porfir-fürdőjébe. Aztán azt mondta a szolgáló asszonyainak:

— Most pedig kerítsétek elő Recepicét.

Ez a Recepice nagyon tudós öreg asszonyság volt, aki mindenféle mesterséghez értett. Hogy micsoda mesterséghez értett legjobban, az mindjárt kitudódik.

Elég az hozzá, Recepice esze nélkül rohant a rengeteg csarnokba, mely a nagy porfir-medencét övezte. Lilithet éppen akkor pólyálták ki a meleg lepedőkből. Alacsony, kerek ágyon feküdt, s cselédei háromnapos libafiókkal töröltették a testét.

Recepipe a kezét is összecsapta bámulatában.

— Ó, gyönyörűséges virágszálom — szipogott — be szép is vagy, esőskolomb lábad!

Nem mondom meg, mit látott.

Lilith, mikor mondták neki, hogy Recepipe itt van, felkényőkölt a párnára, melyet legkedvesebb vadmacskájából csináltatott, s oda intette magához a tudományos asszonyt. Aztán így szólt hozzá:

— A vásártéren van egy ember, aki mindig ordít. Jónásnak hívják. Én akarom ezt a Jónást. Eredj és hozd el.

— A bolond Jónást akarod? — kérdezte Recepipe álmélkodva.

— Azt akarom — szólt Lilith. — Hanem szedd a lábadat s ne mondasd még egyszer, hogy mit parancsoltam.

— Úgy lesz, mint rendeled — nyafogott Recepipe. — De ne felejtőd, szépséges paradicsom-madaram, hogy az öreg Mikimóki mindjárt itt lesz, s hozza az arany kulcsot, az arany kulcsot az arany várhoz, cserébe egy aranyos hajszálért.

Lilith fölnézett. A két záfírság el-sötétedett, mint ahogya a tengerszemek sötétednek el a hirtelen viharban.

— Siket vagy?! — vijjogott. — Vagy elaludtál álva?! Mégis itt vagy?!

S hogy meggyőződjek róla, vajjon lehet-e a szemének, kikapta egyik cselédje kezéből az illatszeres korsót s utánahajította Recepicének. A korsó egyet koppant, aztán darabokban hullott alá a márvány pádimentomra, s Recepipe úgy menekült a palotából, mint egy kis öntött ürge.

Lilith még utánaaszatolt a legkisebb cselédjét:

— Kiáltások rá, hogy jaj neki, ha egyedül jön vissza.

De biz az csak egyedül jött vissza. Már alkonyodni kezdett, amikor előkerült, s Lilith éppen lent volt a kertjében. Ahogy fel s alá járt a gyertyanfa-ligetben, a sötétség manóí csúszva-mászva sompolyogtak fehér ruhája után.

A kis öreg Recepipe reszkette keste útját a zizegő bekrok között. Egyszerre, a liget alján, szemben találta magát Lilithtel. Ijedtében térdre bukott, összekulcsolta karjait a mellén, s lehúzta a fejét a nyakába.

Lilith éktelen haragra gyúlt, mikor megpillantotta.

— Te szemét! — sikoltott. — Ilyenkor botorkálsz elő, s még egyedül mersz jönni?!

Recepipe lebujt a fejével a földre, abban a hitben, hogy úgylis oda fog kerülni. Szerencséjére semmi sem koppan a fejéhez; csak a szitkok árja szállongott körülötte.

Végre Lilith kidühöngte magát s a vén asszony föl merete emelni a fejét.

— Mondd hát, mi történt, gyálatos?!

— Nem jön — suttozta Recepipe.

— Tudta, hogy hova hívod?

— Tudta. Ó, szép, fehér galambom, sokkal bolondabb bolond az, mint gondold; bolondabb, minden észlelnél a világon! Földi gyökérből él, a vizet a tenyerével meri, s dohos hordóban lakik. Így beszélgettem hozzá: „Te féreg, te szennyes ingü, te sáros lábú koldus, aki földi gyökérből élsz, aki a vizet a tenyeréddel mered, aki az eső elől dohos hordóba menekülsz, te ocsmány csavargó, akin az egész világ nevet, akire kutyákat uszítanak, akit a víz is utál: te nem akárod szeretni a világ legszebb asszonyát, aki frissebb, mint a harmat, ragyogóbb, mint a verőfény és szökebb, mint a csurgatott méz?!... Te bolhák vas-csorája, te világ csúfja, te ész nélkül való bögőmajom: te mered azt mondani, hogy nem jössz, amikor a felső város fehér csillaga hív, a záfírszemű leány, akinek egy tekintetért a szudrák meghalnak, akinek egy mosolyáért a fejedelmek naphosszant térdepelnek, akinek egy esőkjéért királyok és népek öfödklik egymást?!... Csak azt mondta, hogy: „Eredj, rossz szagú vagy”.

— Buta szipirtyó, másképp kellett volna beszélned vele.

— Nem múltott rajtam semmi, drága tubarózsám. Elbeszéitem neki gazdagságaidat, biztattam, hogy tejbén-vajban fogod fürösztetni; nyomában voltam mindig, mint az árnyék, s elsuttogtam neki szépségeidet. Mondtam, hogy szavát megkedvelted, s hogy illatos kenőcsökkel fogod megfenyésíteni poros, sáros szakállát. Aztán még közelebb hajoltam hozzá s a furulya lágy, hízeglő, alattomos hangján suttoztam a

fülébe a tudós szerelem rejtelmes, mondhatatlan örömeiről. Azt mondta rá: „Az Ur azt rendelte, hogy vezekeljünk bűneinkért, s hirdessem Ninive pusztulását“, „Vén asszony vagy“ — feleltem én. „Az Ur parancsol“ — szólt ő. „Ez az utolsó szavad?“ — „Ez.“ Bizony mondom neked, szépséges tubarózsám, bolondabb bolond az, mint te gondolod, bolondabb, mint minden eszelős a világban.

— Majd meglássuk — válaszolt Lilith.

— Magad mész hozzá? — kérdezte Receptice elámulva.

— Magam megyek — szólt Lilith.

— Bocsság meg ez egyszer — rimámkodott Receptice, utánacsúsza.

— Ostoba vagy — szólt Lilith. — Nagyon megvénültél. Fogadj szót Jónásnak és tarts bűnbánatot.

Azzal otthagya a faképnél a szegény tudományos asszonyt s felment az alabástrom-szobába, ahol öltözködni szokott. Egy szolgálóasszony jelentette, hogy az urfiak már várnak rá odalent, az agátoszlopos csarnokban.

— Mondd meg nekik, hogy kössék fel magukat.

Az urfiak nagyon különbözőkép fogadták ezt az üzenetet. Mikimóki oly keserves sírásra fakadt, hogy eltört, s megint össze kellett tapasztani; Dáthán káromkodott; a tudós Abiron ellenben mosolygott, szeliden, türelmesen.

De abban megegyeztek, hogy végre is elkötrődtek szépen mind a hárman.

Lilith ezalatt felöltözött; vagy hogy helyesebben szóljak, levetkezett. Redős szoknyája helyett áttetsző fátyolruhát vett magára, mely szerelmesen tapadt a testéhez. Aztán bekerítette magát egy roppant fekete köpenyeggel, s előrendelte a Mikimóki kocsiját.

Kihajtatott a vásártérre, melynek elhagyott sátraira lanyha, édes éj borult. Egy falevél se rezdült; s az égteli volt hintve csillaggal. Felpillantott a Göncöl tájkára; a kis csillag bizalmaskodva nevetett odafenn.

Lilith leszállott a kocsiból, s az első embertől, aki szembe jött vele megkérdezte, hogy hol van a próféta hordója? Ez ember leejtette az állat csodálkozásában, de azért Lilith megkapta a választ:

— Amott, közel a parthoz, három nagy lefektetett hordót találsz. Kettőben kátrány van, a harmadikban lakik a próféta.

Lilith odasétált s megkocoglatta a próféta hordóját.

— Kis Jónás, szép kis Jónás, aranyos kis Jónás, gyere ki.

— Nem megyek — szólt ki a hordóból Jónás.

— Én vagyok az az asszony, aki érted küldött.

— Tudom — felelt Jónás.

De Lilithet nem lehetett könnyű szerezni visszaríasztani.

— Gyere ki, kérlek — szólt alázatos hangon — gyere ki, kis Jónás. Meg akarok térni.

— Az már más — felelt a próféta.

Kibujt a hordóból, aztán feltápaszkodott a földről s szemébe nézett az idegennek.

Lilith mosolygott. Árnyékban állottak, hanem a prófétának úgy tetszett, hogy a Lilith mosolya világít az éjben.

— Gyere velem — szólt Lilith.

— Ha meg akarsz térni, miért hívsz magadhoz? — kérdezte a próféta bizalmatlanul.

— Meg akarom mutatni mindazt, ami elveszített. Függő kertemet, selyem párnáimat, a szökőkutat, melynek moraja elaltatott, kincseimet, drágaságaimat...

És ismét mosolygott édesen, odaadón, ahogy csak Lilith tudott mosolyogni.

— Miért csücsörített össze az ajkadat? Mért nem sütöd le a szemed? — aggódott a próféta.

Lilith engedelmesen nézett le a földre, s mikor köpenye, az áruló köpeny egy pillanatra szétvált, szendén, szemérmesen fogta össze ismét.

— Igazán meg akarsz térni? — kérdezte a próféta.

— Azt akarom, amit te akarsz — szólt Lilith. — De gyere hozzám.

És felnyitotta a szempilláit. A két zafir vakítóan csillogott az éjben, s Jónásnak hirtelen kábitó, meleg szél csapta meg az arcát. A gáton túl, odaát, halkán susogott a víz.

— Asszony, te gonoszat akarsz velem.

— Igaz, hanem azért csak gyere — suttogott Lilith.

— Megyek — szolt Jónás.

* * *

Hajnal felé az üvegközi terem mely a malakhitpalota kertjébe nyílt, tele volt suttogással, sóhajjal és csókok neszével. A szökőkút vize szünettelenül, egyhangun locsogott; s az Égő Szerelem vérvörös virága nehéz, bódító illatot árasztott a pálmásátor körül.

... — Hogy mondtad, édes kis Jónásom, te próféta vagy, úgy-e? — suttogott Lilith.

— Az volnék — sóhajtott Jónás hűnbánattal.

— Szeretem a prófétákat — szolt Lilith.

III.

Dáthán éktelen dühbe gurult. Mikimóki pedig tele sirta a zsebbevalóját, mikor meghallották, hogy Lilith ezentűl nem akar rőruk tudni. A tudós Abiron azonban, aki osztozkodott sorukban, vigasztalta őket.

— Majd másképp lesz minden. Menjünk tovább.

— Meg vagy gárgyulva — vicsorgatta a fogait Dáthán.

— Csak a bolondját járja — vitakozott Abiron. — El fog mulni ez is; minden elmúlik.

— Ó, mikor látom ismét?! — könnyezett Mikimóki.

— Talán már holnap. Légy nyugodt; látni fogod ismét. Minden ismétlődik.

És tudós előadást tartott nekik a dolgok körforgásáról. Dáthán és Mikimóki azt mondták rá, hogy: „Számár!“ Ez a szabad véleménynyilvánítás sokat enyhített a fájdalmonkon.

Lilith ezenközben mindenre gondolt, csak arra nem, hogy mit szólnak az urfiak a megváltozott állapotokhoz. Egész nap ott ült a Jónás lábánál és bese ajkáról a szót.

— Mondd el nekem — faggatta — nemzetségedet és a fáradaimakat, amiket kiállottál.

Jónás nem fukarkodott a szóval; a próféták szeretnek beszélni.

Mikor elmondta, hogyan kezdte üldözni az Úr hangja a pusztában, Lilith remegett; mikor elmesélte hová, merre

simultokolt a parancs előtt, Lilith közelebb bujdosott hozzá; mikor elbeszélte a tengeri vihar történetét s a hajósok haragját, Lilith felkiáltott: „De hát mért nem ölted meg őket?!“ — s mikor végül elpanaszolta, mennyit szenvedett a hal gyomrában, Lilith elnevette magát.

— Bármerre induljunk — szolt a próféta — oda jutunk, ahova Ő rendel. De miért nevetesz?

— Azért nevetek — szolt Lilith — mert te csakugyan eszelős vagy, az én kis eszelősom.

És megcsókolta a próféta haját.

Dél felé a vásárosok zaja fölkeltette a Jónás szundiká ó lekiismeretét.

— Menne kell — szolt — hirdetni a vezeklést.

De meg volt írva, hogy sohase az történjék, amit Jónás akart. Addig késlekedett, míg egyszerre nem ismert magára többé.

A porfir-medencéből egy új, eddig ismeretlen embert szedtek ki, akin leginkább maga Jónás ámult. A haja csigákba volt sütvé, szakállá drága olajkenőcsöktől fénylett, szálak alakját gazdag ruha fedte, s testéről finom illatszerek áradtak szerte. Ujjait drágaköves gyűrűk borították; karjain arany perecek fityegtek.

Hirtelen egy idegen került vele szembe, egy rózsakoszorús urfi, s mikor Lilith megmagyarázta neki, hogy ez ő maga egy álló tükörben, Jónás elvörösödött a haja gyökeréig.

— Mért vagy oly szomorú? — kérdezte Lilith.

— A saru szorítja a lábam — felelt Jónás. — Ahhoz vagyok szokva, hogy mezítláb járjak.

— Tenni fogunk róla — szolt Lilith.

Előhívatta a szolgáló asszonyait s lehúztatta a próféta saruját. Aztán elébe térdelt Jónásnak, s maga göngyöltette be a lábát puha bársony közé.

— El fogok esni benne a rögön — szolt Jónás.

— Nem fogsz a rögön járni — válaszolt Lilith. — Négy fehér lovat adok neked és selyemmel párnázott kocsit.

Jónás nem szolt semmit, de még jobban lehorgasztotta az orrát.

— Rosszkezdű vagy, kis Jónásom — szolt Lilith. — Meg foglak vigasztalni.

A csillár ezer mécsese repkedő tűzcsikokat szórt a kristály-kancsókra s a karsu bronzoszlopok árnyékából bronzszínű törpék lépkedtek elő, aranytalakkal a vállukon. A nagy ebédő négy sarkában, ezüstmű faragott pőznákon, drága fűszerszármak égtek.

Egy idő óta szótlanul ültek selyempárnáikon, Lilith elnyújtózva, Jónás térdére könyökölve. Lilith behunyta a szemét és nemrög történetekre gondolt; Jónás egy törpét nézett, aki majd megszakadt a halak és vadak súlya alatt.

A kis eselések lerakták a roppant nemese ereket; Lilith felocsudott.

— Egyél és igyál velem — szólt a profétához.

Jónás evett és ivott.

— Melyik herből iszol? — kérdezte Lilith. — Ez, ebben a zöld üvegben, fehér bor; nézd, mint a folyó smaragd. Jó bor, eloszlatja a szomorúságot. Emec a másik, itt az arany serlegben, barnapiros, mint szűz leányok vére. Igyl belőle, s tüzet érzesz folyni az ereidben. Végre az ott, a koponyából készült bilikomban, szénfekete bor; ettől mindent elfelejt az ember. Tudod mit? Igyl mind a háromból.

Jónás ivott mind a háromból. De győzte a bort s nem lett tőle vidám.

— Ugy vagy nálam, mint idegennél — szólt Lilith. — Nesze, fogd ezt a kis korbácsot, s parancsolj vele a eselédnek. Szép korbács, jó korbács; akasztott ember bőréből való.

Jónás megcsordította a kis korbácsot és lón örült szaladgálás. Az egész házból ész nélkül futottak elő a szolgáló asszonyok, eselések, törpék és bolondok. Hosszu sorban járultak új parancsolójuk elé, s letérdeltek előtte, várva rendelkezését. Lilith nevetett.

— Milyen furesák! — szólt Jónás, de nem vidámodott fel.

Aztán elküldte őket. Visongva szaladtak el, mint vályuhoz a malacok; de Lilith visszahívta a legkisebb törpét.

— Jöjjenek a zenészek — ügymond.

A törpe ponttá görnyedve gurult el. És jöttek a zenészek. Elöl a csimpanyások, leghátul akik a harsonát fútták. Voltak köztük öregek és fiatalok, nők és gyermekek. Vigat fúttak; s a vig

dánára Lilith bolondjai bukfeneket hánytak. De Jónás nem nevetett rajtuk.

— Igyl — szólt Lilith, s Jónás ivott, mint a gödény.

Aztán tizenharom táncosnő jött fetyolruhában, s megkerülvén a zenészeket, akik az oszlopok közt állottak, elcsúszkáltak a napfény szerelmekedését a rózsabokorral. Jónás ásitott.

— Hagyjátok abba — szólt Lilith — táncotok unalmas. Hozzatok elő Veresbegyét.

Alig hogy kimondta a parancsot, Veresbegy megjelent. Két bolond hozta kézenfogva; a harmadik bolond hozta utánuk a hárfát.

Veresbegy nagyon szép kis leány volt. Selymes fekete haja volt és ábrándos, vizes kék szeme, melynek tekintete sohasem változott.

— Nem lát — magyarázta Lilith. — Vakon született.

A zenészek elhallgattak. Veresbegy megigazgatta vézna kis testén a bohócsoknyát, melynek az eleje piros volt, a hátulja barna, s megpendítette a hárfát.

— Most olyat fogsz hallani, amelyet soha — szólt Lilith. — Veresbegy a legszebben hárfázik, a legszebben énekel, s a legszebben táncol a világon. Veresbegy nagyon drága jószág. Két leggyönyörűbb agaramat adtam oda érte.

Veresbegy mosolygott, úgy, ahogy a escesemők szoktak mosolyogni, amikor megsejtik, hogy tejet kapnak; s tovább pengette a zenéző szerszámot. A hárfá eleinte melán szólt, de aztán vidámabban zengett, s mikor a hangok, egy-kettő, vígan pattogtak ki a húrokból, megzendült a Veresbegy dala is.

Jónás elámult. Ilyennek álmodta a kherubok hangját, de ez a kherub egy szennyes utcán dalt énekelt, amelyet a lebutyokban szoktak énekelni mámoros hajósok céda leányokkal. Mintha gyilkosok és varangyok ugráltak volna ki tejfeles kis gyermeki ajkán.

S a ronda dal örjögő táncba fult. A zenészek újra megszólaltak s Veresbegy egy éles rikoltással megkapta száz szoknyája legfelsőbikét, aztán mintha a rossz betegség bujt volna belé, eszeveszetten kezdte járni a bo-

londját. Lábaeskája minduntalan az eget szántotta, s mikor a zene a legjobban rivalgott, meghajlott derékig, mint aki arra készül, hogy széles jövedvében kirugja maga alól a világot.

Lilith poharával kocogott a zenéhez. Jónásnak kalapálni kezdett a szíve. Ugy rémlett neki, mintha ebben a szörnyű vak leányban Ninivét látta volna előtt, amely fejét vesztve tombol, s nem látja, hogy az Ur él és parancsol.

Fölkelt, letépte fejéről a rózsaszörűt és így szólt:

— Eressz el, megyek hirdetni a vezeklést.

Lilith is föllállott. Intett s Vereshegyet elvezették. A többiek ijedten költöztek el, mint vadak a vihar elől. Csak ketten maradtak a teremben.

— Mondtam, szerelmem — szólt Lilith — hogy meg foglak vigasztalni. Allok szavamnak. Gyere, eloszlatom minden bánatodat, minden bajodat. Látni fogod, amit férfiember nem látott soha. Megmutatom neked a hajamat. Kövess.

* * *

A teremnek, melybe mint félénk szerelmesek lopóztak be, tükörből voltak a falai. Jónásnak káprázott a szeme. Megdörzsölte: hátha álmodik?

Lilith megállott a terem közepén s intett Jónásnak, hogy maradjon a küszöbnél. A próféta nem gondolt többé semmire. Sokat ivott a szénfekete borból.

Lilithnek tizenkét gyémánttűvel volt felkötve a haja, tizenkét gyémánttűvel, arany foglalatban. De a gyémánt fénytelennek, s az arany sárgának, hitványak tűnt fel a Lilith hajához képest. Lilith szőke volt.

Fölemelte a karjait s ledobta az első tőt a márványkövezetre. Aztán a másodikat, meg a harmadikat. Egy hajfonat lebomlott, s a tükörfalak szokatlan, ismeretlen, csodás fénytől csillantak meg. A próféta szíve vadul kezdett ugrálni s Lilith egyre dobálta a silány gyémánttűket. Végre eldobta az utolsó tűt is. Egy széles fénycsáv verődött végig a szobán, s Lilithet elborította a mesés szökéség.

A tükörfalak ragyogtak örömkömben. A próféta szeme szikrázott. Amit lá-

tott, azt nem jó halandónak látnia: egy erdőt látott napsugárból.

Leborult a földre, s azt rebegette:

— Imádlak.

Akkor éjjel Jónás egyszer se hunyta le a szempilláit. Mikor odakünn derengeni kezdett, egy dalt dörmögött Lilithnek, melyet a tengeren hajóslegényektől tanult.

V.

Háromszor kelt fel a nap és háromszor nyugodott le. Elzalatt a Jónás szeme nem tudott betelni a megbabonázó, bűvös látománnyal. A negyedik reggelen azonban így szólt Lilithhez:

— Boraid tüzesek és gyöngyvirágaid illata elikabitó. De a lángcsöppek után keserű íz marad a szájamban s illatszereid émeltyitenek. A földi gyökér jobb ízű s a barlang illata üdőbb. Palotád rettentő. Gyere velem a remeteségbe; jobb ott. Hagyd itt függő kertedet, drágaságaidat s utálatos bolondjaid hadát. Kövess engem s közelebb vezetlek az Urhoz. Elmegyünk a mocsoktalan forrásokhoz, ahová emberi láb még nem hatolt el s utközben hirdetni fogjuk: a megtérést vagy Ninivé pusztulását.

Lilith nevetett.

— Furcsa emberke vagy te, Jónás. Egy kerékkel kevesebb van a te fejedben, mint más emberében; vagy meg lehet egygyel több, nem tudom. De lásd, az akit te az Urnak hívsz, azt akarta, hogy éljünk; s az élet csak így szép, ahogy én élek. Porfi-fürdővel, kábitó borokkal, rózsaszekérrel, illatokkal és sok, sok bolonddal. De hidd el, te vagy az én legkedvesebb bolondom és te is szereted a te kis bolondodat, ugy-e? Csókolj meg s ne beszéljünk erről többet.

Jónás nem is beszélt a dologról többet, de a hányszor egyedül maradt, mindig úgy bandukolt fel s alá, mintha az orra vére folynék. Koronkint felézett a faltető festett és faragott lányaira. Azt nézte: vajjon nincs-e odafenn valaki, aki megcsereditene egy kis korbácsot, amely akasztott emberek bőréből van fonva?!

Egy este Lilith aggódva szólt hozzá:

— Jónás, te nem eszel, nem iszol. Mi bajod van, Jónás?

Jónás felkelt párnáiról, eldobálta gyűrűit, mintha félne tőlük, és így felelt:

— Add vissza rongyait, megyek hirdetni a vezeklést. Az Ur parancsol,

Lilith álméikodva nézett rá, aztán szomoruan szólt:

— Bolond vagy te, Jónás!

Egy kicsit habozott, hogy visszatartsa-e? De aztán odasündörgőzött hozzá, körüldorombolta, s a tündöklő székeséggel még egyszer eltakarta a próféta szemeit.

Jónás maradt és lerészegedett. Lilith azt hitte, hogy diadalmaskodott a láthatatlan ellenséggel szemben.

Hanem reggel, mikor fölébredt, Jónást nem találta többé maga mellett. Felugrott s meztelán szaladt ki a kamrába, hol az eszelős rongyait tartotta. Egy halom gyűrű, karperec, saruk, meg egy drága ruha hevert a földön; a rongyoknak lába kelt.

A próféta megszökött.

*

Az urfiak igen megörültek a dolog illetén fordulatanak. Mikimóki sietett megbocsátani s Abiron mosolygott, mint aki már régen tudta, mi fog következni.

— Elhagyott a szeretőd, Lilith! — gunyolódott Dáthán. Lilith vállat vont és nevetett. Később pedig, vacsora közben elénekelte nekik a ninivei csapások dalát, mely a bolondot csufolta:

Jónás, a cethalban csücsülve,
Igy szólt: Ej hu, jobb volna kinn...

VI.

A tudós Abiron egy éjszaka nem tudt aludni. Rosszat álmódott s arra riadt fel, hogy a szíve lázas sietséggel kopogtat a mellén, mintha ki akarna menekülni onnan belülről.

Főlkelt és szédelegve az ablakhoz tá-molygott. Alig bírta kinyitni, de végre sikerült a dolog. Aztán kinézett a világba.

Fekete éjszaka volt. A vak, homályos égen sötét fellegek ültek s Abiron valami kénkö-szagot érzett a levegő-

ben. A dombok felől egyik szélroham a másik után üvöltött be a városba, s közben, a messzeségből, tompa moraj és zugás hallatszott.

Abiron megismült szempillával bámult ki a sötétbe. A lélekzete elfult, a torka kiszáradt, egész teste szorongott. Egyszerre roppant dördülés hangzott fel a hegyek közül, melyre egy más utánban három-négy szörnyű csattanás ekhözött. Aztán mintha egy megbőszült, óriási vadállat bömbölt volna végig a világon.

Abiron becsukta az ablakot s visszabújt az ágyába. Fejére huzta a papianát, hogy ne halljon semmit; de nem tudt megállani, megint felült, s lélekzete visszafojtva fűlt. Az utcákon örüllő lőtás-futás. Vajjon miért szaladgálnak? A moraj hol gyengült, hol erősbödött; aztán baljósiatu, komor csend.

Kezdett nyugodtabb lenni. Ekkor azonban egy második, még erősebb dördülés hallatszott, mely megresz-kettette a ház falait, s ez a dördülés kidobta Abiront az ágyból.

Rémülten tápáskodott fel; a padló imbolygott a lába alatt. Odakinn, az ablakai alatt, zavart össze vissza futkározás, segítség-kiáltások, jajveszék-lés. S mintha a bömbölő vadállat már a szomszéd-utcákban járt volna.

Feje nélkül rohant a lépcső felé, midőn egy új dördülés ismét a földhöz terítette. A sivitozás közelebből hallatszott:

— A földrengés!... Meneküljünk!

Megdermedve hallgatta, hogy nyíhognak, nyeritenek a lovak is állóikba zárva, aztán egy utolsó erőfeszítéssel, négykézláb kapaszkodott le a lépcsőn. Mikor kibukott az utcára, vadul rohant emberáradatba ütközött, mely magával söpörte. S fülébe süvített a veszkiáltás:

— Jön a víz-ár!

Már hallani lehetett a megbőszült elem borzasztó harsogását. A tömeg vadul taposta az előtte menekülőket s Abiron alig bírta magát a lábán tartani. Leomlott és dűledező házak közt taszították, lökdösték előre, s az üvöltözés, a jajveszékles egyre erősebb lett körülötte. A leomlott faltömegek alatt haldoklók nyöszörögtek, egy asszonyt, aki férje holtteste mellett jajongott,

eltiportak. Odább, kőhalmok közé zárva, kis gyermek siránkozott.

Senki se hallgatott rá. Abiront előre rugták. A betegek házának ablakaiból a benn felejtett nyomorultak kétségbeesve könyörögtek le az utcára, hogy szabadítsák ki őket. Nem kaptak más fele etet, csak azt, hogy :

— Jön a víz-ár! Jön a víz-ár!

Majd egy örült rivalgás. A hullám-tömeg, mely megkerülte a várost, szemben támadt rá a menekülők seregére s a legelő rohanók félig örülten fordultak vissza, nekik esve a mögöttük küzdőknek. „Vissza! Jobbra!” — hangzott a rémület ordítása. A menekülők fojtogatták egymást.

Végre még egy rettentő dördülés, a legrövidebb valamennyi közül, s a szomszéd kőfalak is megingottak. Abiron hanyatt vágódott; egy téglatömeg zuhant a lábára. Főre ugrott előre, s egy másik kőroncs majdnem agyonzúzta. A feje érintetlen maradt, de a karjai ott maradtak a téglá alatt.

Elkábult. Még hallotta a bődületet, s látta, hogy az ég vörös fénybe borul, aztán elvesztette az eszméletét.

*

Ahol előbb Ninive pompázott, ott nem volt egyéb, csak egy nagy temető. A paloták helyén kő-romok és víz-ár; a függőkertek s thuja-tiget helyén füstgőg fák és bűzhődt pocsolya. Szerte, szanaszét és mindenütt: emberek és állatok hullái.

Betelt a jövődőlés. Az ur haragja elsöpörte a mi ismerőseinket. A kis öreg Recepicét úgy elmosta a víz-ár, mint egy kis szemetet; Mikimóki rémületében eltört, és senki se ragasztotta össze. Dáthánt kardostul eltemette egy sziklatömeg.

A tudós Abiron, sántán és bénán, egyedül vándorogott ki élve a roppant pusztulásból. Nehéz sora volt a tudós Abironnak. Kéz és láb nélkül nem sokat ér az élet, különösen, ha az ember nem lát maga körül egyetlen élő lelket se, aki megítassa s kenyeret adjon neki.

Három napi vergődés után fel vonszolta magát egy magaslatra, s végre talált egy embert, aki élt.

Az ember egy sziklán ült és zokogott.

Abiron megismerte, s láttára elfogta a düh. Eifelejtette éhségét és szomju-

ságát, nem érzett egyebet, csak ki-mondhatatlan haragot. Eifelejtette minden nyomorúságát, csak az volt az eszében, hogy ez az ember az, aki meg-jósolta Ninive pusztulását, s hogy ez az ember most itt, előtte, jajgat.

— Te átkozott kuvik! — kiáltott fel — te szörnyű halálmadár, hát te élsz?! Te, aki ezt a kárhozatot hoztad városunkra, élsz és pityeregsz?! De hisz táncolnod kellene s vigadnod, hogy ennyi szerencséd volt, s hogy alávaló jóslatod ilyen szépen betelt! De hát miért pityeregsz, átkozott sirásó, miért sirsz, halál fattya, mondd?

— Azért sirok — szólt Jónás, — mert olyan nagyon szőke volt.

DOM GIL, A ZÖLD NADRÁGU (Portugál história.)

I.

Mély gyászba borulva ült Dom Gil, a zöld nadrágu, a Szent-Bálint-vendéglő erkély-ajtájánál, mely a Tajora bámult, Kócsagtollas birétomát lehuzta az orrára, és előkelő ujjai szomoruan turkáltak fürteiben, melyek egy idő óta fehér színben hivaikodtak. Szomoruan, mondom, mert az október hónap az gyalázatos még Portugáliában is.

Odakünn, a Tajo piszkos habjai lomhán hömpölyögtek a nagy semmi felé. Az utcán fázós emberek nyargaltak adni és venni, rászedni felebarátjaikat, koldulni vagy páváskodni, s legkivált enni, hosszan, hosszan, örökön enni, mint a sertések. Mindezek az emberek el-vának merülve szennyes gondolataikba, s nem látták Dom Gilt és az ő zöld nadrágját.

Benn, a korcsmában, már alig volt ember. A pincér-legények unták a létet, és ásitozva csörömpöltek tányéraikkal. Ezek se vették észre a Dom Gil zöld nadrágját. Megszokták már régen.

Dom Gil fázott, el volt keseredve és nem találta helyét a világban. Öngyilkos gondolatok emésztették, és kétségbeesetten ismételtette:

— Meg fogok házasodni, meg fogok házasodni.

A legsötétebb gondolatok a legcsábítóbbak. Az örvény mindig jobban vonz, mint a forrás. S Dom Gil, számos üveg xeresitől megittasodva, makacsul megmaradt fekete elhatározása mellett.

Csakhogyan volt egy kis bibéje a dolognak.

Dom Gil értett ezer dologhoz, tudott mindent, Dom Gil gyönyörű közbjátékokat irt, s zöld nadrágja a legszebb zöld nadrág volt egész Portugáliában. Demivel rendet tartott a tanulmányai-ban, s a hívságok tanulmányozását kilencvenedik évére tartotta fenn, Dom Gil nem igen tudott különbséget tenni szoknya és szoknya között.

— Tanácsot fogok kérni Dom Sanchotól.

Ez a Dom Sancho nevezetes ember volt. Egész nap a kávéházban ült és folyvást hunyorgatott. Nagyra becsülte a Dom Gil zöld nadrágját, s tele volt kiváló erényekkel.

— Ó, Dom Sancho — kérdezte tőle Dom Gil — ért-e ön a kicsinyes hívságokhoz?

— Fölötte — válaszolt Dom Sancho. — De semmit se tudok jobban, mint az asszonyra vonatkozó tanulmányokat. Tudom, mit mondanak róla az egyházatyák és a szent inkvizitorok s képes vagyok értekezni róluk úgy a történelem, mint a bölcsészet és a néprajzi tudomány nézőpontjából. Nem titok előttem a hét asszonyi szépség s könyv nélkül tudom a hetvenhét módot, amelyen megnyerhetni őket. Féldelemes tudós vagyok e tekintetben.

Dom Gil nagyra becsülte a Dom Sancho ítéletét, mert nem volt ismeretlen előtte, hogy Dom Sancho nagyrabecsüli az ő zöld nadrágját. Azért ilyen-éppen szólt Dom Sanchoz:

— Asszonyt keresek.

A meglepő kívánság Dom Sanchot nem hozta zavarba:

— Menjünk a Szent-Izidor-kávéházba — szólott.

III.

A Szent-Izidor-kávéház fényesen ki volt világítva. Az apró kerek asztalok körül asszonyok és lányok ültek nagy füstfelhőben, mindannyian türelmesen,

némelyek egy-egy nemes ur oldalán. A nagyobb társaságban ülő hölgyek többet ittak és többet beszélgettek ellenben azok, akiket nem környékeztek nemes urak vagy harsányok, csöndesebbek és szomorúak voltak.

Alig hogy beléptek, Dom Gil figyelmét két hölgy keltette fel, akik egy asztalnál ültek, de egy szót sem szóltak egymáshoz. Az egyik éltes delnő volt, s evett, amennyire a fogai engedték, a másik fiatal leány. Ez nem evett, ellenben úgy nézett maga elé, mintha mindenben csodálkoznék: a sürgő-forgó pincérleányokon, a pipázó harsányokon, a faragványos oszlopokon és a sárgaréz-amoretteken is, amelyek mézzel tele poharat tartottak eléje.

Dom Gil hirtelen elhatározással föl-kelt, ott hagyta Dom Sanchot a gránát víze mellett, s a hölgyekhez sietett. Asztalukhoz érve, levette birétomát, mélyen meghajlott és tisztelettudóan így szólt:

— Én Dom Gil vagyok, a zöld nadrágu.

A hölgyek előbb összenéztek, aztán mindketten felállottak. Az éltes delnő lenyelt egy nagy darab süteményt és helytel kináta meg Dom Gilt. A fiatal leány így szólt:

— Nevem Melancolia.

— Nemde, kisasszony — kérdezte Dom Gil — ön édes testvére ama nagy-hírű Dulcineának, akiért spanyolországi rokonom, az elmés, nemes Don Quijote de la Mancha epedett? Vónásai és szende arculata kétségtelenné teszik ezt előttem.

— Nem, uram — felelt a fiatal leány — én egyszerűen Melancolia vagyok.

— Ó, nemes Dom — vágott közbe az éltes delnő — ne ejtsék önt e szavak tévedésbe: Önnek van igaza. Hugom maga sem ismeri uri rokonságát, mert gyermekkorában cigányok rabolták el szüleitől, kik azóta meghaltak. Legyen üdvözölve asztalunknál!

Dom Gil leült, és jó sokáig maradt a hölgyek asztalánál, mert igen jól találta magát. Elbeszélgettek különböző szép dolgokról: a május hónap bájáról, az érett kor előnyeiről, és még sok egyebekről. Tulajdonképp csak az éltes delnő beszélt. A fiatal leány hallgatott, s nagy-fekete szeme csodálkozva tapadt a Dom Gil ősz szakálljára.

Mikor Dom Gil elhagyta a Szent-Izidor-kávéházat, jókedvű volt és így szólt Dom Sanchohoz :

— Feleségül veszem e leányt.

— Vagy úgy ?!... — álmélkodott Dom Sancho.

De többet nem szólt egy szót se, mert Dom Sancho filozóf volt.

IV.

A barangok zugtak, a püspök latin szavakat mormogott, Melancolia csodálkozva nézte az oltár faragványait s Dom Gil büszkén feszített zöld nadrágjában a templomi nép előtt. A frigy megtörtént.

Szégyenkezve kell megvallanunk, hogy Dom Sancho, valahol hátul, épp úgy vigyorgott, mint a többi szájtató. S mikor este, a kávéházban elmondta cimboráinak az egész történetet, hozzátette, hogy a szegény Dom Gil, akármily kiváló férfit is az ő zöld nadrágjában, semmit se sejt az asszonyok hetvenhét gonoszságáról.

Az eseten sokat nevettek. A portugál tudvalevőleg a legvidámabb nép egész Európában, s mint az ének mondja :

Vigan dudál

A portugál ;

Mindegy neki: jó, rossz hajó,

Május avagy december hó,

Vigan dudál

A portugál.

V.

Melancolia, mikor először szétnézett a világban, azon vette észre magát, hogy őt keresztül-kasul szerették urak és borbélylegények. A borbélylegények egy kicsit többször verték meg, az urak egy kicsit rosszabbul bántak vele : ennyi volt az egész különbség.

Dom Gil nem verte meg soha s Dom Gil nem bánt vele rosszul. Melancolia igen különösnek találta ezt az ősz szakállu embert.

És mikor az éltés delnő egyszer néhány szót sűgött a fülébe, úgy, hogy Dom Gil ne hallja : Melancolia életében először mondott valamit.

Azt mondta, hogy :

— Nem, Ő igen különös ember és én engedelmes szolgálója leszek.

Az éltés delnő nem tudott hova lenni bámulatában.

De igen okos asszony volt ám ez az éltés delnő, s leküzdvén felindulását, így szólott magában :

— Bizzuk az időre a dolgot.

Amit az éltés delnő az időtől várt, azt sokkal jogosabban várhatta volna a zöld nadrágtól. De még az éltés delnő sem volt oly okos és számitó, hogy figyelembe vette volna a Dom Gil zöld nadrágját.

Egy szép nap Dom Gil fölkerékedett és így szólt Melancoliához :

— Elmegyek a hársfák és a tölgyek közé. A hársfák és a tölgyek szeretik nézni zöld nadrágomat.

Melancolia egyedül maradt és csodálkozva nézett körül a szobájában.

VI.

Nem tudnám egész bizonyosan megmondani, hogy a hársfák és a tölgyek csakugyan annyira lelkesedtek-e a Dom Gil zöld nadrágja iránt, mint Dom Gil képzelte, de annyit mondhatok, hogy ez a zöld nadrág igen különös nadrág volt.

Mert bővös nadrág volt ám ez a zöld nadrág, úgy tessék elgondolni. Kelmét nagyszakállu törpék szőtték smaragd kövek fényugaraiból és tündérek voltak a szabói. Nem is a Dom Gil számára csinálták ; csak úgy jutott hozzá rejtelmes véletlenből. Minden emberöltőben készítenek ilyet a láthatatlan munkások, s a zöld nadrág azé, aki nem keresi, hanem csak úgy, véletlenül akad rá.

Dom Gil nem kereste ; úgy bukkant rá, amint egy holdvilágos este az erdön barangolt. „Lám, milyen szép zöld nadrág ! — szólt magában. — A szövete szint játszik és címernek aloe-virág van himezve rajta.”

Dom Gil szegény volt, mint a templom egere és öltözete rongyokból állott. Felhúzta a szép zöld nadrágot, és végigpávaszkodott vele az ezüst páras tisztáson.

Mikor a cserjéhez ért, már világosan hallotta, amint egy csóka azt mondta egy várjunak :

— Ime, a dicső Dom Gil, aki nagy dolgokra van hivatva!

— Az ám, szegény Dom Gil! — sajnálkozott a varju.

Aki a zöld nadrágot felhúzta, tisztán értette a madarak beszédét.

De nemcsak a madarak nyelven tudott, hanem értette azt is, amit a reszkető nyárfalevelek zizegnek egymásnak, s nem maradt titok előtte, mit zúg az erdő sejtelmes éjszakákon, miért morognak a hegyek, mit karatynak a kis vizek és miért, kire haragszik a tenger. Aki a zöld nadrágot felhúzta, az úgy olvasott az égboitozatból, mint más a nyitott könyvből; a csillagok járásából ki tudta betűzni a jövőendő titkait, az abrakadabra abécévé vált előtte, s ha azt akarta megtudni, hogy akárhol mi történt, csak dobbantania kellett, hogy a múlt összes szolgáló szellemei ijedten jelenjenek meg parancsszavára. Aki a zöld nadrágot felhúzta, megértette, miért sietnek a kis folyók a tengerbe, miért les a menyét a szárnyasokra és tudta, hogy mit akarnak a szegény kis földi férgek. Mondom, bűvös nadrág volt ez a szép zöld nadrág.

De — reszkessetek a tündérektől, ha ajándékot hoznak is! — a zöld nadrágnak volt egy szörnyű átka. Aki felhúzta, azt menten elfogadta egy egető szomjuság: az a vágyakozás, hogy emberek és madarak, erdő és tenger, plánták és földi férgek, mind, mind azt susogják körülötte folyton, örökké:

— Ó, milyen szép zöld nadrág! Ó, milyen szép zöld nadrág!

- VII.

— A hársfák és a tölgyek szeretik nézni zöld nadrágomat — így vigasztalta magát Dom Gil, ahányszor az utcagyerekek megcsúfolták és köveket dobáltak utána. És egyre többet járt a hársfák és a tölgyek közé, amelyeknek csak ő értette a nyelvét.

Melancolia ezalatt egyedül ült ott-hon és pergette a rokkáját. Melancolia nem értett semmit; csak nézett ki az ablakon nagy, fekete szemével de nem látott odakünn egyebet érthetetlen tarkaságnál. Melancolia sehogyse tudta felfogni, mire ez az egész, különös világ.

VIII.

Dom Gilnek a házikója künn állott a város végén, közel az erdőhöz. A házikó előtt egy kis kék pántlika folydogált, melyet Dom Gil úgy hit, hogy a folyó.

Egyszer, amint Melancolia egyedül üldögélt ablakánál, rokkáját pergetve, egy vándor tartott a kis kék víz felé, láthatóan azért, hogy szomjuságát oltsa. Vidám vándor volt; kakastollas kalapját félreacsapta a fején s harsányan füttyörészett.

Amint meglátta Melancoliát az ablaknál, hirtelen mást gondolt. Oda-ment az ablakhoz s bekiáltott hozzá:

— Eresz be, szép virágszál.

— Nem — felelt Melancolia — én igen különös ember, s én engedelmes szolgálója leszek.

De az ajtó nyitva volt és a vándor bement.

— Csak egy csókot kérek — szólott a küszöbről. — De ha kettőt adsz, azt se bánom.

— Nem lehet — szólott Melancolia. — Én igen különös ember, s én megígértem, hogy engedelmes szolgálója leszek.

— Ne tréfálj, lelkem — suttogott a vándor. — Szép asszonynak nem a rokkánál a helye.

— Ó — zokogott Melancolia — mily borzasztó, hogy meg kellett csálnom ezt az igen különös és igen derék embert!...

— Isten jó nap, szolgálóm — készlődött a vándor. — Még hosszú utam van, s mindjárt beesteledik.

— De hát kicsoda vagy? És hová mész? Nem jössz vissza többet?

— A nevem: Soha Másnap — válaszolt a vándor.

Félreacsapta a kalapját és füttyölve ment tovább. Melancolia csodálkozva nézett utána.

IX.

Ettől fogva Melancolia összetett kézzel ült rokkája mellett és csak nézett ki az ablakon. A munka nem haladt előre, de Melancolia nem bánta.

És sorra előjöttek a Szent-Izidor-kávéházi ismerősök, mondván:

— Az eszelős nincs itthon, Melancolia. Miért nem eresztesz be?

Melancolia vállat vont és az ismerős bement.

Ezek legalább selyemkendőkről, csipkés ruhákról és fülbevalókról beszétek neki. Dom Giltől pedig már sohase hallott egyebet, csak azt, hogy :

— Megyek a hársfák és a tölgyek közé.

A szomszédok eleinte csak nagyokat nevettek, s „helyes”-t bólintgattak, mert Dom Gil nem ivott velük. Később azonban nagyon megharagudtak, látván, hogy Dom Gil nem jött rá a dologra.

Egy szomszéd érte ment a hársfák közé és így szólt hozzá :

— Nemes Dom. kövessen engem, hogyha látni akar valamit.

És mondott még egyet-mást, nem tudom mit.

— Az nem igaz — szólt Dom Gil. — Ő édes testvére Dulcineának, kiért spanyolországi rokonom epedett.

De igaz volt.

— Meggyaláztad zöld nadrágomat ! — kiáltott fel Dom Gil, s kiüzte házából Melancoliát. Aztán sirva fakadt, s elment a hársfák és a tölgyek közé, elpanaszolni nekik bánatát.

X.

Egy este kopogtattak a Dom Gil ajtaján. Ismeretlen ember nyitott be, aki így szólt hozzá :

— Uram, egykori feleséged nagy nyomorúságban fekszik a Szent-Balázs-ispótyban. A sebek elemésztették arcát és a lehellete tűrhetetlen. Koldusabb a koldusnál és ha te is elhagysz, mint elhagyta mindenki, a közös ételmen fog tengődni, s a közös sirba fogják eltemetni.

Dom Gil fehér lett mint a fal és azt mondta, hogy :

— Megyek.

Mikor az ispótyához értek, az ismeretlen így szólt :

— Nem fogsz ráismerni uram. Nagyon megváltozott. Nincs meg belőle semmi, csak a nagy fekete szeme.

Dom Gil fölelte a fejét.

— Tévedésben vagy, uram — szólt kevélyen. — Azon a napon, melyen megtaláltam zöld nadrágomat, szent fogadást tettem, hogy mindenha gyá-

moia leszek a szegényeknek, az elhagyatottaknak, a betegeknek. Ezért jöttem el. És ne hidd, mintha lágy érzelmek űztek volna e küszöbhez. Ahhoz, akinek ilyen zöld nadrágja van, nem fér efféle gyengeség.

És megigazitotta fején birétomát.

XI.

Melancolia hosszú ideig sínylődött. Ez idő alatt Dom Gil hűségesen megtartotta szent fogadását, mellyel zöld nadrágjának tartozott, s egész nap ott ült a szerencsétlen mellett. Lágyan szólt hozzá, mint gyerekhez szokás, s igyekezett kitalálni titkos óhajításait. Beszélt neki a plánták diszruháiról, a csillagok kalandos utjairól, s a pacsirta szerelméről. Melancolia csak nézte, s hallgatott.

— Mire gondolsz, Melancolia ?

— Ó, Dom Gil, azon gondoikozom, hogy milyen különös és milyen derék ember ön !

XII.

Egy napon végre a kaszás ember megjelent a szegény nyomorult ágyánál. Leült a lábánál, mintha otthon lett volna, s egy kicsit várakozott. Melancolia csodálkozva nézett rá.

Dom Gil ráborult az ágyra, s csöndesen sirdogált. Bizonyára megfedkezett arról, amit az ismeretiennek mondott vala.

— Ó, Dom Gil — szólt Melancolia — adja ide a kezét, hadd csókoljam meg !

Egész életében sohase szólt máskor, csak ha kérdezték. Most beszélt magától, legelőször.

Dom Gil nem moccant. A sovány, nedves kéz bátortalanul tapogatózott maga körül, mintha valamit keresett volna.

— Köszönöm, Dom Gil, hogy ilyen irgalmas volt hozzám, hogy ápolott ! nem hagyott el nyomorúságomban. Én nyomorultul megcsaltam önt s ön nagy-lelkű volt irántam. Köszönöm, Dom Gil. És még jobban köszönöm, hogy egykor akkor nyájas volt hozzám. Köszönöm, Dom Gil.

Dom Gil megfogta az erőtlen kezét és elborította csókjaival.

— Ön mindig különös ember volt, Dom Gil — folytatta Melancolia — de most már tudom, hogy milyen fő-fő magas ember. Lám, milyen szép aranylánc van a nyakán, aranylánc és aranykereszt, gyémántokkal köröskörül... O, hogy elvadtának ezek a gyémántok!... Fáj látnom, Dom Gil, fáj látnom...

Látomásai voltak szegénynek. Dom Gil zokogni kezdett.

A kaszás ember lassan fölemelkedett és csontos ujjait rátette a baldokló homlokára. Melancolia szeme csöndesen lecsukódott.

* * *

Harmadnap Dom Gil eltemettette Melancoliót, aztán kiment a hársfák és a tölgyek közé, hogy kisírja előtűk bánatát. Az erdő értelmetlen dolgokat zúgott a fülébe, s Dom Gil így panaszkodott a nagy egyedülvalóságnak:

— S ő sem látta meg zöld nadrágomat!

BOB, AZ OROSZLÁN.

I.

Hárman ültek az asztalnál: a püpos, Miss Lilian, a szeliditőnő és Little John, a majom. Old Jack, a tudós kutya, a kukóban feködt, s félig aludt, félig böleskedett.

— Huszonkét garas! — szólt a püpos — az embernek éhen kell halni. Micsoda vidék! Rekedtre kiabáltam magam: Tessék beszélni! Tessék beszélni! Miss Lilian fenevadjaival! A kutya mint számológépvész! — és ime: Hát ez a kis betyár nem volna, fel kellene akasztanom magam. Nem eszel, Little John? Nem eszel, kis betyár?

A majom elégedetlenül morgott s Miss Lilian nem felelt.

— Minden bajaak Bob, ez a hüvany Bob az oka — folytatta a püpos.

— Nem tud semmit és nagyon sokat eszik. A paraszt egyszer megnézi s aztán vége. Mit is nézne rajta másodsor? Egyet-egyet nyújtózkodni s naphosszat ásitózni: ebből áll az egész tudomány. Egész nap alszik a bestia. Mi itt törjük magunkat; ez a kis betyár

reggeltől-estig vesződik, fut-sárad mulattatja az uraságokat. Az megdöglik, zabál és melegszi. Többet eszik, mint mi mindnyájan együttvéve. És mennyi fűtő kell neki, Istenem, mennyi fűtő! Egy piszkos, vén besztának!... Nem igaz, Little John?

Little John panaszosan dörögött, s Miss Lilian végre megszólalt.

— Ön gyűlöli Bobot, s én értem ezt, mert ön nem tud felejtetni, Mr. Reginald. Bob majdnem halálra ijesztette önt; belemarkolt a húsába, s ha véletlenül oda nem tévedek, ön ma Szent Pál jobbán ül, az igazak között. Ön akkor nagyon megijedt Mr. Reginald s tudom, hogy a betegsége ettől a naptól kezdődik...

A püpos közbevágott.

— Ne is beszéljek nekem arról a napról, mert felforr bennem a vér; jobb, ha hallgatsz erről, Zsuzsánna. Megtámadni engem, a gazdáját! Aki enni adok neki s kiadom az utolsó garasomat, hogy mieleget legyen a nyomorult! Ne is beszéljünk erről Zsuzsánna mert nem tudom, mitévő leszek, ha erre gondolok. Mondok neked valamit, s aztán ne beszélj nekem erről. Tudod-e, mit forgattam a fejemben, az után a nap után, amikor ez a piszok nyavalyássá tett? Azt, hogy levágom a farkát darabokban. Mert golyót röpteni a fejébe, mi az? De levágni a farkát, kis darabokban tövig, ezt már megérezte volna a semmirekellő!

Miss Lilian elnevette magát.

— Csakhogy ez nem ment volna olyan könnyen mint Mr. Reginald gondolja. Bob öreg és szelid; a ketrec, az idő és a hideg egészen megtörte az istenadttát. De nem szereti, ha tréfálnak vele, s fogorvosra még nem volt szüksége.

— Nem kérdeztem volna meg — szólt a püpos az értelem felsőbbiségével — tetszik-e neki ez a kis tréfa vagy sem? Ő engem nem lát többet a ketrec közelében! De kieszeltem valamit, amin talán csodálkozni fogsz: olyan egyszerű a dolog. Kieszeltem: a ketrecguillotinet. Egy kis gépezetet, mely két éles, mozgatható bárdból áll. Az egyik bárd a ketrec tetejéről becsúszkázott le, a másik a padozatból emelkedik ki, s alant egymásba futnak. A buta állat észre se vette volna, hogy átsétáltatód

az új ketrecbe, s aztán már a többi az én gondom...

— S ön azt hiszi, Mr. Reginald, hogy rá vehetett volna erre a gonoszságra? Fúj! Különben ez amnyi lett volna, mint lemondani róla egészen. Mert szeretném látni azt a szelidítőt, aki hajlandó volna belépni hozzá ez után a műtét után. És részletekbe ölni meg, csakhogy kinyúljon: micsoda gondolat! Ha terhére van s lelővi, azt értem; szegénynek úgy se sokat ér már az élete. De így!... Ez igen csunya ötlet volt, Mr. Reginald; s nemcsak kegyetlen, hanem ostoba ötlet is. Mert végre is Bob kenyeret keres önmagának.

— Azaz, hogy keresett — felelt a pupos. — Akkor még keresett. Ma már nem is keres, csak eszik. Főleszi mindenünket. Ennek a kis fickónak egy új vörös nadrágot akartam venni; arra se telik. Semmire se telik. Nem fázol, Little John? Gyere te gazember, ülj az ölembe. Szereted a sört, te zsi-vány? Ugy-e, hogy szereted? No hát igyál. Hehehe, te gazember, te gaz-ember!...

S megveregette a majom szőrös arcát.

Ahogy hozzáhajolt s itatta, hamarjában nem lehetett megkülönböztetni, melyik az ember s melyik a majom. Little John arca értelmesebb volt, mint Mr. Reginald, s a majom nem látszott oly vadnak, mint az ember.

— Különben szerencséje — folytatta Mr. Reginald — hogy olyan szegény vagyok. A guillotine-ja sokba kerülne s nekem nincs pénzem.

— Ne is beszéljen nekem erről, Mr. Reginald, mert minden szava a szíve-met hasogatja. Szegény Bob! Mi lesz vele, ha én nem leszek itt? Pedig én elhagyom önt, Mr. Reginald.

— Mi az?... Mit mondasz, Zsuzsánna?

— Azt, hogy elhagyom önt, Mr. Reginald. Férjhez megyek a borbélyhoz, akit a múltkor kitiltott a bódéból, mert szóba álltam vele. Éppen erről beszélgettünk akkor.

— Elment az eszed, Zsuzsánna? Ez lehetetlen! Ki főz nekünk akkor? Ki mos, vasal ránk? S ki bánik a vadakkal?

— Szolgáló akad elég s Bobhoz meg-

fogadja Goliath-ot, a régi szelidítőt. Goliath már öregszik, lehet beszélni vele. Azt hiszem, kevesebbel is megelégszik, mint én.

— És mért akarsz elhagyni? Így egyszerre?

— Tudja, Mr. Reginald, én nagyon csöndes néember vagyok s nem jár az eszem haszontalanságokon. De nekem is kell az ember, s én nem ember, Mr. Reginald, ön ur.

— Ezt érdemeltem tőled? Ezért tartottalak, ezért fizettélk nyolc esztendőig? Egy vagyont raktál félre a garasaimból s most itt hagysz?

De Miss Lilian-t már nem lehetett észretéríteni. Karácsonykor letelik a szegődése s ezzel búcsút mond a művészi pályának. Mr. Reginald mondhat amit akar. Ő nem veszi vissza a szavát.

— Hallod ezt, Little John? Karácsonykor férjhez megy a borbélyhoz. Ember kell neki. Megint Zsuzsánna lesz Isten, ember előtt; fogadjak magamnak más Miss Liliant. Hallod ezt, Little John? Ugy-e, te nem tennél ilyet, Little John?

A majom késszerűen nyöszörgött s a pupos elérzékenyült.

Mondhatott akármit, Zsuzsánna hajthatatlan maradt. Kérésre, fenyegetésre ugyanazt felelte, konokul, egyhanguan:

— Karácsonykor megyek.

Ha egy engedelmességhez szokott asszony egyszer a fejébe vesz valamit, azt harapófogóval se fcszítod ki onnan.

Mr. Reginald szorultságában a kutyához fordult:

— Hallottál ilyet, Old Jack? Elhagyják a gazdáját. Hát nem voltam én jó mindnyájatokhoz? Nem adtam nektek enni? Utóttelek, vertelek? Igen, vertelek, de nem szívből, csak a tudomány érdekében.

Ezeket a szavakat, hogy: „a tudomány érdekében“ Old Jack értette; szűkölt s ugatni kezdett.

Ennyi gyász láttára Zsuzsánna is megilletődött. Lehajtotta a fejét s így szólt a késő bánat hangján:

— Nem lehet másképpen. A borbély már a pénzt is elvitte magával.

A puposnak a torkán akadt a szó. Megértette, hogy ami történt, jövőtehetetlen. Vagy úgy, a borbély már a pénzt is elvitte magával? Akkor csakugyan haszontalan minden szóbeszéd.

— Jó — szólt végre, elfojtott dühvel — menj, de vidd el azt a buta állatot is. Nekem nem kell. Vedd meg, olesón adom. Vidd el szaporán, hogy ne is lássam többet.

— Mit csinálnék vele a borbélyműhelyben? — kérdezte Zsuzsánna. — Kivernének miatta a faluból. Önnek még hasznára lehet. Vagy ha ez nincs kedvére, eladhatja a városban, amikor akarja.

— Valld meg, azért hagysz a fakép-nél, mert attól tartasz, hogy egy szép nap téged is felfal a bestia, amikor egyszer rosszkedvében találod. S ha már valakit szét akar tépni, inkább engem, mint téged.

— Nem, Bob nem rossz indulatu. Csak akkor haragszik, ha éhes.

— De mindig éhes, a falánk kutya! Egy szó mint száz, a legokosabb, hogy ha itt maradsz. Küld el a borbélyt; minek is állsz szóba borbélyokkal?!

— Azt nem lehet. Odaadtam a pénzt.

— Persze, persze, már a pénzt is odaadtad. Hát jól van, eredj.

Aztán Little Johnhoz fordult és elpanaszolta neki:

— Ez a buta állat mindennap uj bajt zudit a fejemre. Széfugrasztja a társulatot s megeszli mindenünket; semmit se tud, semmit se csinál, egész nap alszik és mégis élni akar. De ne félj, Little John; majd teszek róla, Little John, ne félj!

A majom, aki buzgó és szorgalmas volt, a fogát vicsorgatta.

II.

Karácsony estéjén, egy órával később, hogy Miss Lilian — a keresztségben: Zsuzsánna — áttette tanyáját a borbélyhoz, a pupos magára vette köpönyegét, keresztül haladt a keményre fagyott udvaron, s benyitott a vadak bódéjába.

Tolvajlámpát vitt magával, s a falhoz lapulva, óvatosan haladt előre. Nem akart közel érni a ketrechez; gyűlölte, de tisztelte Bobot.

Az oroszlán aludt.

Miről álmodott? Zsákmányról? Halálos marakodásokról, gőzölgő vérről, szétmarcangoit óriási kigyókról? Vagy édes dulakodásokról, játszi oroszlánkis-

asszonyokkal, akik a párzás szilaj örömében bömbölésükkel megreszkettetik a csalitot? Bizonyára a sivatagban járt, a napfényben, a forró homokon. A messzeségben a kaffer kunyhókat látta s nem érezte a lába sebtét.

A pupos, a tolvajlámpa gyér világánál, bepislogott a ketrecre, ahol a sötét tömeg nyugodott. Settenkedő lépését alig lehetett hallani; a vad aludt tovább. Aludt s nem gondolt rá, hogy annak, aki nem tudja megkeresni kenyérét: nincs joga élni.

— Aludjál — mormogott a pupos — ma alszol utójára ilyen édesen! Hogyan, barátom, te elveszed előlünk a táplálékunkat, a meleget, s ráadásul szétkergeted a társulatomat?! Nem, Bob cimbor, ez már nem járja, ez egy kicsit sok. Ezennel felmondom a barátságot. Miért pazarolnám tovább is terád keservesen szerzett garasaimat? Hogy egy szép nap leharapd a kezem? Köszönöm szépen. A Miss rám nézve meghalt, tehát vége a komaságnak. A Miss beszélhet akármit. Hogy bevigyelek a városba s eladjalak az állatkertnek, vagy a múzeumnak? Ugyan ki ad pénzt érted: egy ütött-kopott, vén oroszlánért! Annyit se kapnék érted, amennyibe az ellátásod kerül, amíg túladhatnék rajtad, nem tudom, mikor. Nem, nem, Bob, végezzünk. Végezzünk minél hamarabb s végezzünk zaj nélkül, ahogy urakhoz illik. Minek tudja meg a világ, hogy véleménykülönbségek vannak közöttünk? Ez fölösleges. Mondjuk, hogy beteg vagy, Bob, hogy nagyon nagy beteg. Nem vagy már mai csirke; nem mondható váratlan szerencsétlenségnek, hogy időd betelt s órád megérkezett. S elmúlásod fájdalomtalan lesz. Tudod, a guillotine-t jobban szerettem volna, de hagyjuk az erőszakosságot. Értettél? Nem? Mindegy. Végezzünk, Bob.

Odament a kemencéhez, mely a rekeszt melegítette s szép esendesen eloitotta a tüzet.

Hajnal felé az oroszlán fölébredt s megrázta a sörényét. Fázott.

III.

Másnap, Mr. Reginald bekukucsált a bódéba. Kíváncsi volt rá, mi történik

odabenn, de nem tartotta tanácsosnak közelebb menni a halálra ítélthez.

Ahogy kinyitotta az ajtót, a vak homályosságból két nagy sárga szem rontott elő, s egy hatalmas tömeg olyan erővel vágódott a ketrec rácsához, hogy a vasszerkezet minden ízében megremegett.

A pupos hátán végig futott a hideg s inai megcsuklottak. Ha a vas véletlenül enged!... Becsapta az ajtót s tovább állt.

Az ajtó-csattanásra rémitő bömbölés felelt. Olyan bömbölés, hogy a pupos egész éjszaka hallotta. Hajnalig nem tudott aludni. Csak a füle káprázott?... Vagy amaz egyre ordított odaát?!

Később is, folyvást hallotta ezt a hangot. S ünnep másod napján, mialatt Little John a legtréfásabb dolgokkal mulattatta a piacon egybe gyülekezett uraságokat, koronkint a fűlébe hatott a meg-megújuló rettentő bömbölés. Eleinte úgy hangzott ez, mint valami szörnyű fenyegetőzés, majd úgy rémlett, mintha átváltozott volna panaszos könyörgéssé.

Végre elhallgatott a hang.

Az ünnepek után — ötvenhat óra mult el, hogy a halálra ítélt éhezett és fagyoskodott — Mr. Reginald még egyszer megnézte áldozatát. Most már bemehetett. Bob nem rohanta meg a rácsot; tehetetlenül feküdt ama sarokban, mely a legközelebb volt a hideg kemencéhez.

A déni nap bevilágított a deszka-bódé hasadékain. Mr. Reginald jól láthatta az éhségtől és hidegségtől kimerült állatot. Még élt, de már nem bömbölt, csak nyögött.

Mikor az ajtó kinyílt, felnyitotta a szemét. De tekintetében már nem volt más, csak halálos szomorúság. A gyűlölségnek és a bosszunak utolsó zsarátnoka is kialudt belőle.

Mintha azt mondta volna ez a szomorú tekintet:

— Ó, jaj nekem, hogy én — én vagyok, s nem lehettem más: alkalmazkodó kutya, vagy ügyeskedő majom! Ó, jaj nekem, hogy csak haldoklásomban tudom meg, mily okatlanul életem! Miért is, hogy bele kellett futnom a kelepcébe s a rabságban nem tudtam

átváltozni törleszkedő hasznos háziállattá?! Miért, hogy a hazai, ismerős bozótok között, egyenesen, nyugodt, nagy léptekkel haladtam előre, nem sejtve, hogy vermet ástak elém?! Miért kell így későn tudnom meg, hogy nem okos egyenesen menni, miért nem láttam be előbb, hogy csusznom kellett volna, lassan, óvatosan, kanyarogva, ahogy a kígyó csuszik?! Miért nem nyílt ki az eszem a verem sötétjében, miért, hogy föl se vettem a homályt, mely mindenkorra élnyelt, miért, hogy aggodalom nem fogott el a fogságban, miért szóltam nyugodtan: „Sötét van; mindegy!” Miért nem törődtem a puskás liliputiakkal, akik körülfogtak s ácsaltak a veremből széttörhetetlen vas ketrecembe?! Miért nem tanultam meg később a rabszolgaság mesterségét, miért nem sajátítottam el a tánc művészetét, a tizig való számolás tudományát, miért nem tanultam meg vörös nadrágban járni és az arcomat fintorgatni?! Isten veled már, harc vidám zenéje, fenevadak erdőt reszkettető vidám orditozása, lángoló erdő, napfény izzó heve, puska-ropogás, csalít zengése, Isten veletek! Isten veletek, kemény husu, széles pofájú, szép oroszlán-asszonyok! Nem dulakodom többé veletek, földet rengető szerelni párbajban; nem vágom szügyetkekhez győztes sörényemet; nem birom le, halálos reszketéssel teli édes gyönyörre, melegséget árasztó, keménybársony, szilaj testeteket! Isten veletek szép oroszlán-asszonyok, és ti, gyáván szökellő tigrisek, csataszóm elől vadul rohanó elefántok, ne remegjetez többé: én már bucsuzom! Ó, mily nyomoruultul kell elveszennem! Vacogok, haldoklom a hidegtől, aki a napfényre születtem s éhen pusztulok el, én, akinek szét kellett volna marcangolnom az egész világot! De hát én vagyok-e én s az egész Afrika nem álom volt csupán?! Ime, ez a pislogó, hunyorgó, reszkető szempár mégöl. Engem!... Nem, én nem vagyok én; szép afrikai hazám, a vérengző csaták, rügyfakasztó március szerelni bömböléssel teli éjei, nindex hazugság volt s én csak egy képződmény vagyok, akit földre teper az éhség s aki könnyezik a hidegtől!

*

Mikor Mr. Reginald utoljára látogatta meg aldozatát, Bob már nem mozgott. A púpos kinyitotta a ketrec ajtaját, rálépett az oroszlan tetemére s kis pálcájával nagyot súhinta a levegőbe, kevélyen így szól :
— Quos ego !

FINISH

1927-ben, egy csunya novemberi éjszakán, James Riderhood, a nagy jockey, aki 1908-ban Orthodox-on, a század lován, canterben és megszámlálhatatlan hosszúságokkal nyerte meg az Eclipse-Stakes-t Westminster és Iron Cross ellen, a megöregedett James Riderhood, aki tizenegy egymásután következő esztendőben volt champion-jockeyja Angliának s dícsősége tetőpontján hirtelen hagyta el a gyepek mondott boronált térséget, skótszági kastélyában, ahol megostromolhatatlan visszavonultságban éledegelt, egy éjjel, mialatt az északi szél vadul verdeste, rázta kastélyának kapunagysága, ives ablakait : nagyon szépet és nagyon különöset álmodott.

Azt álmodta, hogy Orthodoxon ül, s lépést megy egy végtelenül csöndes, elhagyott pályatesten, abban a szürke homályban, amelyet néha, késő ősszel, a reggeli galoppok kezdetén látott egy-egy futó percre. Csakhogy ez a homály most nem oszlott, hanem sűrűsödött ; a napnak nem volt sehol semmi nyoma s ez az egyforma, néma szürkesség oly szomorúnak tűnt fel előtte, hogy lassankint valami névtelen nyugtalanság fogta el. A pályát nem ismerte. Epsomhoz hasonlított egy kicsit, de olyan roppantnak, olyan végtelennek tetszett, ami-lyet nem látott soha. Hogy hová megy, nem tudta ; a célt nem látta, s az indulópontra nem mert visszatekinteni. Hirtelen a lovára pillantott. Orthodoxon fénylett a szőr, mint régen. De hiába simogatta a nyakát, a ló csak nem akart nyeríteni. Ekkor látta, hogy az eliziumi mezőkön jár, azért nincs nap az égen.

Végig futott rajta a hideg s megsarkantyuzta a lovát. A paripa megnyult alatta s vágatni kezdett. De ebben a pillanatban más paták dübörgése ütötte

meg a fülét : tisztán ballotta, hogy mögötte is vágatnak. Ész nélkül forgatta meg a kantárt, mint abban a finishben, melyben csak egy fél-hosszúsággal verte meg Eviradnust, s a táltos reménytelen repült vele. De az idegen lovak patái mind közelebb verték a földet ; Orthodox izzadni kezdett s lovasáról csurgott a verejték. Már csak ötven-száz méternyire lehettek üldözői : a tulvilági paripák patkói süketítő dübörgést vittek végbe a kemény talajon s az üldözött egy halálos ölelésre rántotta meg a két karját s szorította lova-hoz térdeit. De nem segített rajta ez az utolsó erőfeszítés sem. A tulvilági lovasok sarkában voltak s mint fergeteg rohant el mellette egy lovas, akiben az üldözött Archerre, a nagy Fred Archerre a múlt század hőrszára ismert. — Orthodox lovasa, aki az egyetlen küzdelemben már elvesztette sipkáját, üveges szemmel meredt a látománynak : de amaz visszafordult nyergéből s nyájasan kiáltott feléje :

— Hollá, utánam, kis Riderhood !

Ebben a pillanatban elhagyta egy másik lovas is, aki Fred Barrett volt. Fred Barrett vonásról-vonásra. S a múlt századi champion, akit James istálló-fiu korában, még látott egyszer, egyszer, épp úgy kiáltott át hozzá, mint a másik :

— Hollá, utánam, kis Riderhood !

És azonképpen a többi lovasok is, a szellem-jockeyk, amint sorra vagy csapatosan vágattak el mellette, mind biztatták :

— Utánunk, kis Riderhood !

De Riderhood már nem remegett. Valami édes melegséget érzett egész testében s egyszerre visszanyerte húsz éves korának teljes erejét. Orthodoxról is eltűnt az izzadság ; a szőre megint csillogott, mint az arany. Egynéhány szökkenéssel utóérték a fényes társaságot s beilleszkedtek a csapathoz, mely örült iramlásban vágatott tovább. Az iram egyre vadabbá lett, a homály egyre sűrűbb, Riderhood már nem látott, nem hallott semmit, csak végtelenül könnyűnek érezte magát, valami csodálatos jó érzés járta át a testét és fölébredt.

Ebből az álomból megértette az öreg James Riderhood, hogy napjai megvannak számálva. A végzet rendelé-

sét békén, megnyugvással fogadta. Már negyvennyolc éves volt; elérkezett a jockey-életkor utolsó mesgyéjéhez. Ugy találta, hogy rendén van a dolog.

Ehhez képest, reggelre kelve, magához hívatta az udvarmesterét s így szólt hozzá:

— Mr. Halifax, én nemsokára meghalok.

— Ó, uram! — tiltakozott Mr. Halifax.

— Mr. Halifax, én nemsokára meghalok — ismételte James Riderhood.

— Az lehetetlen, uram. A halál nem mer bekopogtatni önhöz.

Mr. Halifax eselédnek tekintette James Riderhood kivételével az egész világot. Eselédnek tekintette a halált is.

Pedig már megtette, mr. Halifax. Álmomban Archert és Barrettet látam, akik hívtak. Mennem kell.

— Ó, uram, ön megrepesztí szíveimet — sirt mr. Halifax.

De James Riderhood nem törődött a szerződéses könnyekkel, hanem így folytatta:

— Mit csinálnak fiaim, az igen tiszteletreméltó gentlemanek?

— Az igen tiszteletreméltó gentlemanek tanulmányaikkal vannak elfoglalva.

— És kis fiam, Benjaminom?

— Ő az istállóban van, s a lovakat látja.

— Jól van, nagyon jól van — erősítette James Riderhood. Aztán kiadta a rendeletet:

— Mr. Halifax, küldje ide az igen tiszteletreméltó gentlemaneket. Mielőtt a célponthoz érek, el akarom látni őket atyai tanácsaimmal.

Az igen tiszteletreméltó gentlemanek megjelentek. Hárman voltak, mindannyian kifogástalan redingotében, magas gallérban, s fénylő cilinderrel. Arera nagyon hasonlítottak, s ha természetben véletlenül nem úgy következnek egymásra, mint az orgonasíp, James Riderhood összetévesztette volna őket.

— Uraim — kezdte — életem végéhez közeledik, s önök szívesek lesznek meghallgatni atyai tanácsaimat.

— Igen, uram — szóltak a gentlemanek kórusban.

— Mr. Bill — folytatta James Rider-

hood — első szavam önt illeti, mert ön a legidősebb gyermekem.

— Ugy van, uram — felelt mr. Bill, az őt jellemző komoly határozottsággal.

— Mr. Bill, ön a politikai pályára lépett. Ez a pálya nem tetszik nekem; nem fejlesztí a jellemet. De ha már ezen a pályán van, szeretném, ha boldogulna rajta. Nem nehéz ez, mr. Bill. Csak egyet ne tévesszen szem elől soha. Ez az egy: hogy mindig eltalálja, mit gondol a másik, akivel beszél; s mindig csak azt mondja, amit amaz egy perc múlva mondani akar. Amit ön gondol, azt ne említse soha; legjobb, ha éppenséggel nem gondol semmit. Aztán, mindig és mindenek felett: komoly legyen. Ha nem tudja elég komoly lenni: tartson traininget; zárkózzék el a szobájába s mindennap két vagy három órát pofozza magát.

— Igen, uram.

— Remélem, mr. Bill, hogy nagyra fogja vinni. Önből államtitkár lesz, talán miniszter. Ha ügyetlenséget követne el, a vagyonában mindig hű barátja fog találni.

— Igen, uram — szólt a gentleman.

— Most önökre sor, mr. Sam. Mr. Sam, ön az egyházi pályára lépett. Nem szeretem ezt a pályát, mr. Sam; nem kedvez a jellemnek. De ha már ezen a pályán van, szeretném, ha boldogulna rajta. Csak egy tanácsot adhatok önnek, mr. Sam; de ez a tanács, higgye el, kitűnő. Legyen kacér. Az egyháznak nehéz napjai vannak; nem a hitvallás, csak a megalkuvás élteti. Mr. Sam, legyen okos, mint a kígyó, s kacérkodjék a hitetlenséggel, amikor csak lehet. A szerlemben és a vallási dolgokban az első szabály az, hogy mindent ígérjünk és semmit meg ne tartunk. Legyen hajlékony és sima, másképp örökkön plébános marad. De ön püspök lesz, mr. Sam; s ha véletlenül ügyetlenséget követne el, a vagyonában mindig hű barátja fog találni.

— Igen, uram — felelt a második gentleman.

— Végül, mr. Tom önhöz is volna pár szóni. Ön a tudományos pályára lépett, mr. Tom. Gyengéllem ezt a pályát; parlagon hagyja a jellemet. De ha már ezen a pályán van, szeretném, ha boldogulna rajta. Figyeljen rám,

Mr. Tom, s ne felejtse el a tanácsomat. Sohase keressen másféle igazságot, csak olyanokat, amelyek mindenkinek hasznót hajtanak. Hagyja békében a csillagokat, s álmodjék a malmokról. Mr. Tom, önből egyetemi tanár lesz, vagy felügyelőbizottsági tag a britt királyság összes társaságaiban. Még egyet. Sohase mulassza el úgy viselkedni, mintha csakugyan tudna valamit. Ha netalán elárulná magát, a vagyonában mindig hű barátra fog találni.

— Igen, uram — felelt a harmadik gentleman.

— És most, uraim, jó éjt — végezte James Riderhood — Önök szívesek lesznek beküldeni hozzám a kisfiamat, Benjaminomat. Az istállóban van, s a lovakat itatja.

A gentlemanek tisztelettel hajoltak meg s kimentek a szobából.

James Riderhoodnak vékony ujjai táncoltak a türelmetlenségtől.

Néhány pillanat múlva egy tiztizenegy esztendőös fiu húzta be két apró lábát a szobába, egyiket a másik után; egy szélesvállu gnóm, aki kicsiny volt, mint egy hat esztendőös gyerek, s egy öreg arcú fejet cipelt bornyunyakán. James Riderhoodnak ragyogott a szeme. A kis gnómnak olyan szép O lába volt, hogy öröm volt nézni. Mintha lovon jött volna a világra.

— Ben, gyere ide — szólt James Riderhood. — Gyere ide, aranyos, ülj az ölemben.

Ben odahúzta nehéz vállát és két apró lábát, hirtelen fölvetette magát apja térdére, s úgy ült szembe James Riderhooddal, mintha lovagolna. A két kis vézna, öreg arc összehajolt; s a ráncos, szőrös vén majomjofa szeretettel simult a kis majomhoz.

— Ben, én meghalok. Az éjjel Archert és Barrettet láttam; értem jöttek. De nem akarok addig meghalni, amíg a lelkedre nem beszélek.

— Aoah! — bödült el Ben.

— Ne sirj, Ben, hanem figyelj a szavamra. Te még nem választottál pályát, kedves kicsi fiam; azt akarom, hogy jól válassz, nem úgy, mint a bátyáid. Nem mondom neked, amit nekik mondtam, hogyha egyszer ügyetlenséget találsz követni, a vagyonodban hű barátra találsz. Te nem fogsz ügyetlenséget követni el soha.

Akármelyik pályára lépsz, mindenütt ember lesz belőled; de én azt akarom, hogyha okvetetlenül ember lesz is a gáton: egyúttal boldog ember légy, s ne terhe önmagadnak.

Ben fölemelte kis majom képét s figyelt a vén majomra.

— Ben, légy jockey. Ez a legszebb mesterség a világon. Mert nincs mesterség, mely egész embert követel, csak ez az egy. Megköveteli, hogy minden pilanatban eszednél légy, s mindig helyén legyen a szived. Megköveteli, hogy a karod erős, biztos és ügyes legyen, s megköveteli, hogy művészet lakjék a lábadban. Megköveteli a tested s lelked egyensúlyát és megköveteli, hogy egészségednek ne legyen se hiánya, se fölöslege. Megköveteli a becsületességet és a józanságot, a felalálást és a határozottságot, az éberséget és a nyugodtságot. Megköveteli, hogy ura légy a paripádnak is, önmagadnak is, s megköveteli, hogy mindig kockára tedd egész létezésedet. A legtöbb ember emberségének csak egy részét viszi az élet küzdelmébe: egyik örökön pihenteti a lábát, a másik örökön pihenteti a fejét. Egyik gyakran kockáztatja a nyakát, de a levegőben tornázó tetszése szerint lehet ostoba; a másik a gondolataival dobálózik úgy, mint a kókler a késekkel, de a testét kivonja a játékból. Csak a jockey az, aki n indig testével-lelkével, egész szén éyével, mindenével játszik. De a kárpótás, amelyben részesül, méltó a kockázatához. Ha az életünk rövid, mily gazdagság ebben a rövid életben! Hir, dicsőség, szerencse, nagy-úri vagyon, sikerek és édes izgatottság: mind részed lehet bennök abban a korban, amelyben a többieket még el sem eresztették a porázról. Míg a többiek fogatlanul, gyomorhajosán, öreg és fáradtan érik el első sikereiket, te huszonöt esztendőös korodban fenékiig üritetted minden aranyserleget. És aztán a diadal mámore, Ben, a diadal mámore! Nincs édesebb, mint a diadal mámore. A természet arra rendelt bennünket, hogy küzdjünk akármért, hogy kivivjunk bárnit, hogy diadalokat arassunk, az ő céljaira, ha kicsinynek tetsző téreken is, ha nem is tudjuk, mi végre. S csak az az egész ember, csak az mondhatja, hogy élt, aki

megízlette a diadal mámorát. Ne mondod, hogy itt a cél csekély. A cél mindenütt csekélynek látszik. Mert ezen a világon minden csak játék, az emberek, bármivel foglalkoznak, bármért erőlködnek, mindig csak játszanak, mint illiputi emberekéi egy ismeretlen, roppant Gullivernek. Mi végre jők, mi végre szolgálnak, akár a komoly, akár a nem komoly játékok, senki sem tudja meg soha; valamit akarnak velünk, de a többi csupa rejtelem. S játék és játék közül van-e szebb játék, mint a ló? Azt hiszed, többet ér ügyiratokkal játszani, vagy gondolatokkal, amelyekben egy év múltával magad sem hiszed? Többet ér játszani avégből, hogy az emberek egy félórával hamarabb érjenek oda ahol maguk is valami játékot keresnek? Eh, hidd el nekem, nincs szebb játék, mint a ló, ez a gyönyörű állat, amely az emberi észnek és karnak a legszebb sikereket szerzi. Micsoda érzés: uralkodni ezen a nemes, élő szerszámon! Látod, Ben, a szeretőt el lehet felejteni, de a lovat nem. Mert ez részese volt a sikereinknek, s a dicsőség vize az, amelynek az izét nem felejtí el az ember soha.

Mondek neked, Ben, valamit.

Egy héttel ezelőtt, hogy ide visszavonultam, a liverpooli nagy akadályra készültünk Adventurer-rel. A windermere-i herceg, aki a versenyt minden áron meg akarta nyerni, rávett, hogy a verseny előtt a kastélyában gondozzam az egészségemet, s ki ne mozduljak onnan. Elejét akarta venni, hogy valami bajom lehessen, mert Adventurer-t idegen lovasra bízni, annyit jelentett volna, hogy: „hagyjátok fel minden reménységgel”. A herceg ágyában kellett aludnom, csak az ő szivarjait szihattam, a szakácsa csupán nekem szolgált, s a herceg, hogy véletlenül idegessé ne tegyen, beköltözött a klubba. Egy hétig állottam az úrimódot, de aztán nagyon meggyűlöltem ezt a kanári-kényelmet. Két nappal a verseny előtt kiszöktem a kastélyból, s azon az éjjelen bejártam Liverpool összes csaptszékei, azzal a jó szándékkal, hogy reggel visszatérek rabságomba. Ez a vállalkozás veszített el örökre. Nagy tivornyába keveredtem, melynek a képei ma még össze-

folynak előttem. Csak arra emlékszem, hogy tizenkettőkor, a kikötő táján, egy vörösbiztos ember így szólt hozzám: „Riderhood, azt mondom önnek, hogy a nagy liverpooli után egy hétig önről beszél egész Anglia!” Sok gint ittam, s jól esett a lazágás. De reggel felé, mikor már városzámű ködben láttam a lebujt és részeg cinboráimat, mintha ugyanaz az alak állott volna elém, csak hogy most már fekete bluzban, s így dörgött volna a fülemben, poharát rám kocintva: „Azt álmodtam, Mr. Riderhood, hogy ön a nagy liverpoolin kitorpte a nyakát!” Akár csak jeges vízzel öntötték volna végig; egyszerre kijózanodtam. Hazamentem, s szél kifújta a fejemből a páinkagózt. De aludni nem tudtam. Fel-feleiradtam, s kábultságom álonképeiben hol a vörös, hol a fekete embert láttam. „Azt álmodtam, Mr. Riderhood, hogy ön a nagy liverpoolin kitorpte a nyakát.” S már láttam magamat betört fejjel, aludt vérrel borítva. A babona megszállt, lenyűgözött, legyőzött. Másnap megszöktem a hercegtől, s nem lovalgom többet.

És aztán, Ben, aztán nem győztem eleget siratni a könnyelműségemet. Azóta nem élet az életem. Ó, hogy akkor megriasztott a babona és nem ütem nyeregbe! Hogy melyiknek lett volna igaz a vörös embernek-e, vagy a halálmadárnak? — nem tudom. De mindegy. Ó, ha akkor megnyertem volna a nagy liverpoolit!... Istenem, mindig sajog a szívem, hogy ez örökre hiányzik az én szép életemből. És ha kitöröm a nyakamat?!... Veszítettem volna vele valamit? Semmit. A többi sár volt. Örökre szerencsétlenné tett a tudat, hogy betegszékben ülök és Orthodox, Orthodox nincs többé alattam!

Egy óra múltán James Riderhood hátra hanyatlott karosszékebe, s udvari papja a haldoklók, imádságát kezdte mormogni a feje fölött. James Riderhood egy darabig vele imádkozott, s fiai is, akik előtte állottak. Aztán elhallgattak. A haldokló lehunyt szemmel, mozdulatlanul pilhent karosszékeiben. Már azt hitték, hogy meghalt, midőn ismét felnyitotta pilláit, tekintetét rá-

függesztette Ben-re, s ajkai ezt mo-
tyogták:

— Légy jockey, Ben, légy jockey.
S a következő percben utólérte Fred
Archert.

NICARAGUA ŐRNAGY.

Délután hat órakor Nicaragua őrnagy még aludt. Álmában — végre-
valahára — megjelent előtte a Vörös
Ász, fiatal szépségének egész pompájá-
ban, a Vörös Ász, akit titkon érző szíve
öhajítva sejtett, immáron hetek óta...

A jelenésen bíborba játszó koráll-
szín selyem ruha volt. Gömbölyű nya-
kán rubintfüzés csillogott; éjszinű ha-
jában tűzrózsák ragyogtak. Intett, s
az őrnagy fel akart ugrani fekvőhelyé-
ről, de nem tudott megmozdulni.

... Odább, a másik kis szobában
döcögő lábu asztal mellett, amely foly-
vást dülöngélt és kopogott, mint va-
lami elégedetlen, dörmögő öreg szolgál,
egy sápadt, szőke asszony gunnyasz-
tott szégyenes kézimunka főiött. Mel-
lette kis fia Robinson történetét be-
lőzte.

Élső pillantásra nem lehetett kíta-
lálni, hogy a szőke asszony húsz, vagy
negyven esztendőse? A színe sok
szomorú esztendőt vádolt, de a szemé-
ben volt valami gyermekies bizalom,
amit az évek még nem tudtak onnan
letörölni. Szakasztott úgy nézett a vi-
lágba, mint a kis fia.

A szobát csak egy gázlámpa pislogó,
sárga fénye tette félig-meddig vilá-
gossá. A lakás azelőtt bolthelyiség le-
hetett; s fölhasználva a szerencsés be-
rendezést, a szőke asszony nem égetett
petroleumot. A Szerecsen-utca udvari
lakásaiban a pazarlás nem szokásos.

A kis fiu megszólalt:

— A papa nem megy ma hivatalba?
— Még ráér — felelt a szőke asz-
szony. — A hivatal csak kilenckor kez-
dődik.

— Amikor én lefekszem?

— Amikor te lefekszel.

A kis fiu egy darabig ismét Péntek-
nek szentelte a figyelmét, de aztán,
tenyerébe hajtva a fejét, megint any-
jához fordult:

— Mama, mondd, micsoda hiva-
tala van a papának?

A szőke asszony halovány arcán va-
lami bágyadt pirosság jelent meg.

— A papa őrnagy — felelt röviden.

— Azt tudom — szölt a fiu. — De
miért nem visel katonaruhát, mint a
többiek?

— Mert ő már eleget csatázott —
magyarázta amaz. — Most a fiatalab-
bak csatáznak, ő pedig ir a hivatalban.

A kis fiu már tudta, hogy amit a
szőke asszony mond, az szent, s nem
kérdőzködött tovább.

A falóra egyhanguan tiktakkolt to-
vább. A szőke asszony egy kicsit el-
melázott, aztán lassu mozdulattal föl-
kelt s átment a sötét szobába.

Eszeágában se volt, hogy fölkelte
a férjét. Az őrnagynak valami szív baja
volt; ha fölverték az álmából, három
napig se tudta kiheverni.

Leült szépen az ágya mellé s csönde-
sen várakozott.

Nesztelen volt, mint egy remegő kis
egér; az őrnagyot mégis felkeltőtte ez
a tekintet, amely a sötétben ráneheze-
dett.

— Te vagy az?

— Én vagyok.

— Hány óra?

— Mindjárt hét.

— Gyujts gyertyát.

Engedelmeskedett s visszatelepedett
a székebe. Úgy ült ott, mint maga a
csöndes megadás.

Az őrnagy zavaros tekintettel nézte
az ismerős árnyékot.

— Akarsz valamit? — szölt rövid
szünet után.

A szőke asszony kérdéssel felelt a
kérdésre.

— Vesztettél?

— Vesztettem.

— Sokat?

— Nagyon sokat. Miért?

Az asszony egy kicsit tétovázott.

— A cseléd a bérét követeli — szölt
végre. — Már a negyedik hónapja,
hogy nem fizettünk neki. A szénszá-
mát is mindennap elhozzák. Mit mond-
jak nekik?

Az őrnagy egy kicsit elgondolkozott.

— Várj holnapig — szölt. — Ma
lehetetlen. Az egész vagyonom ötven-
hét forint.

Mikor ezt mondta : száz évesnek látszott.

Aztán bement a fürdőszobájába, megfürdött és felöltözködött.

Rövid félóra múltán, a két lépésnyi sötét zúgból egy előkelő megjelenésű, simára borotvált öreg ur lépett ki, kitűnően szabott esti ruhában; gyönyörű piasztronján vakítóan csillogott a két hamis kő, s a krizantémum, amely gomblyukában diszlett, azt a látszatot erősítette folyton, hogy ennek a gavallérnak a haja ősz, de karja fiatal.

Pár szót váltott a kis fiúval, aludni küldte, s fölvette téli bundáját, a családi klenódiumot. Majd menni készült.

De az ajtóban megállott.

— Igaz — szólt vissza szűke asszonyhoz — ne nyugtalankodjál a család miatt. Reggel végy ki a tárcám-ból száz forintot s fizess ki, ami fizetni való.

Ugy intett a feleségének, mint egy nagyurat játszó, kedves színész a játékos társának, valamely nehéz jelenet után. S elcsett. Ragyogóan sima magastetejű kalapja szinte megszépítette a szennyes Szerencse-utcát.

Egy darabig gyalog ment, de a Deákter közelében kétlovas kocsira ült. A klub-szolgák ne tudjanak meg semmit. Elhelyezkedett a kocsiban s hangtalanul így beszélt magában :

— Ötvenhat forint.

Mikor a kőcsi már közel ért az Ifjú Magyarok klubjához, rágyújtott a forintos szivarjára. Mint a hamis kövek, a téli bunda és a krizantémum, ez a forintos szivar is csak üzleti befektetés, fundus instruktus volt.

A klubban a semmi iránt se érdeklődő emberek tökéletes nyugalomával járta végig az összes termeket : meg-megállt beszélgetni s a színésznőkről kérdezősködött. Végre leült az egyik játékasztalhoz, mint aki nem tudja, hogy mivel üsse agyon az idejét.

Mindenki elismerte, hogy gyönyörűen kártyázik. A játék menetét egy szóval se zavarta ; se jó-, se balszerencse nem látszott meg az arcán. Ugy ösztött, nyert, vagy veszített, mintha mindez a legkevésbé se érdekelné ; mintha unna az egész életet.

A kipirult és elzöldült arcok között csak az ő érdekes feje őrizte meg az első perc hidegvérét. Egy egyiptusi istenség mélységes nyugalomával vett részt a közömbös partikban ; a nagy összeütközések alkalmával pedig rideg ünneplés volt, mint egy főpap, aki nagy ünnepen celebrál. Míg a többiek, hajnal felé, izgatottan lesték egymás gyűrődött, kiélt arcát, az ő szemén nem látszott indulat, amint keményre vasalt, hófehér ingmellén nem lehetett észrevenni a port. Reggel is feltűnt az idegeneknek :

— Mily éber és nyugodt ez a szép öreg ur !

Mert az arca, amelyen a szem gyűrűi, az arcesontok s az ajak ráncai oly élesen voltak barázdálva, mint ahogy csak arcképeken látni (azoknak a festőknek az arcképein, akik igen jól rajzolnak s keresik mindazt, ami stilizált) : szép, érdekes arca egész éjjel egyforma maradt.

Ez este ismét nem volt szerencséje. Minden nagyobb megilletődés nélkül elveszítette ötvennégy forintját s megpillantván egy ritkábban látott ismerőst, nyugodtan abbahagyta a játékot.

— Ugy-e, őrnagy ur, én, pápai zaráv volt ? — kérdezte az ismerős, amiut, karonfogva, az öttekzö terem felé haladtak. — Fogadtam erre valakivel, s azt hiszem, megnyertem a fogadásomat.

— Megnyerte — felelt az őrnagy s elmondta ismerősének a pápaság egész történetét. Mintha nem is volna ő az, aki egész vagyonát odakint hagyta a másik teremben.

De magában egy párszor megjegyezte :

— Teringettét, ha Boldizsár ma este nem talál felézní ? !...

Szerencsére, Boldizsár fölnezzett.

— Igaz, őrnagy ur, én önnek adósa maradtam száz forinttal...

— Kérem, szót se érdemel !

— Ellenkezőleg, nagyon köszönöm.

Nicaragua őrnagy még egyszer végig sétáltatta unalmát az összes termeken, aztán megállapodott a játékosok mögött. Egy darabig nézte a tusát s

mintha unná az egész földi létet, újra leült a játékosok közé.

A Boldizsár száz forintja jobban kamatozott, mint az első garasok. Már nyereségben volt, amikor egyszerre két vörös figura jutott a kezébe. Éppen ő volt az osztó.

— Váriak, szerelmem! — szót magában, mert eszébe jutott az a.

S oly drágán adta a kártyákat, ahogy csak lehetett. Anni pénz az asztalon hevert, mind a posztó közéjében. A játékosok közös pénztárába vándorolt. Mikor megnézte a másik két kártyát is: csakugyan a vörös ász mosolygott rá, udvarhölgyével, a vörös ászsal.

A következő percben vagy ezer forint tornyosodott előtte. Tíz perc múlva megnézte az óráját és hidegen kijelentette, hogy kegyetlenül amos.

Másnap a kis fiu megépeve vette észre, hogy a papa nem veszi fel a smokingját, nem halássza ki a pohárból a krizantémumot, hanem olyan öltözetbe buvik, mint a Szerecsen-utca többi lakói és azzal áll elő, hogy: ma a cirkuszba megyünk!

Valóban úgy volt. A Szerecsen-utcai kis udvari lakás egész nap mesés jólétben uszott; még a szőke asszony is kipirult egy percre. Nagy vigasságot csaptak és az őrnagy a Városligetben úgy ugrándozott, mint egy öreg kenguru.

Ezen a napon Nicaragua őrnagy egy kopott kabátját vette magára s otthon hagyta a híres téli bundát, őt krajcáros szivarokat szítt s nagyokat nevetett. Szóval teljesen megünnepelte a napot. Későn mentek haza s a szőke asszony boldogan aludt el.

Harmadnap; az ezer forintból nyolcszáz visszauszott. S a klubból hazajövet, Nicaragua őrnagy így beszélgetett magában, behúzódva a kocsijába:

— Milyen pompásan mulattunk tegnap tíz forintból! S mily keserves volt ma ez a néhány óra, amíg a nyolcszáz forintnak végére jártam! Igazán, nincs kegyetlenebb robot, mint: kártyázni. De mit csináljak? Élni csak kell valamiből! Végre is első a hivatal s csak azután a mulatság!

I.

— Mester — szólt a marchese s egymás után bontogatta fel a leveleket — Ő Szentsége áldását küldi önnek, mint szent egyházunk hű fiának, kinek áhítattal teljes Requiemjében mindig öröme volt. Ő felsége a király, sajátkezű sorokkal tiszteli meg önt s a Salvator rend nagykeresztjéhez jó kívánságait csatolja. Koronás asszonyunk barátságosan kéri, fogadja szívesen felhívását. Rovere gróf a lángelmét megillető hódolattal üdvözlöi önt a mai nagy napon s a szent kollégium...

Ehhallgatott, mert mély lélekzet hangja csapta meg a fülét. Az aggastyán aludt.

Összetöpreődött, nyomorult kis teste egészen elszűpött a virágos bársony karosszékben, mely széles volt, mint egy cifra sirbott. Álla mellén pihent s alsó ajka bután pittyedt előre. Szempillái le voltak csukódva s pergamenszerű arcáról eltűnt az utoisó, bágyadt életszín is. Mintha meghalt volna.

A marchese vállat vont s egy pillantást vetvén Girolamora, hátradőlt a széke párnájára. Aztán tisztelettel várakozott. Girolamo nem mocant. Úgy állt az ajtónál, mint egy szobor; készen most is, mint mindig, hogy ha kell, azonnal ravataira tegye az urát.

Az óra tizenkettőt berregett; a vén ember felriadt.

— Miért hallgattál el? Folytasd.

A marchese engedelmeskedett.

— Cornaro herceg Róma hódolatát tolmácsolja. Mastai gróf Firenze-ét. Bonafede grófné boldog, hogy a mai napot megérhette.

Az utolsó név szeget ütött az aggastyán fejébe.

— Bonafede? Bonafede?! Nem emlékszem.

A marchese kackiás szőke bajusza alól egy légies mosoly lebbent el. A grófné és a mester viszonyáról megemlékezett minden jóra való zenetörténelem. Bonafede grófné volt a mester Steinné asszonya.

Úgy tett, mintha nem is hallotta volna a megjegyzést, s türelmesen nézette tovább a leveleket.

— Brunelleschi, a kiadó és Maurocordato, a San Felice igazgatója, mentegetőznek. Azt vallják, teljesen ártatlanok benne, hogy az a bizonyos ujság a vakmerő csinyt elkövethette. Az igazgató a legnagyobb óvatossággal jart el. A partitúrát csak ketten kapták kézhez: a Corticelli és Lagrange. A többiek az utolsó próbákig nem ismertek a darabból többet, mint a tulajdon szerepüket.

— Lagrange? Ki az a Lagrange?

— Az ön tenorja, mester. Lagrange énekli Ninust. A Corticelli pedig...

— Tudom. Ő a királyné. Hogy is hívják? A nevét elfelejtettem.

— Semiramis, mester.

— Igen, hisz mondtam. Miért nem folytatod?

— Ez a levél azé a bizonyos ujságé. A szerkesztő arra kéri önt, hogy álljon el a keresettől s kifejezésül, hogy a közlés ellenére is tiszteletben tartja az ön jogait, ötezer lírát ajánl fel Milanó szegényeinek.

— Ez szép tőle, nem igaz? Mit szólna hozzá?

— Semmit — felelt a marchese dühösen. — Be fogom pörölni a gazembert.

— Nem értelek, keresztfiam.

— Végre is, mester, nem engedhetem, hogy önt megrabolják.... Mi az?

Kívülről félenk motoszkálás hallatszott, s az ajtó egyik szárnya egy arasznyira elvált a másiktól. Girolamo kinézett, néhány halk szót váltott valakivel, s aztán jelentőséggel hunyorgott a marchese felé.

— Mester — tolmácsolta emez az alázatos jelentést — a nagy teremben Milanó küldöttsége várja önt. A polgármester meg a többiek...

— Neked kell elfogadnod őket, rosszul érzem magam. Tudod, hogy nem szabad sokat beszélnem.

— Mg fogják hívni önt egy lakomára, mely mindjárt a premiére után lesz. Ezzel a lakomával maga a város tiszteli meg önt. Mit feleljek nekik?

— Mondd meg nekik, hogy én törődöt, öreg ember vagyok s hogy az előadás után rögtön le fogok fekiüdni. Micsoda bolond gondolat is volt, hogy én majd velök éjszakázom. Azt akarják, hogy megrontsam a gyomromat s bele-

haljak a lakomájukba?! De hát várjanak egy kicsit! Vagy Del Puente már egy-két hónapot sem tud várni?!...

Arca szederjes színre vált a haragtól s a lélekzete elakadt minden második szavánál. Egy köhögés-roham megmentette a marcheset a továbbiaktól.

Lement a nagyterembe, elmondta az alkalmi szónoklatát, szétosztotta hálaakasztétét a küldöttség tagjai közt s szépen visszasétált a börtönébe. Micsoda rabság! De négy millió örökség mindig megérdemli, hogy az ember egy kicsit fáradozzék is érte.

Mire visszatért, az aggastyán már ismét mélyen aludt. Nyöszörgött. — Talán azt álmodta, hogy a lakomán van s etetik erőszakkal.

A marchese szobre dugta a kezét, az ablakhoz állott s egy kalitkában gubbasztó madár sóvárgásával nézett a napfényes utcára. Odakünn, a palota egyik oldalkapuja előtt, éppen akkor állott még egy roppant virágszállító kocsi.

— Ahá! A Laetitia hercegnő rózsái.

Nem állhatta meg, hogy a rózsákról a mumióra ne pillantson. A mumia ebben a pillanatban nem nyújtott valami szép látványt. Árvalányhajszinű, ritkás szakállán egy orvosság-csepp disztelenkedett s az inge fekete volt a burnót-portól. Az ember önkéntelenül arra gondolt, hogy ebből a nagy fényüzéssel butorozott, diszes és ragyogóan tiszta szobából ezt a kis szennyinességet egyszerűen már ki kellene söpörni.

A marchese összenézett Girolamával s oda szólt neki:

— Ocsmány dolog megöregedni, mi?

II.

Este nyolckor begyömöszölték az öregot az ünnepi hintóba, végig hajtattak vele a fellobogózott Corsón, hogy az egész város kiéljezhesse magát s tíz perc múlva ott voltak a kivilágított San Felice előtt.

Maurocordato ünnepi beszéddel fogadta a nagy zeneköltőt. A mester megadással hallgatta végig a lángelméjét dicsőítő szép szövegeket, motyogott egy pár szót, s átengedte magát két vastag hölgynek, akiket nem ismert s akik bedugták a páholyba. Mikor az

ismeretes kis ősz fej megjelent a páholy fenekén, az egész közönség felállt s falrengető evvivában tört ki. Mindenki tapsolt, tombolt, éljenzett; a mester ahogyan győzte a hajlongást. Végre lecsillapult a jerikói láрма; a mester heiyet foglalt a polgármester és a marchese között, a karmester botja megrándult s az előadás megkezdődött.

Az első hangok elvesztek. A közönség élvezni akarta a ritka látványosságot s minden színházi üveg a szomorú kis fejet kereste, mely egyedül sáppadozott a vakító fehér vállak és gyémántok pompájában. Az öreg erre az alkalomra meg volt mosdálva s a hölgyek úgy tárták, hogy Itália büszkesége nagyon szép aggastyán.

Itália büszkesége vagy negyven év óta megért már egy egész sereg színházi diadal, de ő sem ért meg nagyobbbat és iármásabbat, mint ezé a Semiramis volt. A tüntetésnek, a tetszés-zajnak nem volt se vége, se hossza; Corticellit és a francia tenort egész orkán hívta minden jelenet után.

A második felvonás végén nem lehetett többé kétség, hogy a siker örüsi és Lippi, a félelmetes Lippi, a foyerban úgy beszélt, mintha kéjgáztól csipett volna be. Szeriate a mester felülmulta ömagát; felülmulta Aidát, Othellót és mindent, amit csak felül lehet mulni. Csak egy nézet volt az egész színházban: az, hogy ami nagyszerűt a mai zenei tudás és a melódiában való gazdagság karöltve alkothatnak, az mind benne van ebben a Semiramisban. S a lelkesedésnek nem volt határa többé. A harmadik felvonás után Lucilia hercegnő átment a mester páholyába s megcsókolta az ősz ember kezét; a közönség ujjongott és tombolt.

— Ki volt ez a szép fiatal hölgy? — kérdezte a mester a polgármestertől, mikor a hercegnő kiment a páholyból.

Égész este ez volt az egyetlen megnyilatkozás. Különben szótlanul állta az ünneplést s néha szinte ijedten nézte a mámoros tömeget, mint egy megrémült szent madár, melyet a bálványimádók körüláncolnak. Már az első felvonás után kimerítette a temérdek ráparancsolt hajlongás. A pellengéren állók kétségtelen arcával nézte a rászegrett messzelátókat, majd bambán, üres szemmel nézett a szinpadra, mint

akinek fogalma sincs róla, mi történik előtte.

Csak egyszer látszott rajta némi élet: a harmadik felvonásban, Ninus és Semiramis nagy kettőse alatt. Ekkor mintha érdekelte volna egy kissé a zene; a szemé pislogott s a keze reszketett. Aztán ismét visszasüllyedt érzéketlenségébe.

Lippinek feltűnt ez a csodálatos viselkedés s nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze a marchesetől, aki őt perényi pilenésre a foyerba menekült:

— Mi baja a mesternek? Mintha beteg volna.

A marchese vállat vont.

— Mi baja? Álmos! Mindig álmos.

III.

A marchese tévedett. Mikor bába értek, az aggastyán, méltó bámulatára, arra kérte, hogy maradjon vele.

— Ne menj ma a klubba. Igyál velem egy eszébe teát. Még nem akarok lefeküdni.

Lám, lám! A kadávert életre galvanizálta a diadalmas est. Tehát mégis van valami, ami nem sorvadt el benne tökéletesen s ki hitte volna: a hiúság!

Elég szomorú tea volt, annyi bizonyos. Az öreg a pohara fenekét nézegette. A marchese, titokban, minden öt percben rápislantott az órájára.

Egyszerre, váratlanul s mintha előbb gondolkozott volna valamin, megszólalt a kadáver:

— És te elhiszed, hogy tetszett nekik a darab?!

— De mester, hisz az egész ház el volt ragadtatva!

S elmondta a bizonyosságait. Az öreg végig hallgatta a fejtegetést s aztán a fejét rázta:

— Bolonddá teszték. Mindnyájan bolonddá teszték. Még te is.

Majd kikívánczolt az erkélyre. Tei volt ez este különös szeszélyekkel.

Girolamo nem bízott a langyos tavaszi levegőben, s körülbástyázta az urát pokrócokkal. A marchese engedelmet kért, hogy elolvashassa az esti lapját. Visszahúzódtak s az aggastyán magára maradt a nagy erkélyen.

A Piazza már teljesen el volt hagyatva, s az utcalámpásoknak csak a fele égett.

Még ezek a pisla lángok is bántották s behunyta a szemét.

De alig hogy behunyta, megjelentek előtte az elektrom tüzikgyói. Ujra maga előtt látta a villamos lángokból kirakott ragyogó félkört, a meztelen vállakkal s a neki szegezett messzelátókkal. Fülében a nagy kettős néhány akkordja zsongott s egy pillanatra úgy tetszett neki, mintha a fuvók harsogását is hallaná.

Az arcokra és a szavakra nem emlékezett többé. Csak egy szép fiatal hölgyet látott, aki a kezét csókolta, s a kinek a nyakáról gyémántok szórtak szerte a tűzsugarakat.

— Bolonddá tesznek — motyogta magában. — Mindnyájan bolonddá tesznek. Az egész nem ér egy hajtótűt.

Aztán nem látott, nem hallott és nem gondolt semmit. Valami édes zsidbadtság szállotta meg, mely oly csillapító, oly megnyugtató volt, amilyen lehet majd az a legutolsó. A Piazza házai himbálózni kezdtek körülötte és szempillái lezárultak.

Egyszerre vidám füttty-szó verte fel szenderéből. Egy félkészt mulató bandukolt végig a Piazzán s léptei nagyokat koppantak a kövezeten. Jó kedve lehetett, mert cikk-cakkosan sétált s nem feszélyezte magát. Az aggastyán felkapta a fejét s fűlelni kezdett.

A kapatos ur a Szerelmes Gladiátort fűtyölte, a Szerelmes Gladiátor csespelt borsdalát:

Quintilla esküjét a szél
Elvitte messze, messze...

Valami mesterlegény lehetett, aki nem igen állott a zenei műveltség magaslátán, s aki egy kissé elmaradt a kortól.

A Szerelmes Gladiátor! Az első operája. A negyven év előtti Gladiátor, mely azóta kiutornák és hangolatlan zongorák példája! A Gladiátor, mely azóta otthon van minden csapszékben, s bejárta az egész világot.

A Gladiátor! Bizony több mint negyven éve annak!...

És látta magát szalagálni igazgatótól igazgatóhoz, csikorgó hidegben nyári kabátban, melyre ildomos foltot varrt a Nanetta kis kővér keze.

És látta a kis Nanettát is. Egyszerre

csak elébe mosolygott az a helyes kis arcoska. Látta kacagó szemét, pittyes száját, gyönyörű fogait és az örök veres pántlikát a kalapkája mellett.

Különös! Az imént arra sem igen tudott visszaemlékezni, ami két órával ezelőtt történt vele és most mintha csak előtte állna a nagy pohárszék, a kakukkos óra, a fehér csipketakarós ágy, Cherubini egy ujságból kivágva, s a piaci virág a festett cserepekben.

Mintha egyéb se hiányzott volna, csakhogy: „Tessék! Isten hozta, fiatal ur!” — belépijen a régi szobájába. És látta, amint szemközt könyökölnék a kis görbe lábu asztalkájukon, vacsora után, a vasárnapi féllírás bor mellett. Nanetta nevet és ő handabandázik. „Tudod, Nanetta, ha majd a Gladiátort előadják, veszünk egy nagy álló tükröt, egy virágasztalkát és porcellánt tizenkét személyre. Tudod-e, hogy akkor nagyon sok pénzünk lesz?! És soha ki nem fogyunk a pénzből, mert meglátod, ha a Gladiátort előadják, én híres ember leszek”. Nanetta kacag és azt feleli: „Hagyj nekem békét a számár gladiátoroddal!” Ő elkezd vitatkozni: „Ne bántsd a gladiátoromat.” És Nanetta: „Ő, ismerem már ezt a híres gladiátort!” Aztán nevetnek, mert mindig nevetnek...

A szegény kis Nanetta! Vajjon hová lett?! De hát hová lett a tavalyi hó?!...

A messzeségből még mindig hallatszik a füttyszó. A virágos kedvű ur most már a gladiátor dalára gyújtott rá, melyet a vándor tenoristák annyira elköptattak:

Ha visszatérek a porondról,
Csókod lesz a pályabér...

A dal egyre távolabbról és távolabbról hangzik, végre elhal. És a Piazza ismét csöndes.

* * *

A marchese, elolvassván a tőzsde-tudósítást, félkelt s megindult az erkély felé. Ugy találta: ideje, hogy az öregét kiszedjék a pokrócokból; s dunyhái közé tegyék.

De alig tett pár lépést, álmélkodva állt meg az erkély nyitott ajtajánál. Aztán odaintette magához Girolamot s így suttogott hozzá:

— Nézd csak, nézd!

Az öreg haikán füttyörészett s a bárányfelhőket nézte, mialatt két nagy könnyesepp gördült végig az arcán.

A SZEGÉNY KIRÁLY FERI.

I.

Az Arany Bika kisebbik termében, mely az udvarra nézett, este hat óra felé egymás mellé állították az összes asztalokat, s megterítették ötvenhét személyre. Maga a fiatal Arany Bika rendelkezett ebben a főbenjáró dologban. Figyelme kiterjeszkedett a legapróbb részletekre is, s csindere úgy járt a kezében, mint valami karmesteri pájca. Végezetül személyesen zárta el a nagy ebédiő ajtaját, a másik ajtóra pedig, amely a folyosóra nyílt, cédulát ragasztott, figyelmeztetésül, hogy itt „Zárt-Körü Társaság” fog összegyűlekezni.

Ez a papírlap ugyanoly sorsra jutott, amilyenre a többi intőcédulák: senkise látta meg. S mikor. hét óra tájban, rendre megérkeztek a mindennapos sörözők, a csepűhaju s telihold ábrázatu tehetséges ifju pincérnek, aki a szobát őrizte, minduntalan elő kellett ugrania a sötét sarokból, ahol a walesi hercegről álmódzott, hogy kijelentse a helyiséget ostromlók előtt:

— Bocsánat. A terem el van foglalva, negyvenéves találkozás miatt.

Az emberiség legnagyobb része olyan jól meg van nevelve, hogy közönségesen megnyugszik mindenben, ami megérthetetlen és abban is, aminek semmi értelme. A törzsökös vendégek nagy tömege tehát megelégedett a kissé hézagos felvilágosítással, s minden további okvetetlenkedés nélkül visszafordult a lépcsőházba, ahonnan aztán bevezették őket a nagyterembe. De akadtak kivételek. A járásbíró például, aki jóban, rosszban, szóval, amikor csak szeret tette, szeretett egy kicsit hepciáskodni, nem állhatta meg, hogy föl ne fürmedjen:

— Mi a csoda?! Negyven éves találkozás miatt?! Micsoda negyven év? Micsoda találkozás?

A fiatal Gambrinus legkellemesebb mosolygásával felelt:

— Öreg urak, nagyságos uram.

Csupa öreg ur.

Ez a fiatal Gambrinus valóságos senyvedő pálma volt. Nemrégiben még a Nemzeti Kaszinóban szolgált, s mélységesen megvetette ezt a kis várost, ahol meg kellett húzódnia. Nagyurias érzése sokat szenvedett ebben a levegőben, mely sehogy se felelt meg finomabb szervezetének. Hanem a járásbíró iránt nagy jóindulatot érzett. A járásbíró, kivált ha részeg volt, szép borravalókat adott, s a senyvedő pálma feismerte benne a rokon, uri vért.

Nem is tagadta meg tőle kitüntető bizalmát.

— A szobát, mára és holnapra, a polgármester ur foglalta le. Itt fognak összejönni, ő meg az iskolatársai, akik negyven esztendővel ezelőtt a helybeli gimnáziumban tettek érettségi vizsgálatot.

— Ilyen sokan? Hát még mind megvannak?

— Az öreg urak csak tizenegyen vannak. Hanem úgy egyezkedtek, hogy az ünnepen családotul fognak megjelenni.

— Szépen megszorodtak. Nem lakoma lesz ez akkor, hanem valóságos hál.

— A lakoma csak holnap lesz, nagyságos ur. Ma az ismerkedési estét tartják.

— Ugyan, ne beszélj! Most fognak ismerkedni?

— Rég nem látták egymást. A polgármester ur az egyetlen, aki helybéli lakik. A legtöbbben vidékről jöttek. Két család pedig Pestről érkezik a nyolcórai vonattal. Az egyik pesti bizonyosan ismeri a nagyságos ur Lovassy Mihályt.

— A kúriai bíró?

— Nekem legalább úgy mondták.

— Ezt meg kell tudni, Jankó, bizonyosan. A Lovassy Pál apja itt, minálunk! De hisz ezt ki kell írni az ujságba!

— Én úgy hallottam, nagyságos ur.

A járásbíró visszafordult a nagyterem felé, fellármázta a társaságot, s élve a kedvező alkalommal, elszavalta a Lovassy Pál költeményeiből mindazokat a versszakokat, amelyek meg-

ragadtak a fejében. A fiatal Gambri-nus pedig tovább álmodozott a walesi herceg baccarat-estéiről és borraivalóiról.

Volt rá ideje. A pesti vonat késett, a szomszédságból érkező utasok meg éppen csak kilenc óra után kászolódtak be a pályaházból az Arany Bikába. Már fél tíz felé járt, amikor a lefoglalt szobába szállingózni kezdtek a jogosult vendégek.

Különös összejövetel volt, annyi bizonyos. Alakok, akik a folyosón gyanusan méregették egymást, odabenn összeölelkeztek,

— Te Gerzson Pista vagy!

— Te meg Babarczy Sándor!

— Ez itt a fiam, a menyem, a leányaim.

— Ezek meg a leányaim, a vóm és az unokáim.

A polgármester mindenütt ott volt, s megkönnyítette a bemutatkozást.

— Bodó Janesi. Nem emlékszel? Együtt ültetek a második pad szélén. Kedves leánya. Hm... izé... ő nagysága.

A kuriai bírót, aki sehogy se akarta elereszteni egy hét-nyolc éves kis leány kezét, mindjárt körülfogták. A gyermek oly gyönyörű volt, hogy egyszerre meghódította az asszonysereget.

— Milyen szép kis leány! Hogy hívják magát, lelkem?

— Lovassy Zsorzsin.

Egy kicsit ropogtatta az r-et, s úgy nézett keresztül a falusi asszonyokon, mint valami kis dáma. Nagyapja bátran elereszthette volna a kezét. Egy cseppet se volt megületődve ebben a nagy és ismeretlen társaságban, csak figyelt, mint mikor az állatkertbe vittek.

Az új nemzedék valamivel hidegebben, de szintén szíves készséggel barátkozott.

— Szalárdy Imre vagyok.

— Ah, a romániai búzáról szóló röpirat szerzője? Nagyon örvendek. Bodó Jenő, főmérnök.

Egy jól táplált ur sietett leülni az első üres székre, s menten bemutatta magát a jobbra ülő hölgynek.

A hölgy elpirult.

— Vidovich Klára... a kis Lovassy Zsorzsin nevelőnője vagyok — tette

hozzá, szinte bocsánatot kérve, hogy születni bátorzkodott.

— Nem tesz semmit — vigasztalta az emberséges falusi.

A legjobban egy mosolygós kis öreg ur örvendezett, akit senki se ismert a polgármesteren kívül.

— Ugy látszik, mindnyáján együtt vagyunk. Derék, nagyon derék!

— Igazán — szölt a polgármester — az Úr Isten különös kegyelemmel volt hozzánk. Tizenketten tettünk érettségi vizsgálatot, s tizenegyen még ma is megvagyunk, negyven év múlva. Csak a szegény Király Feri hiányzik közülünk.

— Az ám, a szegény Király Feri!

Valaki azt kérdezte:

— Mikor is halt meg szegény Király Feri?

— Bizony annak már harminékét-harminchárom esztendeje.

— Szegény Király Feri!

Egy gyerek felborította a befőttes tálat, s a figyelem feléje fordult. A kis Lovassy Zsorzsin, aki a nagyapja mellett ült, s nem igen nyúlt az ételekhez, olyan csodálattal nézett a botrány elkövetőjére, mintha egy fiók szüldi indán lejtett volna vad táncot, illedelmes viselkedéshez szokott, uri kis személye előtt.

Különben a vacsora meglehetősen csendes volt. A társalgás vontatottan folyt, s a sok kiéhezett ember vagy magamagával vagy a családjával volt elfoglalva. Mindenki törődöttnek érezte magát, a vasut kimerítette az egész társaságot. Alig várták, hogy a vacsora végetérjen, s eithessék magukat holnapra. Koronkint egy-egy aggódó hang zavarta meg a férfiak halk beszélgetését:

— Jánoska, ne egyél sokat! Jánoska, meg ne rontsd a gyomrodat!

A sánta Jánoska szemrehányóan nézett két nagy fekete szemével a hozzá forduló kövér asszonyságra. Már rég nem evett, s csendesen pihent mankóin, mialatt koravén tekintete bosszasan nyugodott meg egy-egy ősz fejen.

Mindvégig nem történt semmi mezezet. Nagyobb fejtűnést csak egy öreg ur keltett, aki minduntalan elbóbiskolt, s akit az unokái, két harvatag kisasszony, újra meg újra felébresztettek szenderéből:

— Nagypapa, ne aludjál el!
— Ki az az öreg ur? — kérdezték az asztal másik végén.

— Vidor Gazsi — felelte a másik öreg, akit senkise, s aki mindenkit ismert.

— Mért nem hagyják aludni? — érdeklődött a kövér asszonyság.

— Az orvosok úgy rendelték, hogy ilyenkor mindig fel kell költönni. Mért könnyen megeshetik, hogy elalszik örökre.

Ezalatt pedig a sokszor tettenért Vidor Gazsi folyvást azon törte a fejét, hogyan játszhatná ki az unokáit. Addig furlangoskodott, míg végre is sikerült elaludnia. Ugy kellett felvinni a szobájába.

II.

Tizenegy óraker a vendégek már fenn voltak a szobáikban. Csak két öreg ur nem mozdult. Egy szépen fésült, ezüstöshaju gavallér, aki előbb a király bíró mellett ült s nagyon keveset beszélt, meg a kis mosolygós, lenu, a terem másik szélén.

Mikor magukra maradtak, egy pillanattig farkasszemmel néztek. A szép öreg ur tekintete teli volt érdeklődéssel; a másik maga volt a rejtelmes mosolygós. Már a pincérek is kezdtek visszavonulót fujni. Az ezüstös haju nem állhatta tovább, s átköltözött az ismeretlenhez, akivel egyedül maradt.

— Te Bodó vagy, úgy-e?

A kis mosolygós felállt, s úgy fogadta el a feléje nyújtott kezét.

— Dehogy! Bodó azóta már alszik. Én Galambos György vagyok.

— Galambos? Ha nem veszed rossz néven, megvallom, hogy alig-alig emlékszem a nevedre.

— Elhiszem. Nem sokat érintkeztünk, mert gyűlőttük egymást.

— Ugyan ne beszélj!

— Bizony isten. Sokszor megverítél, kivált az alsó osztályokban. Én gyöngé, nyápic gyerek voltam, s csak a köpönyegem alatt agyarkodtam rád.

A másik csupa álmélkodás volt.

— Nem tévesztess össze valakivel? Én Udvardy Károly vagyok.

A kis öreg nevetett.

— Tudom.

Sokszor nevetett, de a nevetését kellemetlen volt hallani.

— Nem emlékszel rám? — folytatta aztán mosolyogva. — Nagyon gyűlöltelek, s megesküdtem, hogy később meglett koromban, bosszút fogok rajtad állani. De az idő múlik, az élet nem tréfál veünk, s az ember elfelejti az efféle bolondságokat.

— Az ám — szólt a másik — az idő alaposan megváltoztatja az embert.

— De még mennyire! — nevetett a vidám kis öreg. — Átjössz a kávéházba?

— Épp azt akartam mondani, hogy költözzünk át. Ugy látszik, csak mi ketten vagyunk itt agglegények.

A kis öreg nem felelt se igennel, se nemmel.

— Hehehe. A többiek szépen elszaporodtak.

Átmentek a kávéházba, s ha egy kicsit későn is, elkezdtek barátkozni. A kis mosolygós bort hozatott; a szép öreg ur pedig oly lassan szűresőgétte a teáját, mintha sohase akarna lefelekedni.

— Csak éjszaka ne volna! — szólt.

— Ugy irigylem azokat, akik ilyenkor aludni tudnak! Van már húsz év, hogy nem hunytam le a szemem hajnali világosság előtt. S akkor is, az egész nem annyira álom, mint inkább nyomorúság. Tudod-e, mi az, mikor az ember oly bágyadt, mintha félig agyonverték volna, s álom mégse jön a szemére?! Elolvasunk hatézerig; mármár azt hisszük, hogy lassan elalmosodunk, midőn egyszerre felriadunk, s vége; tessék a dolgot előről kezdeni. S az ember egy nap százszor kívánja meg a halált. Tudsz-e aludni, öreg?

— Engem elaltat ez — felelt a másik, rámutatva a boros üvegére.

— Én, azt hiszem, meghalnék két-három pohár bortól. Különben egészen egészséges vagyok s elég jól érzem magam. Csak a neveket, az arcokat, meg a számokat felejttem el.

— Mit szölsz hozzá — kérdezte a másik — hogy ilyen jó erőben értük el a találkozó napját?! Tizenegyen! Valóságos csoda.

Aztán a régmulttól kezdtek beszélgetni, meg a szegény Király Feriről, aki nem érte meg a találkozó napját.

A szegény Király Feri már több

mint harminc esztendő óta szép csöndesen feküdt a kerepesi temetőben, hanem azért mind a ketten emlékeztek rá. Ő volt az osztály lelke, az iskolai csinnyek nagymestere. Mindnyájan szerették és maguk közt csak a „kakicá”-nak hívták. Szép, erős gyerek volt, egy fejjel nagyobb mindnyájoknál, akinek örök vidámsága és kedvessége nagyon tetszett a tanároknak is. A metánál, a kirándulások alkalmával, s ha szívhez szóló beszédeket kellett intézni a szigorúbb tanárokhoz, ő volt a fővezér, az ünneprendező, s az alkalmi szónok. Ő volt, aki, ha az osztály „nem volt elkészülve”, egy kis rögtönzött füsttel, vagy gyufabúzzal megmentette a közbecsületet, ő volt a fiuk közt az igazságosító, s ő volt a kinevetett tanárok réme, a kópéságok fő-főrendezője. Az összes iskolai zsványosságok, amelyekre a két öreg ur emlékezett, kivétel nélkül a Király Feri leleményes fejéből kerültek ki. Mindig ilyeneken járt az esze, s ehhez képest a változatoság sem hiányzott a műsorából. De volt egy kedves eszköze, melyhez különösen ragaszkodott: a macskák. Az ötletek fáradhatatlanul kergetőztek a fejében, de mégis legjobban szeretett macskákkal dolgozni. Macskát dugni a katedra alá, macskát dugni a landalló mögé, macskákat kergetni a padok közt, macskanyávogással rontani el a legünnepesebb jelenetek hatását: ezek voltak botrányrendezői tehetségének legkedveltebb fogásai. Amnyi macskát használt el, mint más ember inget, s egy egész menaszériát koboztak el tőle az idők folyamán; de azért sohase fogyott ki belőlük. Néha persze igen csinos botrányok kerekedtek ezekből a macska-hangversenyekből, de a kópé visszaért vele, hogy senkise tudott rá komolyan haragudni.

Szegény Király Feri! Az érettségi után szétváltak az utjaik, de azután is sokat hallottak róla. Király Ferinek meglehetősen kalandos élete volt. Egy kicsit bejárta az egész világot, egy kicsit elverte a vagyonát, s aztán ő lett Magyarország legvidámabb szolgabírója. Akárhová ment, mindenütt ugyanolyan népszerűségnek örvendett, amilyennek az iskolában; s mint diákévei idején a macskák, felnőtt korában is volt egy kedves játékszere: az

asszonyok. Egy kicsit nagy bolondságokat csinált miattuk; egy kicsit hamarosán hagyogatta el őket, de ebből a játékszerből sem fogyott ki soha. Egyszer aztán, valamelyik decemberi éjjel, egy szál frakkban talált hazamenni. Isten tudja honnan: egyet gondolt, s három nap mulva meghalt.

Szegény Király Feri!

— Ilyen az élet! — szolt a mosolygó kis öreg. — Ő, az erős, a hatalmas, meghalt huszonnyolc éves korában, én pedig, a nyápic, akibe mindig csak hálni járt a lélek, most is itt vagyok.

Az ezüstös haju ur yizet és ostyát hozatott, bevett egy adag brómkant, s tovább beszélgette a másikat. Szóba kerültek a régi tanárok, a többi iskola-társ, akik odafele alusznak, csak magamagáról nem beszélt a kis öreg soha.

— Milyen jó neked — szolt az ősz gavallér — hogy így mindenre emlékezel. Én már alig emlékszem valamire; a nevekre, a számokra, meg az arcokra egy cseppet se. Mintha mindig ilyen vén legény lettem volna, s mintha öröktől fogva a Molnár-utcában laknám. Pedig mulatságos lehet mindenre emlékezni.

— Az ám, nagyon mulatságos — hehelt a másik.

Ekkor már a negyedik üveg bort kóstolgatta. Az arca fényleni kezdett az alkoholtól, s szüntelen nevetett.

Az ezüstös haju, tiszta öreg kezdte kiállhatatlannak találni ezt a nagy vidámságot. A kávéház kiürült; jóformán csak ketten maradtak.

— Mondjunk egymásnak jóéjszakát, barátom. Azt remélem, hogy a brómkantál hatni fog, s egy pár órára el fogok aludni.

— Én még maradok — mackaszkodott a másik. — Még van egy kis borom.

Kezet fogtak és csakugyan maradt. Az ezüstös haju fölment a szobájába, s ismét viaskodni kezdett a láthatatlan ellenséggel, mely nem hagyta aludni. Oly soká jött a reggel!

Másnap tegelőbb is a polgármesterrel találkozott, s megkérdezte tőle:

— Te, kiesoda, micsoda ez a mi Galambos barátunk? Egy cseppet sem emlékszem rá. Ugy látszik, nagyon jókedvű ember.

— Jókendvü ? Nem gondolám. Igen kevésbé ismerem, de azt tudom, hogy a fia agyonlőtte magát; katonatiszt volt s belenyúlt az ezred pénztárába. A leányának meg valami szerelmi regénye lehetett; harmadéve fogták ki a Tiszából. Ő róla, magáról, azt beszélték, hogy a delirium tremens környékezi; nem tudom, mi igaz belőle. Szerettem volna, ha nem jön el közénk, de hát meg kellett hini őt is.

— Ugy ?!

Az ezüstös hajunak még most is a fűjében csengett az a különös nevetés.

„Én pedig, a nyápic, akibe mindig csak hálni járt a lélek, most is itt vagyok ! ...“

S még örülni tudott rajta, a nyomorult, hogy az oroszlan meghalt és ő megmaradt !

III.

Délben meglátogatták a gimnáziumot, ahonnan negyven esztendővel ezelőtt szerteszéledtek. Az igazgató lendületes beszéddel üdvözölte őket, majd a diákokhoz fordult, s alkalmi szónoklatot intézett hozzájuk, melynek értelme körülbelül az volt, hogy ha jól viselik magukat, ők is úgy megfognak öregedni, mint ezek a szemenszedett vén legények.

Aztán ennek a szép napnak örök emlékére beírták a nevüket az iskola Vendégeknyvébe és visszakocsikáztak lakmározni.

A lakomát a nagyteremben kellett megtartani, mert az ünnepen a közélet is képviselve volt néhány helyi nevezetességgel. Az asztalfőn az ünnepelték foglaltak helyet, lejjebb a meghívottak és az új nemzedék. A gyerekek számára, akik még rosszabbul érezték magukat mint a nagyok, az udvari ebédlőben terítették két asztalt.

A kisvárosi vendéglő szegényes, füstös ablakai elfogták a bágyadt, nap-sugarakat, s a homályos, rosszul szellőztetett ebédlő mindenkit elkedvetlenített. A levest olyan csöndben kanalazták, aminőt csak a siketnémák ünnepcín élvezhetnek. A tányérváltás után végre megindult az a bátortalan, s rövid lélekzetű társalgás, mely a hivatalos ebédek kiváltsága. Az öregek szerettek volna otthon lenni.

De végre is belezeledtek egy kis köteles kedélyességbe. Sajnálkoztak a szegény Király Ferin, s emondták róla az illedelmesebb történeteket. Aztán a régi tanárookra került a sor, majd megint visszatértek a szegény Király Ferire. Végre is belátták, hogy nincsen egymásnak mit mondanivaló. Az öreg Lovassy Mihály, ha egy sereg dahomeyi között ül, nem érezhette volna magát idegenebbül, mint régi cimborái között. Pedig ő volt az, akivel a társaság a legelőbbet foglalkozott.

Ezt észrevette a polgármester felköszöntőjéből is. A hivatalos áldomás után mindjárt az ő befolyásos személyére került a sor. A polgármester, aki még jelentékeny szerepet öhajtott játszani a közéletben, nem tűrtöztethette figyelmességét a miniszterek barátja iránt.

Falusiasan kezdte. Megemlékezett köszöntőjében mindnyájunk dicsőségéről, a korán elhunyt koszorús költőről, s kis árvájáról, akire az egész ország megindultan tekint, s miután kellőképpen elgyászolta a csapást, mely az egész nemzetet érte, rátért a dicső név ama viselőjére, akitől a koszorús költő a lángelmét, a kis árva pedig anygali szívét örökölte. De a felköszöntőben benne volt minden, ami ragyog, ami zeng és ami virágzik; a beszéd hatott s a jég meg volt törve.

Csak Lovassyt hagyta a szónoklat hidegen. Sokkal többbe került neki a fia dicsősége, semhogy még érzéke maradt volna a virágos szólamok iránt. Aztán meg n.ít emlegeti ez a vén kaspaszkodó az ő édes, drága kis unokáját ?!

Nagyon rosszul érezte magát, hogy a kiscéány kezét nem tarthatta a magáéban. Úgy hozzászókött, hogy egész nap mellette legyen ! S úgy keltette !

Alig várta már, hogy átmelessen hozzá. De előbb még nicsoda robot ! A felköszöntőt meg kellett köszönnie, egy pár szót is kellett váltania ezekkel az emberekkel, akiket nem látott negyven év óta. Vidor Gázsit kivéve, aki felhasználta az alkalmat, hogy távol ült hervadó arcu unokáitól, s boldogan bóbiskolt, mindnyájan körülfogták. Meg kellett hallgatnia halk, bizalmas közléseiket. Az egyik ajánlólevelet szeretett volna valamelyik mi-

niszterhez, a másíknak a fia valami csunya dologba keveredett, a harmadikat már árverezi a bank.

— Istenem, milyen szegény ördögök ezek az én iskolatársaim!

S hogy irigyették a szegény ördögök őt, a gazdagot, a fényes nevűt, a befolyásost! Megbánta, hogy eljött.

IV.

Végre megszabadult.

... Odaát, a kisebbik teremben, már rég megbédéltek. Vidovich Klára kisasszony az udvari ablak menett egy karosszékben ült s el volt temetkezve angol regényébe. Már ott tartott, ahol Sir Macdonald fagyos nyugalmaival, s a vívásban, evezésben, galamblovásban, súlydobásban és labdázásban való remekléseivel lenyűgözi a kevély Miss Florentinet, hogy aztán megvallja neki titkolt szeretnét... következőképp nem hallott s nem látott.

Zsorzsín ezalatt a terem egyik sarkában ült, vele egykoru és nagyobbacska apró falusiak között. Egyedül ő beszélt, a többiek hallgatták:

— ... Tudják maguk, ahol mi lakunk, ott van az Aranyország. Mikor én este lefekszem, csak annyit mondom, hogy: „Gyertek, gyertek, kis alattvalóim!” és fent megnyílik a mennyezet, rózsaszínű köd száll le, aztán mintha hó hullana onnan felülről. De az nem hó, hanem apró tündérek, akik mind, mind fehérbe vannak öltözve és szárnyuk van, mint a madaraknak. Ezek a tündérek leszállnak érettem felülről, feltesznek egy kis fehér kocsira, a kis kocsiba négy hattyu van befogva, aztán gyi, elhajtának velem az Aranyországba, mert én vagyok az ő királynőjük. Ott aztán játszanak velem; azt játszanak, amit én akarok és nekem olyan szép játékaim vannak odafenn, amelyet maguk nem láttak soha...

Az arccskája égett, s nefelegyszeme ragyogott. A kisebb gyerekek szájtátva hallgatták, a nagyobbak irigységgel, kétséggel és egy kis félelemmel. A santa Jánoska, mankóin előrehajolva, csodálattal nézte ezt a csodás tüneményt, akiről eddig még nem beszéltek meséskönyvei... Egész

árva, magára hagyott lelke bent ült kidűlledt, nagy fekete szemében.

— ... Tudjak, van nekem ott egy kis kertem, de nem olyan virágok vannak benne, mint falun, hanem olyan virágok, hogy mindegyikben egy kicsi kis csillag világít. És ha én azt mondom a törpémnek: „Törpém, édes jó törpém, szedjete nekem virágot!” — akkor az én fehérszakállu, fehérruhájú, engedelmes, jó kis törpém szaladnak, szaladnak, némelyik úgy szalad, hogy a kis fehér süvegét is elejti, de a pirinnó tündérek még gyorsabbak, mert a tündérek csak szállnak, szállnak, s abban a szempillantásban...

— Zsorzsín!

Zsorzsín felugrott s odafutott a nagypapához.

— Nagypapa, édes kis nagypapám, ne haragudjál!

Nem, nem haragudott. Megsimogatta az arccskáját, megcsókolta s aztán fölvitte a lakásukba. De mikor egyedül maradtak, leültette a tőrdőre és így szólt hozzá:

— Mit ígértél nekem?

Zsorzsín nem felelt.

— Vagy igaz az, amit beszéltél?

Zsorzsín hallgatott.

— Az én kis Zsorzsínom! — szólt nagypapa halk szörnyűkódéssel.

De ez már sok volt. Zsorzsín zokogva borult nagypapa keblére.

— Nagypapa, kedves nagypapa! Ne haragudjál! Nem leszek többet rossz! Csak azt fogom elmondani, amit szabad!

* * *

Másnap reggel az öreg urak Fe-deum-ra gyülekeztek össze a nagy templomban, hogy övéikkel egyetemben hálát adjanak az egyik urának a végtelen kegyelemért, mellyel életben tartotta majdnem mindnyájukat, s tizenkettő közül tizenegynek megérnie engedte ezt a szép napot.

A háladát isteni tiszteltet egy kis baleset zavarta meg. A Sursum corda-nál Zsorzsín elájult, ami az első percben nagy ijedséget okozott. De Lovassy megnyugtatta a körülötte rémüldöző asszonyokat:

— Nincs baj. Mindjárt magához fog térni.

S az esetnek csakugyan nem lett sú-

lyosabb következése. A kisleány délután már annyira jobban volt, hogy vasútra ülhettek vele.

Babarezyék, akik ugyanakkor utaztak el, csak a pályaházban búcsúztak el Lovassytól.

— Milyen szép nap volt! — szölt Babarezy, még egyszer megszorongatta a bíró kezét. — De örökre sajnálni fogom, hogy ezt a szép napot a szegény Király Feri nem érthette meg.

A szegény Király Feri pedig békén felelt a kerepesi temetőben és egy csippet se törődött vele, hogy Babarezy sajnálkozik rajta.

A GEROLSTEINI NAGYHERCEGNŐ

I.

Azzal kezdhetném, hogy tavasz volt, hogy fátyolruhás tündérkisasszonyok táncoltak a harmatos fűvön, hogy a mező teli volt színnel, ragyogással és illattal, de csak azt mondom, hogy akkor történt, mikor a búza ára tizenkét forint volt.

Csak valami kevéssel lehetett a porosz háború után. Még emlékszem rá, amikor vasúti állomásunkon egy nap húszszor is megpihent nagyfejű barátom, a Stephenson-féle gőzös. A teherkocsik teli voltak tömve emberanyaggal, tegnap fogott hadfiakkal, akiklen rosszul állt a mundér, katonasipkás parasztleányekkel és jóképű munkásalakokkal, akik mindannyian a Búsul a lengyel-t énekelték, s akiknek a kalapjánál csak egy pár szál gyöngyvirág felejté, hogy ők is a száraz dolgában utaznak. Aztán emlékszem a felfordulás és a zaklatottság napjaira is, mikor az egymásra nyargaló tehervonatokat alig lehetett az állomáson elhelyezni. Ameddig csak láthatott a szemem, Antándtól Peterdig, mindenütt teherkocsik cammogtak; s hallottam, hogy ezek a kocsik mind búzát szállítanak. Aztán egyszerre csendesedett a világ; esténként, mielőtt bennünket lefektettek, a lámpa fényénél, mely most rám veti békés világát, apám felolvasta az újságot anyámnak, s egyszer csak, nem tudom hogyan, megtanultam ezt a szót, hogy: Königréc.

A katonák nem jöttek vissza oly szép rendben, mint ahogy mentek, de a búza ára egy darabig hűséges maradt szerelméhez, a tizenkét forinthez. S én akármilyen öntudatlan kis semmiség voltam, megéreztem magam körül a jólét kellemetes szárnyecapsáit. Azt hiszem ez volt Magyarország újabb történetének legszerencsésebb időszaka. A kiomló piros vérből áldás gözölgött vissza a haza földjére. Az ember vértudvalevőleg nagyon termékenyítő valami; azt mondják, hogy csatamezőkön terem a legszebb, legacélósabb gabona.

Mindezzel akkor nem sokat törődtem. A ponyvával takart búzazsákhegyek csak kitűnő bűvőhelyekként tűntek fel előttem, s roppant hancurozásokat csaptunk az üres személykocsikban, melyek az állomáson nem tudom micsoda komoly küldetésre vártak.

Egyébként, ha csak szerető tehettem, kiszöktem az állomásról, s Francival, a felügyelő fiával odább álltunk a kútház környékéről. A nyakunkba vetjük a mezőt s elbandukoltunk egész a nádasig. Ilyenkor csak enni kerültünk haza, s ebéd után megint nekietünk a csavargásnak. Ezek az órák és napok oly egyhanguan tündek el, mint ahogy a forrásvíz zuhog. Azt hiszem, az egész idő alatt nem beszélünk s nem is gondoltunk semmit, csak barangoltunk, mint két kis kőbor kutya, melyek életet éreznek rongyos lábaeszkáikban, s mindenüvé odaütik az orrukat csak azért, mert mozogniuk kell ezen az új, ismeretlen világon.

Iskolába nem jártam; otthon tanítottak írni és számolni. S ma is áldom a gondoskodást, mely a bölcső melegéből nem engedett mindjárt egyenesen az iskola börtönébe, rettenetes kis eszkinők közé, akik egymás fejetején tanultak meg, hogy a létért küzdeni kell.

Tudtam, hogy a nádas előtt heverészní kellemetes dolog, tudtam, merre szél a földömbika, tudtam, hogy a holdban Szent Dávid hegedül s hogy mikor ő hegedülni kezd, akkor nekünk haza kell mennünk. Lehet, hogy ez kevés a tudományból, de nekem elég volt.

Csakhogy ez a szép idő nem tartott örökkön.

Hét vagy nyolc esztendőös lehettem, mikor egy tavaszi napon feltűnő esemény történt a falunkban. Egy ur érkezett a nagyvendéglőbe, aki mindjárt az első napon sorra meglátogatott mindenkit, aki csak „az értelmiség”-hez számíthatta magát. Ez az ur táncmester volt. Lescinszkinck hívták s azelőtt, mint beszélte, nagy birtokai voltak Poroszországban; de a poroszok lengyel származása miatt üldözni kezdték, ravasz módon kitűzték örökéből s Lescinszki ur elhatározta, hogy nagyuri származása ellenére, a két lába munkájával fogja megkeresni a kenyerét.

Lescinszki ur minket is meglátogatott. Kezet fogott az egész házban mindenkivel, apámtól a lámpagyújtóig s meghívatta magát ebédre. Oly éhes és oly előkelő volt, hogy szüleim nem tudták megtagadni szerény kívánságát s megígérték neki, hogy a táncórákra én is el fogok járni. Ehhez az elhatározáshoz hozzá járulhatott az is, hogy a szüntelen való csavargás kissé elvadított, de mindenesetre nagyban hozzájárult az a kedvező körülmény, hogy a buza-ár szépen tartotta magát emlékezetes magaslatán. Végre is, Lescinszki urat kárpótolni kellett valamivel poroszországi birtokaiért.

Szóval, meg kellett ismerkednem a civilizációval.

Lescinszki ur bucsuzás közben velem is kezet fogott és barátjának nevezett. Ez a kitüntetés nagyon hízogott nekem, de nem mondhatnám, mintha örvendtem volna rajta, hogy művelődni fogok. Ellenkezőleg, egy kicsit meg voltam illetődve s megilletődésem okát tüstént el fogom mondani. Mindamellett akkor nem értettem meg, hogy tulajdonképpen miről is van szó. És másnap, mikor utoljára töltöttem Franciával egész napomat a mezőn, nem csókoltam meg az árok fűvét, nem öleltem meg a fákat, nem intettem bucsut a kökény-bokroknak és az ökörszemeknek. Olyan gondtalanul kóboroltunk, mint azelőtt.

Nem tudtam, hogy mindörökké elbucsuzom attól a valamitől, amit szabadságnak neveznek s ami a költők szerint édesebb, mint maga a szerelem.

*

Emlékszem, hogy egy vasárnap délután volt, mikor apám elvitt az első tánc-leckére. A kezem egy kicsit remegett kezében s a viláért se mentem volna nélküle. A nagyvendéglőhöz ugyanis fölötté kellemetlen emlékek fűztek.

Az akkor mult télen tudniillik színtársulat ütött tanyát a nagyvendéglőben. A Grimm-féle színtársulat. Nem tudom, hallották-e önök a Grimm-féle színtársulat híret? A Grimm-féle színtársulat nagyon kiváló művészi erőkből állott, de rideg kizárólagossággal csupán a Grimm-család tagjaiból. Grimm-papa volt az igazgató és hősszerelmes, Grimm-mama a hősnő és a vigjátéki anya; a fiatal Grimm a bonvivant és a cselszövő, a két Grimm-kisasszony a szende meg a kacér, az ártatlanság meg a vig komorna s a Grimm-gyerekek a segédszemélyzet. Mindent játszottak; a Botesinálta doktortól, Lucifer, a zöld ördögig, amely látványos, kiállításhoz és elsűnyedésekben gazdag ballet előadása különös nehézségekbe ütközött ama boszantó véletlen következtében, hogy a nagy szála pádimentoma fölöttébb hiányos volt sülyesztők dolgában. De a kisebbik Grimm-fiu oly ügyesen tudott a székek alá bujni, hogy ha mi remegtünk is, hogy az ördög feldönti a színpadot, Grimm-papa sohase látta meg Lucifert. Volt azonban a társulatnak egy különösen kedveltdarabja: a Szigetvári vértanúk; ezt adták a legtöbbször. Ilyenkor Grimm-papa egész családjával szokott kirohanni Szigetvárról, mert a török hordát csupán Grimm Lucifer személyesítette, aki a színpalak mögött görögöttüzzel és éktelen Allah-kiáltásokkal jelezte Szolimán világhódító hatalmát.

Ezek az előadások természetesen nekünk is jelen kellett lennünk. Csak-hogy, ami engemet illet, én teljességgel nem voltam megelégedve ezekkel az előadásokkal.

Grimm-papa ugyanis igen jeles tehetségű művész lehetett, de volt egy hibája. A hangja oly rekedt volt, hogy egy cseppet sem lehetett hallani. Ezt a hibáját akként ütötte helyre, hogy azokban a jelenetekben, melyek nagyobb drámai kifejezést kívántak, a

hatás öregítése céljából, minduntalan elsütötte a pisztolyát. A legártatlanabb darabokban is huszszor-harmincszor szóaltatta meg ezt a szerszámot, amely nála a hangot pótolta; a tragédiákat pedig egyszerűen végig lövöldözte.

Mint hogy a Grimm-papa esztétikai nézetétől az enyémenk lényegesen eltértek, többször hatalmas acsarkodással adtam kifejezést nemtetszésemnek és ijedtségemnek. Apám szeretett volna ugyan hozzá szoktatni, hogy a művészi crókifejtést úgy tekintsem, amint mások tekintik, tudniillik a falu egész „értelmiség”-ének jóakaratu szánakozásával, de minthogy hiábavaló volt minden erre irányuló kísérlet, utoljára is le kellett mondanom a műlvezetekről.

Azóta minden művészet gyanus volt előttem egy kicsit. S hiába biztattak, nem oszlott el kételkedésem, hogy vajjon a tánc-tanulás nem jár-e szintén sűrű pisztoly-lövésekkel. Hanem azért nem ellenkeztem.

A nagyvendéglő környéke teli volt emberrel. Lescinszki ur előbb a „tiszelt pór uraknak és urhölgyeknek” adott oktatást; s csak a következő óra volt a főbbrendűeké. A „pór”-rendből ugyan csak igen kevés pályázó akadt, de ez nem csökkentette a közérdeklődést. A gyülekezet türelmesen végig várta az órát s a rendkívül komoly arcukról meglátszott, hogy a szálából kihallatszó hangokat legalább is igen különöseknak találják.

— Lallallá, lallalá, trallala ritta, lallá!

Lescinszki ur hangja volt. A poroszok áldozata egészen más művészeti iskolához tartozott, mint Grimm ur. Ellentétben kitűnő elődjével, ő viszont a hangjával toldotta meg, ami a hegedűjéből hiányzott.

Mert hegedült is. Hegedült, énekelt és táncolt egyszerre. Ezenközben tanított, tanáccsal látta el, jobbra balra vezényelte és művelte, pallérozta csapatát:

— Tiszelt pór ur, ne tessék a sarkán mozogni. Csak lebegni tessék, csak lebegni. A fő a könnyedség, a könnyedség. Még egyszer kérem. Harmadik figura: la poule. Lallallá, lallalá, trallala ritta, lallá!

Nagyon meg kellene öregednem, hogy ezeket a hangokat valaha elfelejtsen. Vagy három hónapon át nem igen hallottam egyebet. Keringőt, hopszpolkát, mazurt, mindent a Gerolsteini nagyhercegnő négyesére táncoltunk. Ugy emlékszem, még a körmagyart is a „trallala rittá”-ra jártuk.

A viláért se gyanusítottam volna Lescinszki urat, hogy talán nem is igen ismer egyéb zenedarabot. Lescinszki ur az első pillanattól fogva mély hatást tett rám s akkor még nem szerettem bírálgatni azokat, akik tiszteletet gerjesztettek bennem. Amint egyszerre hegedült, énekelt, táncolt, ugrált, vezényelt és bókolt a hölgyeknek: ama különös megjelenésű, ördögös ezermesterek egyikének tűnt fel előttem, akikről mesés könyveim beszélték.

És a tánca, ah, a tánca! — mondotta volna Gretchen.

Akiket addig táncolni láttam, derék körorvosok, kedves csendbiztosok és vig, aranyos falusi asszonykák voltak, akiket az isten mintha ezer számra, csomagonként küldene a világba. Ha táncoltak, a maguk jókedvére táncoltak, de úgy, mintha fizették volna őket érte. A férfiak döngték a padlót s az asszonyok kellemesen toporzékolnak. Hát még azok, akik velem együtt hallgatták a Gerolsteini nagyhercegnő igéjét! A segédjegyző, aki nem tudott lábujjhegyre állani, s a bérő-kisasszonyok, akik úgy döngtek sárga ruháikban, mint megannyi kéthetes kacsa. Nem térhettem ki az összehasonlítás elől. A Lescinszki ur tánca egyszerűen pillangó-röpködés volt. Az egész kicsi soványság, mintha nem e földről való lett volna, egyszerre csak elhagyta a pádimentomot s lebegett, ah lebegett, mint egy angyal. Azt mondanám, hogy egy tündér lelke lakott a lábában; de úgy tetszik, otrombaság volna a lábáról beszélnem, mert Lescinszki ur maga volt az éther.

S én, e táncot látva, egyszerre ráismertem arra a rejtelmes valamire, aminek, mint utóbb megtudtam, művészet a neve.

Az éther azonban koronként elfáradt és „szünet”-et jelentett. Ez a tiz pere

a szellemes társalgásé lett volna, de engem ilyenkor is csak ő foglalkoztatott. Elémeztem hullámos mozdulatait, kecses sasirozását s ámulattal hallgattam a különös doigokat, amiket a bérőkisasszonyoknak mondott. Egy ismeretlen világot sejtettem e légies emberke mögött s elbeszéléseinek hallatára valami megmozdult bennem, mint Dávidban, a pásztorgyerekben, ha csatákról szóoltak előtte.

Azeiótt abban a percben aludtam el, amikor lefektettek. De egy idő óta nem tudtam tüstént elaludni és sötétben is csak a Lesczinszki ur szavai kóvályogtak a fejemben :

— Egy este III. Napoleon így szólt hozzám : Tudja, barátom ...

Azeiótt csak a természetet ismertem! S a természet oly öröktől fogva ismerősnek, oly egyszerűnek, oly magától értetődőnek tűnt fel előttem, hogy úgyet se vettem rá. És most egyszerre előttem állott : a nagyvilág.

A nagyvilág egész megzavaró, nyugtalanító költészetével.

S a nagyvilág oly kegyes volt, hogy leereszkedett hozzám.

III.

A tánc-leckén mindig én voltam az első s a nagyvendéglőből én jöttem el mindig utóljára. Lesczinszki ur, a lecke után, a táncterem porát le szokta öblíteni egy pohár borral s csak azután ment a szobájába. Ha csak lehetett, megvártam ezt a művelődéstörténeti mozzanatot; úgy látszik, tartozom ezzel az egészségemnek.

Hanem egy este Lesczinszki ur magához intett és így szólt hozzám :

— Uraságod ma este különös bájjal lejtette el az urak été-jét.

Örömben elpirultam és nem tudtam felelni.

— Legyünk barátok — indítványozta nyájasan Lesczinszki ur.

Bár a kitüntetés roppant zavarba ejtett, helyet foglaltam asztalánál. A poroszok áldozata többször megszorongta a kezemet és így folytatta :

— Higye el, barátom, ebben a nyomorult fészekben csupán két nagyvilági férfiú van : ön meg én. Tudja, én csak egy pillantást vetek valakire

s rögtön megismerem az emberemet. A hogy önt megláttam, azonnal tudtam, hogy nagyvilági emberrel van dolgom.

A szigorú ítélet kissé bántotta érzelmemet, de meg kell vallanom, hogy a kitüntetés ellensúlyozta ezt a csekély kellemetlenséget.

— Ismeri ön Rataplan herceget ? — kérdezte hirtelen Lesczinszki ur.

— Nem — szóltam egy kicsit szégyenkezve.

— Ilát Pitti-Patti tábornokot ?

— Őt sem — feleltem mind nagyobb zavarban.

— Kár. Nagyon szerettemélő, vigfiuk s igen kedvelték volna önt.

En is élenek sajnáltam a dolgot.

— Önől csak egy hiányzik — magyarázta Lesczinszki ur — hogy tökéletes nagyvilági férfiú legyen. Sajnos, ön nem tud lanciaert táncolni. A lanciaert, uram, a táncok királya. Rataplan herceg és Pitti-Patti tábornok, mind tudtak lanciaert táncolni.

Aztán hozzá tette, hogy bármily szomorú is e körülmény, a lanciaert megtanulása igen sok pénzbe kerül. Ezért magáért öt forintot kell fizetni esztrák értékekben, mivel a dolog igen fáradságos.

— Örömet szültenném magamat ezen a csekélységen — folytatta hanyagul — s pusztán barátságból is megtanítanám e fölötte szükséges ismeretre, de poroszországi birtokaim visszaszerzése több költséggel jár, mint ön képzei.

Azt hiszem, nagyon eláppadtam. Micsoda összeg ! Már attól félttem, hogy a lanciaert-től le kell mondanom. Egyszerre azonban eszembe jutott az az új veretű arany, melyet karácsonykor keresztanyámtól kaptam.

De vajjon a pénz-nem szokatlansága nem támaszt-e újabb nehézségeket ? Ő nem. Lesczinszki ur a legnagyobb előékenységgel háritotta el aggodalmaimat.

S az első vagyont, melyet a magaménak mondhattam, arra fordítottam, hogy megtanultam lanciaert táncolni.

A leckék közben Lesczinszki ur udvari történetekkel mulattatott és egyszer így szólt hozzám :

— Lássá, barátom, egy ilyen nyomorult fészekben az ember egyszerűen

el van temetve. Csak azok élnek, akik a nagyvilágban élnek. Lola Montez — nem ismeri ön véletlenül Lola Montez? — Lola Montez egy reggel azt mondta nekem: „Ah, a nagyvilág, Lesczinszki, a nagyvilág!...” Ön, fiatal barátom, hízélgés nélkül mondhatom, a nagyvilág sima parkettjére tért. S ha majd bejárja a két művelt földrészt, ha végig élvezi a finomság világának minden kínálkozó örömét, egyszer így fog szólni magában: „Igazán, csak a nagyvilágban érdemes élni. Lesczinszki barátom megmondta előre ezt. Lesczinszki barátomnak igaz volt.”

IV.

Nem, Lesczinszki barátom, önnek nem volt igaza. Ön fölkelte bennem a vágyat, látni a nyájas mult, a hajpépos idők hagyományosait, a nagyvilági urakat és hölgyeket, akik gyöngédek szeretetreméltók és elragadók. De az ön nagyvilági alakjai immáron nem léteznek, talán nem is léteztek soha. A Grolsteini nagyhercegnő nagyon megcsalt engem, Lesczinszki ur.

És én nem csókoltam meg az árok fűvet, nem öleltem meg a fákat, nem intettem bucsut a kőénybokrokknak és az ökörszemeknek, amikor örökre elváltam a mezőtől!

SZENT SZERAFIN MEGTÉRÉSE

Élt Firenze városában egy érsek, Seraphino nevű. Apja után tulajdonképpen Calzolaio-nak hívták, de fiatal korában feljebbvalói és társai a mennyei szelidségért, mely lelkében lakott és szép, kedvesen jóságos arcáért, mely a szeráfokra emlékeztetett, Seraphinónak nevezték el; és ez a név rajta maradt; mert — ámbátor — sokáig élt — soha se cselekedett olyat, ami erre a névre rácsófolt volna.

Seraphino egyike volt a legerényesebb embereknek, akik valaha a földi téren bolyongtak.

Abban az időben Firenze városát polgárháborúk dúlták. Mindenki kivette részét a harcból: fiatalok és öregek, férfiak és asszonyok, a papok épp

ugy, mint a világiak. Erőszakosságok, gyilkosságok, rokonok rokon elleni támadása: a köznapi dolgok közé tartoztak. Ebben a sötét korszakban Seraphino volt az egyetlen, akinek szívében épen élt Szent János rövid tanítása: „Fiaim, szeressétek egymást!” Seraphino a békét hirdette, a béke művét fáradozott és életének egy nevezetős részében abbantelt el, hogy folytonosan könyörgött a körülötte viaskodóknak, hagyjanak fel az örökös küzdelemmel és éljenek istennek tetsző életet!

Ő maga soha se bántott senkit, mindenkivel szemben nyájas volt és nem vétett a légynek se. Szerette tanárait, szerette minden felebarátját, haragjainak — mert mégis voltak haragjai — megbocsátott. Az igazságtalanságot elszentelte visszatorlás, panasza és szemrehányás nélkül; a maga körében fölmerült ellentéteket elsimított, kiegyenlítő törekedett. Az emberi életet mindenekfölött drágának tartotta; sőt azt vallotta, hogy az állatokat se szabad bántani, mert ők is isten teremtséi. Ami nagy szó volt abban a korban, mely ugyancsak megszokta a vérontás látványát.

Seraphinónak ehhez a jó tulajdonságához más erények is járultak. Szerény volt és kívánságok nélkül való; lelkében nem talált helyet se a kevelység, se a nagyravágyás. Hűségesen engedelmeskedett minden isteni és emberi törvénynek; őszintén alázatos volt és érdemei nem tették elbizakodottá. Végül — amire akkortájt se özlött a példa — tiszta életet élt.

Ugy látszott, nem csupán a haragot zárta ki a szívéből, hanem minden indulatot, minden szenvedélyt.

Szóval Seraphino ékes volt minden erénnyel, főképpen minden keresztény erénnyel.

Azért nem szorul magyarázatra, hogy — bár távol esett tőle a nagyravágyás — már negyven éves korában érsekké lett. Nemcsak hogy nem törte magát ez után a nagy tisztség után: minden áron el akarta háritani magától, mert a feladatot súlyosnak, erejét meghaladóknak és mások jogos várandóságának tartotta. De hiába szabódott; vállalnia kellett.

A nép örült ennek a választásnak. Seraphinót mindenki tisztelte és azok,

akkor unták már a sok háborut és belső villogást, azt remélték, hogy az új, békésebb állapotoknak Seraphino erős eszlopa lesz.

Érsekségének mindjárt a legelső évében Seraphinónak még egy, eddig nem ismert erénye tudódott ki. Kiderült, hogy nemcsak jóságos, békeszerető és kifogástalan életű, hanem egyszersminf ékesszavu.

Silvestrot, az új gonfalonieret, gyönyörű beszéddel üdvözölte, amely mindenkit elragadott. A beszéd oly bátor volt, hogy még Silvestronak is tetszett. De nem csupán bátor, hanem tartalmas is. Magasztos gondolkozásra valló, bölcs és megszívlelésre méltó tanácsok foglaltattak benne; gyönyörű utmutatás arra nézve, hogy az új gonfaloniere hogyan teljesítse tisztjét. Ezeket a bölcs tanácsokat ugyan Silvestro sohase fogadta meg, de ha a beszédnek nem is volt fogantja, ez nem kisebbithette Seraphinónak az érdemét. Nem a hasznáért kell becsülni a szépet; ami szép, önmagában is szép, szép akkor is, amikor haszon, eredmény, siker nem kíséri.

E sokat ígérő kezdet után Seraphino érsek egy vagy két éven át többször is szólt a firenzei néphez. És minél többször szólt, annál általánosabban csodálták ékesszólásának művészetét. A második alkalomtól fogva mindannyiszor a földi lét hívságairól és a másvilág örömeiről beszélt. Ez a fenséges tárgy sohase lett hivatottabb magyarázóra. Seraphino olyan meggyőzően ecsetelte a földi élet nyomorúságait és olyan lángoló lelkesedéssel, annyi rajongással, oly fennen szárnyaló képzelettel azokat a gyönyörűségeket, amelyekre a másvilágon tehetünk szert, ha idelelni szabályszerűen élünk, hogy az embernek kedve kerkedett nyomban meghalni, mert ki ne vágyott volna rá, hogy minél hamarább legyen része abban a tökéletes megtisztultságnak, amelynek örömeit Seraphino eladdig el se képzelt színekkel tudta lefesteni?

És ha Firenze polgárai akkoriban igen sűrűn küldözgették egymást a másvilágra, ez meglehet, nem egyszerű tisztára a jóindulatból és felebarátságból történt. Azoknak is, akik inkább csak hirtelen indulatból vagy egyszerűen gonoszságból ölték, némi ment-

ségül szolgált, hogy gonoszságukat nem tetézték hitelenséggel s lelkiismeretükön valamelyest könnyítettek azzál a tudattal, hogy embertársukat csupán az egyik és éppen a hitványabbik életétől fosztják meg.

Természetesen Seraphinót nem lehet felelőssé tenni azért, mert kortársai az ő legtisztább szándékait rosszra magyarázták és rosszra használták. Közös sorsa ez minden tiszta szándéknak és öröktől fogva, mert a világi rossz öröktől való.

Nem lehet felelőssé tenni annál kevésbbé, mert Firenze lakosainak csak igen kevés alkalmuk volt arra, hogy az érsek ékesszólását félremagyarázzák.

Érsekségének harmadik évétől fogva Seraphino nem hallatta szavát; egyszer se, soha többé. Hirtelen kivonta magát mindenből, ami a nyilvánosság előtt folyt le, s halvány, jóságos arca örökre eltűnt a prédikáló székből. Híre terjedt, hogy nagyon beteg; s az, hogy hetekig feküdt, igaznak bizonyult. Nemsokára lábra állott ugyan, de ékesszólásának csodálói ezután is hiába várták. Mindentől és mindenkitől visszavonultan élt a „halmok“ magasiatán és csak ritkán látták, amint papjai kíséretében, botjára támaszkodva, olykor-olykor kísétált a sorompó felé. A kik sétautján találkoztak vele, fehér arcának láttára, aggodalmasan suttogták:

— A szent ember nagyon beteg!...

A szent ember nem fog sokáig élni!...

És imádkoztak az életéért.

Pedig voltaképpen nem volt súlyosabb baja és az élete nem forgott nagyobb veszedelemben, mint azoké, akik imádkoztak érte. De azt hitte, hogy valami lassan ölő, titokzatos kórság környékezi, úgy érezte, hogy testi ereje rohamosan hanyatlík és ez az erzés nagyon megriasztotta.

Először ifjuságában ugyanis beteges és rendkívül gyöngé testalkatu volt. Gyakran vesződött kisebb bajokkal; koronkint lappangó lázak gyötörték és egyszer olyan csodálatos betegségbe esett, mely társait, a jó testvéreket, valóságos megijesztette. Nem tudott magáról és félrebeszélt. A jó testvérek remültségben elhívták Ruggiero mestert, aki mindenkinél jobban ismerte a csillagok járását, az emberi szervezet tit-

kait és a füvek gyógyító erejét. És a kis Seraphino, vagy az orvosságtól, vagy a sok fejcsóválástól, jobban lett. De mielőtt föllábadt, egy napon, amikor azt hitték, hogy alszik, kihallgatta Ruggiero mesternek Filippo testvérrel való beszélgetését.

— Attól félek — szóló Filippo testvér — hogy szegény testvérünk nem lesz hosszú életű.

— Bizony, nem sok reménysege van rá — felelt Ruggiero mester. — Mindenkiből az látszik, hogy fiatalon fog meghalni, de ha nagyon vigyáz magára, ha mindenkiben kiméli magát, megérheti, míg érsek lesz belőle.

Ez a beszélgetés nem ment ki a Seraphino fejéből. Nem szólt senkinek, de attól fogva őrizkedett a megfázástól; gondja volt rá, hogy a munkában való elmerüléssel meg ne erőltesse magát; távol tartotta magától az izgalmakat és ha valaki olyat cselekedett vagy mondott, ami mást haragra lobbantott volna, Seraphino megfékezte indulatát és így szólt magában:

— Nem, nem... azért is másra gondoltam!... mert ha felindulok: ezzel is megröviditem az életemet!...

Néha a rosszban is van valami jó és nem lehetetlen, hogy Seraphino lelkének tökéletes épségét éppen ennek a mindig óvatosságra intő, elűzhetetlen, leküzdhetetlen, sötét gondolatnak köszönhette. Mert ifjúkorában őt is megkörnyékezte a kísértés, de Seraphino így szólt magában:

— Nem, nem... a kísértés a gyehennához vezet!... A bűn megöli a lelket... megöli a lelket és azonkívül alázza az egészséget is!...

S ez a megmondolás erőssé tette a csábítással szemben.

Ruggiero mester intelme Seraphinót végigkísérte egész életén. Nem mult nap, hogy ne gondolt volna rá; elhatározásait, majdnem minden lépését ez irányította; nyomot hagyott a szavaiban, ránehezedett egész gondolkodására. Később, amint mult az idő és még folyvást életben találta magát: a kellemetlen emlék elvészítette erejét; néha, kivált tavasz idjén, a napfény óráiban, fölszabadultnak hitte magát, mint az elítélt, aki a jó jelekből azt reméli, hogy kegyelmet kapott. De később is megtörtént, jöllehet rit-

kábban, hogy az éj sötétjében hirtelen felriadt, s virradatig küzdött a felejt-hetetlen mementóval. Gondolatainak szövevényéből akaraterejének minden megfeszítésével se tudta kiirtani; akár-mivel foglalkozott, a mementó ott vigyorgott elméjének munkája mögött.

Mikor érsekké lett, az új hivatalával kapcsolatos elfoglaltságok egy kissé elszórakoztatták. A köztisztelet sokféle megnyilatkozása jól esett neki és elevenebbé tette; új tennivalói, az ezekkel járó gond, a több emberrel való érintkezés egy kissé elterelték figyelmét a közelében borongó sötétségről, amelyről azelőtt alig tudta levenni a szemét. De ez nem sokáig tartott. Új környezete egy-két évi megszokás után nem szórakoztatta többé; betelvéen legtitkosabb óhajta is, nem volt, amit célul tűzhetett volna maga elé; elfoglaltságát magunta és rábizta alantasaira; tehette, amit akart, tehát: csak gondolkozott, töprengett, tételődött.

És ekkor egyszerre, váratlanul, újra meglepték azok a lappangó lázak, amelyek ifjúságát megrontották. Több, mint húsz esztendő mult el azóta; egy új harmadrész emberélet. Már elérte azt a kort, amelyben az erősek közül is sokan kidőlnék; elérte, hogy érsekké lett, megélt annyi esztendőt, amennyit Ruggiero mester a legjobb esetre jó-solt, amennyinél többet a csillagok járása nem ígért neki, akárhogy-an vigyáz, akárhogy-an kiméli magát.

Seraphino megrémült. Mert akár-milyen csodaszépen tudta ecsetelni a másvilág örömeit, azért mégse kíváncszott a másvilágra.

Amikor a lopva járó, alattomos láz egy éjszaka ismét felköltötte álmából és szívének vad dobogásából meggyőződött róla, hogy csakugyan beteg, a sötétségben összetette kezét és így imádkozott:

— Rex regum, dominus dominantium! Tudom, hogy ez a földi élet hitvány-ság, siralom; csak pítvara az igazi életnek; keserves föltétel, amelyet a kiválasztottaknak elengedsz; megpróbáltatás, amelyen tülesni boldogság. Tudom, hogy gyarlóság, ostobaság, főbenjáró vétek: ragaszkodni ehhez a hívsághoz; mea culpa, mea maxima culpa! És mégis könyörgök:

hosszabbítsd meg földi életemet! Az üdvösség, melyet a jóknak adsz, véges értelmünkkel föl nem fogható; ellenben ez a hitványság közel esik hozzánk, már megvan, szívünk szerint való és valamint az örökélet, azonképpen ez is a te rendelésed! Érdemtelen szolgád vagyok; sokat vétkeztem, ha tettekkkel nem is, legalább gondolatban. De a hit, a tiszta szándék, a jóakarát nem hiányzott szívemből; iparkodtam, hogy minél inkább megtisztuljak, gondosan ápoltam a Benned való bizodalmat és igaz lélekkel, buzgón hirdettem a Te igédet! Rex regum, dominus dominantium! Esengek, hosszabbítsd meg földi léteimet, amellyel összeforrottam, amelynél egyebet értelmem nem birt felfogni! Avagy ha másképp parancsoltad volna: erősíts meg hitemben, azonképpen, mint szegény szolgád rajta volt, hogy megerősítse hitőkben a gondjára bízottakat, megtérítse a tévelygőket és felvilágosítsa a magukkal meghasonlottakat!

A láz és aggodalom ágyba döntötték. Ijedelmében meghagyta, hogy hívják ágyához Firenze legnagyobb tudósait. Ruggiero mester már régen meghalt, de tanítványokat hagyott, akiknek annak idején megmagyarázta volt, hogy miképpen kell megfojtózni a mások életét.

A tudósok eljöttek, megnézték a beteget és nem valami kisebb emberről lévén szó, hanem nagáról az érsekről: igen-igen csóválták a fejüket.

Akarhogy csóválták a fejüket, Seraphino meggyógyult. Meggyógyult, de csak azért, hogy ezentűl már csupán a reneszánsz éjjen.

A tudósok a csillagok járásából azt olvasták ki, hogy az érseknek kimélnie kell magát. Az érsek tehát kiménte magát. Tenyerének vizsgálatából kiderült, hogy a szellemi megerősítés tette beteggé; az érsek tehát megfogadta, hogy többé nem fog szónokolni. Szemének fényességéből látták, hogy óvakodnia kell a templom hidegétől; arcának színéből kitűnt, hogy a bőjtörés ártalmára van. Az érsek tehát kikérte a betegeket megillető fölmentést, s tartózkodott úgy a bőjtől, mint a misemondástól.

És ettől fogva csak az egészségét ápolta. Nyáron is meleg ruhában járt;

gyógyítókat, kenőcsöket, elixíreket használt, továbbá, nemcsak hogy szónokolni nem mert, a közönséges beszédet is kerülte. Ha éppen kellett suttogva szóit, hogy meg ne erősítse a melét. Ha a levegőre ment: testőrökkel vette körül magát, akik megóvják az utonállóktól és más gonosz emberektől. Ha az étel nem ízlett neki, elszomorodott és imádkozott, hogy egyébre gondoljon.

Ezután se utasította el a szegényeket, akik alant isznáért folyamodtak hozzá; de a kuruzslokat, akik ápoiták, arannyal fizette.

Multak az esztendőök; megöregedett. És egész élete abban telt el, hogy folyton-folyvást oltalmazta földi léteit. Nem csinált egyebet, csak óvakodott a másvilágtól: napról-napra, reggeltől estig, egyedül azon mesterkedett, hogy minél később kerüljön oda.

Már jóval túl járt hatvanadik évén, amikor harmadszor is megbetegedett. Halálos reszketés fogta el, homlokáról patakozott a verejték és még a suttogás is elakadt a torkán. Mindenből úgy látszott, hogy meghal. A tudósok már nem is csóválták a fejüket; csak fölemelték szemüket az égre. Papjai összegyűntek ágya körül és sirtak.

Seraphino tudta kötelességét. Összeszedte minden erejét és érces, tisztán hallható hangon szóit hozzájuk:

— Ne sirjatok! Az Ur azt rendelte, hogy elhagyjam ezt a siralom völgyét... legyen áldott szent akarata! Ne sirjatok, hiszen az örök életbe költözöm át! Hallgassátok meg utolsó szavamat: Gondjaitokba, buzgó gondjaitokba ajánlom anyaszentegyházunkat, lelkekre kötöm, hogy tántoríthatatlan hűséggel, teljes odaadással szolgáljatok! Lángoló buzgalommal terjesztétek az üdvözítő hitet, óvjátok a hívek erkölcsét, világosítsátok föl a tévelygőket és imádkozzatok bűnös lelkeimért!

De bensejének legmélyén így könyörgött:

— Rex regum, dominus dominantium! Mindenhatóságodnak számolyánál, esengve, rimánkodva könyörgök: hosszabbítsd meg nyomoruít életemet még egy évvel... egy hónappal... egy héttel... egy nappal... egy órával!...

Aztán érezte, hogy öntudata elhagyja és azt hitte, hogy meghal... De nem halt meg, csak elveszítette az eszméletét.

S mialatt papjai a haldoklókért szóló imát mondták körülötte, Seraphino, lázas álmában azt képzelte, hogy immáron egy szűk és nagyon homályos cellában fekszik, melyben csak annyi világosság derengett, amennyit egy ajtóhasadékán át a kívül égő nagy tűz sugározhat be a sötét szobába. Arrafelé nézett, ahonnan a kevés világosság derengett, s ahogy a szeme jobban beéledt a sötétséghez, látta, hogy a szűk cella csak háromfalú, az egyik oldalán nyílt, de kívül is vakhomály ül a közelben és a tűzfény csak valahonnan messzebből jöhet.

— Hol vagyok? — suttogta Seraphino.

Mintegy feleletül megzendült a vezeklők kara. Nem tudta kitalálni, honnan hallatszanak a borzadályt keltő hangok, de tisztán hallotta ezt a szót: — Miserere!

Megrázkódott. Valami különös nyugtalanság, majd vad félelem fogta el. És a láthatatlanok kara mind erősebben, mind rémesebben zúgta a korált... harsonaszó hallatszott, amely egyre siketítőbben hangzott, átviharzotta a cellát és majdnem megrepesztette a fülét... Kétségbeesetten ordított föl... s a hangok orkánja hirtelen elült.

A csenddel visszanyerte az eszt is; valamelyest megnyugodott. Tehát a másvilágon van. Az igazat megvallva, egy kissé meg volt lepelve. No lám, csakugyan nem szűnt meg teljesen; a végsőből csakugyan a végtelenbe lépett át! Nagyot lélekzett; egy kő esett le a szívéből. Akármilyen határtalan a bizalom, a bizonyosság mégis csak jólesik. Odalenn a legigazabbakat is nyugtalanná teszi az, hogy vaksötétbe kell ugraniuk. Amit a gondviselés eltakart a földi szem elől, ismeretlenségével mégis csak izgatja egy kevésbé a halandó képzeletét, akármilyen erősen bizzék is az égi irgalmasságban. S amilyen izgató az ismeretlentől való oktalan félelem: olyan vég nélkül megnyugtató a földöntúli béke, a lélek előtt megnyílt bizonyosság. Milyen oktalan volt, hogy annyit rettegett a

megigért, várt, remélt, de ismeretlen világtól! És valami nagyon édes érzés járta át.

Ilanem amint tovább nézelődött maga körül, öröme egyre halványabbra vált; a vakhomály, melyen tekintete nem birt keresztyülhatolni, megdőbben-tette, s a végtelen csend félelemmel töltötte el. Azután valami eddig még nem ismert szorongás szállotta meg. Ugy tetszett neki, mintha köröskörül rémes árnyékok imbolyognának, mintha égő öntudatát jéghideg fuvalat járná át, s mintha lelkének mélyén egy szörny ütné fel a fejét. Ujra rettegés fogta el: kiáltani szeretett volna, de nem tudott; mozdulni akart, de nem birt. És hirtelen átsajgott rajta a rémítő tudat:

— Ahol vagyok, az nem az igazak örök hazája! Az a tűzfény a tisztító tűz fénye!

Tekintete odameredt, ahol a kevés világosság derengett és ekkor úgy remélt neki, mintha a tűzfény erősödnék. Ez a látvány megriasztotta; nem akart odanézni többé, de nem tudta elvenni a tekintetét. A cella nyílása pedig egyre világosabb lett. A tűzfény egyre sürűbb kévékben ömlött a sötét falak felé; a nyílás egészen kivilágosodott; rettenetes, tűrhetetlen hőséget terjesztő fényesség öltögette be vörös és fehérrel izzó, utálatos lángnyelveit a padló, a falak és a boltozat felé; végül egy lángtenger hömpölygött odakünn.

Könyörögni akart, hogy ne kelljen látnia ezt a rémséget. De elfelejtette összes imádságait és érezte, hogy már gondolkozni se bír. Csak megkövesült tekintetében maradt még némi élet.

És látta, hogy a lángtengerben ördögök futkosnak, a hátukon nagy puttonnal, amelyben a lelkeket vitték. Nehezen cipelték terhüket és igen fáradtak lehettek, mert pántlikaalakú, vörvörös nyelvűk ocsmány szájukból egész hosszúságában kilógott. Egy ördög éppen a cella nyílása mellett vonszolta terhét, s a puttonban ülő kárhozott bevigyorgott Seraphinóra. Seraphino dermedten bámult rá: megismerte Bonifác püspököt.

Olyan iszonyat szállotta meg, aminőt a földön sohase ismert. Érezte, hogy teljesen elveszti az eszt és oktalan-ságában menekülni akart. De nem birt

fölemelkedni fekvőhelyéről: moccanni se tudott. Ekkor észbe jutott Jézus Krisztus neve. Segítségül híván az isten fiának végtelen kegyelmét, kétségbeesésében még egy utolsó erőfeszítést tett: és tagjai most már engedtek akaratának, teste összerázkódott, térdének fagyva fölengedett, törzse megmozdult, feje fekszőkként fekvőhelyéről és hátrafelé fordult, a menekvést keresve.

Csak ekkor látta, hogy valaki mozdulatlanul áll fekvőhelye mögött: egy hófehér lepelbe öltözött, gyönyörű arcú ifju, aki végtelen nyugalommal nézett rá. Az arca csodaszép volt, de a tekintete oly mérő, hogy Seraphino ezt a tekintetet nem bírta kiállani.

Visszabujt helyére, hogy ne lássa a szelid és mégis vérfagyasztó szempárt, összekucorodott, amennyire tudott és fogvacogva kérdezte:

— Angyal vagy?

— Én a Halál vagyok — szólalt meg amaz a feje mögött. — Én hoztalak ide, hogy nemsokára átadjalak az örök Igazságnak.

— Hol vagyok? — rebegte Seraphino.

— A pokolban — felelt a Halál.

— Mennyei irgalmasság! — nyöszörgött Seraphino.

— Miért hoztál ide? Csak nem maradok itt?!

— Itt maradsz örökkön — szolt a Halál — innen nincs visszatérés!

— Istennek szent anyja, könyörögj értem! — nyögte Seraphino — hiszen szándékaim tiszták valának!

— Szándékaid — szolt a Halál — benn voltak az égi serpenyőben, de porszemnek ítéltettek.

Seraphino kétségbeesetten tördelte a kezét.

— Quid tunc miser sum dicturus?!

— tépelődött. — Mea culpa, mea maxima culpa! A serpenyőben talán ugy találtatott, hogy bizodalmam nem volt elég erős. De hiszen hűségesen hittem, követtem, hirdettem a szent tanítást!... Életemet imádkozással töltöttem el és nem szüntem meg könyörögni, hogy a mennyei irgalmasság erősítse meg bizodalmamat!... Cselekedetem igaz volt, mert mindent elkövettem, hogy megszilárdítsam másoknak a hitét, szándékom tiszta, mert nem volt egyéb igyekezetem, mint

hogy egészen megtisztuljak bizodalmamban, még gondolatom is szenny nélkül való, mert végre is hívó voltam, jöllehet ez nekem nehezebb volt, mint másnak!

— Nem azért kerültél ide — szólalt meg ujra a Halál. — Ha netalán vétkeztél ily gondolatokkal, bűnöd magától bocsánatot nyert. Az égi irgalmasság nem ítéli el azt a lelkét, amely tökéletlenségében, oktalanságában, vak-ságában, nem éri föl ésszel az ő végtelenségét, mindenható voltát és mindenütt jelenvalóságát. Amidőn a megismerést elzárta a halandó elől, már előre megbocsátotta az emberi értelem minden megtévedését.

— De hát akkor miért kerültem ide?

— kinlódott Seraphino a kétségek között. — Hiszen nem voltak halandós bűneim! Nem vétkeztem a tiz parancsolat ellen a hét főbűntől tiszta maradtam, égbekiáltó vétkeket nem követtem el! Miért jutottam mégis a pokolba? Mi volt a bűnöm?

— A legnagyobb bűn! — felelt a Halál. — A bűnök anyja!... az a bűn, amelyben az összes bűnök bennfoglaltatnak: az önzés!

— Az ember eredendő bűnben fogantatik — mentegetőzött Seraphino — de Jézus Krisztus mindnyájunkat megváltott!

— Nyiljék meg valahára a szemed! — szolt a Halál. — A te vétkeid nem az eredendő bűn volt, hanem a legnagyobb vétkek: az életnek, az Isten mindenhatóságából kisugárzó erőnek gonosz eltékozlása. Az életben egy megbízást kaptál az Istentől: te ezzel a megbízással visszaéltél. Életednek egy célt kellett volna szolgálnia: az életedet elsikkasztottad ettől a céltől és csak arra használtad fel, hogy minél hosszabbra nyujtsd, mert jól esett élned. Erényesnek képzelted magad, mert látszatra megtartottad a szabályokat. De vak voltál és nem láttad át, hogy mindenki annyit ér, amennyit másoknak tesz, — amennyi áldozatra, amennyi önfeláldozásra képes, — ahány-szor kockára teszi jólétét és egész életét az egyetemesért. Azt hitted, hogy látod az Istent; és nem láttad azt, hogy az Isten nem óvja az egyén életét, csak az egyetemes életet óvja. Azt hitted, hogy istenfélő vagy és ügyet se

vetetél a törvények törvényére. Hogy az Istenségnek mik a céljai az egyetemes élettel: nem nyilatkoztatja ki a halandónak, nem mondta meg neked sem; de megmondta, beleírta a lelkedbe hogy az élet nem tulajdonod, csak véges birtokod; hogy nem a te céljaidra kaptad hanem rendeltetése van; ki nyilatkoztatja előtted is mert szived megsugta mire való az életed; tudtad miért mi végre születél s hogy a földi pálya csak arravaló hogy: közremunkálj az Ő céljaira! Te nem vétkeztél a szabályok ellen és értéktelen holmikat nem kapartál fére magadnak, de eltulajdonítottad, elsikkasztottad, elpredáltad a legbecsesebbet: azt, ami egyedül isteni eredetű; nem loptál felebarátjaidtól, de megloptad az Istent!

Ebben a pillanatban a lángtenger becsapott a cellába. A vérvörös nyelvű, kaján pofájú ördögök berohantak, megragadták az érseket és kihurcolták a rettenetes tűzbe. Előbb nyársra huzták és testét, amelyet a földön annyira óvott a hidegtől, a tűzben megpörkölték, aztán beledobták egy forró olajjal teli, roppant medencébe, amelyben ezer meg ezer kárhozott lélek visitott és fölöttött... Seraphino elordította magát és fölébredt.

*

A verejték csorgott a homlokáról, de betegsége elmúlt. Még aznap fölkelte és környezete álmélkodva látta, hogy frissebb és egészségesebb, mint valaha.

De még jobban csodálkozott mindenki, amikor kitűnt, hogy az érseket mennyire megváltoztatta az a betegség, amelyből csak valamely isteni csoda gyógyíthatta ki.

Seraphino attól a naptól fogva, amikor talpra állott, egészen más ember volt, mint előbb.

Az első dolga az volt, hogy elbocsátotta összes kuruzslóit és az aranyakat, amelyekkel azelőtt szolgálataikat fizette a szegények között osztotta szét.

Aztán visszatért a városba és megjelent az emberek között, hogy segítségükre legyen.

Éppen akkor a pestis tizedelte meg Firenze lakóit. Seraphino sorra járta a betegeket; ápolta s vigasztalta őket és feladta nekik az utoisó szentséget. Később az Arno kiáradt; az ősz érsek csónakon járta be az elárasztott város-

részt, kinyújtotta megerősödött kezét a vízbefutók felé és partra szállította őket. Eilenség támadta meg a várost; Seraphino beállt a harcolók közé. Tűzvész ütött ki, mely elhamvasztotta Firenze legnépesebb épületeit; az érsek elsőnek jelent meg a szerencsétlenség helyén, elsőnek rohant be az égő palotákba és megmentett kilenc gyermeket.

Százsor tette kockára életét, de a veszedelem, melyet mindenütt keresett, elbujt előle. És száz évig élt.

Az emberek pedig, midőn látták, mire képes az az aggastyán, akit hatvan éves koráig baldoklónak ismertek, igen elcsodálkoztak.

Némelyek így suttoztak:

— Milyen erősnek kell lennie annak a hitnek, amely készséget ad ekkora önfeláldozásra!

Mások meg így:

— Ebben a hitben bizonylyan isteni erő van!

Akkortájt sokak lelkét hitetlenség szállotta meg, az a betegség, amely ragadósabb és gyilkosabb a pestisnél. Seraphino Istenhez térítette őket, mert a hitetlenek látván, hogy az ősz ember mind a két karján siránczó angyalokat hurcol ki a tűzből, önkéntelenül így kiáltottak föl:

— Mégis van másvilág!

OSTOBA AGOST HALÁLA

I.

Ostoba Agost nem esett le a trapezról; kis fekete lova, a berber Kara Musztafa, nem rugta homlokán; az a kártya-alkotmány se szakadt le alatta, amelynek legtetefjén mint karneválkirály trónolt. Ostoba Agosttal az történt, hogy amint egy szép tavaszi délután csendesen üldögélt az Artista-kávéházban s unatkozva olvasta az amerikai Művészetek híreit, egyszerre csak lefordult a székről s odavágta a fejét a padlóra.

Az Artista-kávéház délután mindig tele van emberrel. Ostoba Agost körül a baleset előtt, egy sereg mindenféle fajta művész zsibongott. Mellette egy csapat leány ült, akik Bing impresszá-

riót, a zsványok királyát szidták, vagy a Bing hirdetéseitől elvakuitan az újvilág kincseiről beszéltek, álmodoztak.

Az asszony nép sikoltozva ugrált szerte, amikor a szalonkabátos husztömeg oda esett a kivágott cipős, formás lábak elé. A férfiak ellenben oda rohantak s a kávé, akinek első gondolata az volt, hogy az ijesztő látvány sokat árthat üzlete jóhírének, orditva intézkedett, hogy a hoi tra vált embert vigyék a kisebbik küön szonába.

Ez azonban nem történhetett az óhajtott gyorsasággal s az utcáról sokan meglátták a jelenetet. Egész horda tódult be a kávéházba s a csaposlegények, akik Ostoba Ágostot az ablak-talan fűkébe átszállították, alig tudtak maguknak utat törni. Valahonnan egy orvos is előkerült.

A küön szoba ajtaját becsukták s míg a tíz ember közt szorongó orvos a gutaütöttet élesztgette, a rejtelmesen zárt ajtó körül ijedt, de azért nem kevésbbé iármás tanácskozás indult meg. Ez a tanácskozás nem arra irányult, hogy a hirtelen érdekessé vált szalonkabátba miképpen lehetne új életet önteni, hanem hogy a hasonló sorstól hogyan óvja magát, aki még ráér óvakodni. Mindenki azon tanakodott, hogy mi okozhatta a szerencsétlenséget, mintha különös események és egyéni hibák nélkül soha se halna meg az ember.

Csak azok hallgattak, akik tegnap este még vigan pofozkodtak vele a porondon. De ezekről az elfehéredett arcokról szintén ezt a kérdést lehetett leolvasni:

— Mi történhetett vele? Tíz évvel ezelőtt még gondtalan biztonsággal ugrott egyik trapezról a másikra, sohase szédült. És most, tessék, nem tud megállni a lábán! Mi történhetett vele?

Mikor a külön szoba ajtaja kinyílt, ez a szó futott végig a kávéházon:

— É!

Mindenki megkönnyebbedett s mikor szájról-szájra járt, hogy az orvos a beteg fölépülését reméli, a kávéház visszakapta rendes képét. Este, a cirkuszban, még sokat beszéltek erről, hogy kár volt Ágostnak ifjú éveiben oly sűrűn iddogálni, de ezzel le is tárgyalták az esetet.

A következő napok mintha az orvos-

nak adtak volna igazat. Ágost jobban lett, hat hét múlva elhagyhatta a kórházat, megint tudott járni és beszélni. De méltóztassék elhinni nekem, hogy akármit mondott az orvos, Ostoba Ágost végérvényesen meghalt ott, az Artista-kávéház külön szobájában.

II.

A tanár, miután alaposan megvizsgálta Ágostot, így szólt hozzá:

— Tartsa meg azt az életrendet, amelyet megszabok. Ne egyék húst, ne egyék tésztát, ne egyék fűszerest, ne egyék cukrost, ne egyék sokat, ne egyék keveset. Ne egyék levest, a leves fölösleges teher a gyomornak. Ne egyék főtt húst, az nem tápláló. Ne egyék olyat, ami izgatja s ne egyék jóllakásig. Nem szabad bort inni, nem szabad szivarozni. Tartózkodjék minden izgalomtól, értse meg: minden izgalomtól. Mozogjon, de ne erőltesse meg magát; el ne tessepedjen, de valahogy eszébe ne jusson ugrándozni. A fő: a jó levegő. Ne járjon kávéházba, feküdjék le korán s tartózkodjék sokat a szabadban. De vigyázzon, mert az esti levegő nem tesz jót önnök. Menjen délvidékre, minél előbb, de akárhol lesz, hat óra után csukja be az ablakot. A fő az, hogy: mozogjon, de ne mozogjon sokat.

— Igenis — zsolt Ágost.

Egy kicsit megbutult a sok jótanács-tól; hirtelen nem tudta, hogy mit szabad hát csinálnia? Hogy némiképpen kiigazodjék, megkockáztatta ezt a kérdést:

— És a cirkusz?

A tanár mosolygott.

— Arról egyelőre nem lehet szó.

Ez az egyelőre folyton ott hangzott Ágostnak a fülében. Megértette, hogy nemsokára meg fog halni, s egyéb-re nem tudott gondolni.

Örült félelem fogta el. Napokat töltött folytonos rettegésben s folyton az utcát járta, mintha, amíg talpon van, nem érné utól a nyomában járó veszett kutya. Néha a sok járásban halálosan elfáradt s csak mikor nem bírta tovább, vette észre, hogy áthágta az orvos rendeletét. Ilyenkor azt képzelte, hogy ezzel a sok-sok lépéssel csak még köze-

lebb jutott a halálhoz; figyelni kezdte magán káros cselekedete hatását s szíve vad kalapálása úgy elrémitette, hogy erdítani szeretett volna.

Mihelyt fölébredt, az volt az első gondolata:

— Még élek.

De a második már az:

— Egy nappal kevesebb van hátra.

Sajnálta az időt, amelyet alvással töltött el. Azalatt nem élt; azzal is kevesebb. Éjjel pedig kétségbeesztette, hogy nem tud elaludni. Segítségért kiabált volna, ha nem szégyenli magát; s felkötötte a szomszédait: tegyenek vele valamit, hogy el tudjon aludni.

Agost szeretett volna még sokáig élni. Borzadva gondolt a sirra, a koporsóra, a férgek. Mért nem hagyják a halottakat a szabadban, a napon? Mért nem adnak nekik legalább akkora helyet, mint egy vasuti kocsi? Mért nem védik őket tudományos szerekkel az undok állatoktól, amíg csak egy parány van belőlük? De a legborzasztóbb mégis az: nem lenni!... A nap süt az égen, a virágok nyílnak, a lányok szeretkeznek, az utcákon vidám zivaj közepett acélizmu fiuk bicikliznek, a villamos csilingel, az emberek sietnek a cirkuszba, élő, kutya, hernyó, légy, csak ő nem él s azzal, hogy ő nem él, úgy nem törődik senki, mint ahogy nem törődnek egy eltaposott bogárral, amely volt, vagy nem volt, mindegy!...

Ötvennyolc éves volt, de vannak kilencven éves emberek is. Mért nem jutott neki is annyi, mint ezeknek a szerencsétleneknek? Irigylte az öregeket: mennyivel többet értek el, mint ő!... S irigylte a fiatalokat: ezeknek még milyen sok van hátra!... És úgy nézett az emberekre, mintha megrabolták volna a legféltettebb kincsétől.

Mióta tudta, hogy nagybeteg, nem szeretett senkit. Ha férfivel kellett beszélnie, az járt az eszében, hogy ennek a szavai elcsennek valamit az idejéből; ennek könnyű, de neki, szegény fejének! Ha lányt látott, gondolatában gyűlölettel kérte számon a jövő szerelmeit, a csókokat, amelyeket ez a leány akkor ad, mikor ő már por, hamu, föld, semmi.

Haragudott az emberekre és kerülte őket.

Egyszer az orvos, aki észrevette,

hogy az állapot a szokottnál is romosabban romlik, azt mondta neki:

— Ne eméssze magát. Szórakozzék egy kicsit, járjon emberek közé.

Sietett engedelmeskedni, de olyan féltéken lépett a beszélgetők körébe, mintha bocsánatot kért volna tőlük, hogy születni bátorzkodott. Alázatosan hallgatta őket s bár nem érdekelte, amit mondtak, csak akkor vált meg tőlük, amikor magára hagyták. Beléjük ragaszkodott, mintha a körülötte levő életben rejlenék az ő élete is, s eleven-ségük, mozgékony-ságuk, független-ségük láttán mindenkinél alábbvalónak érezte magát. Összehasonlította magát velök s arra az eredményre jutott, hogy őt már talán a hiülység környékezi. Gyógyító szernek használta a társaságot, de ennek a gyógyító szernek a használata után még többet szenvedett, mint előbb.

A cirkuszba nem igen mert elmenni, mert ahányszor arra járt, az irigység és emlékei nagyon fölzígták: mindig az érütését számilálva tért onnan haza. Tudta, hogy sohase léphet föl többé, de beletörődött ebbe is, csakhogy valamivel tovább élhessen. Volt egy kis megtakarított pénze; mindezt rászánta, hogy amennyire lehet, meghosszabbíthassa az életét. Elment a délvidekre s hat óra után becsukta az ablakot, lefeküdt korán, mozgott, de nem mozgott sokat, nem ivott, nem szivarozott, szabály szerint evett, nem gondolt egyébbre, csak az egészségére s miután minden orvosi rendeletet pontosan megtartott, a nagy vigyázat izgalmai következtében a második gutaütés sokkal korábban következett el, mint az orvos várta.

III.

A harmadik gutaütés alkalmával Ostoba Agost halálát már az orvosnak is el kellett ismernie. A halottkém kiállította a bizonyítványt, az anyakönyvvezető följegyezte az esetet, az újságok néhány jóakaró sort szentelték a kedvelt pojáca emlékének s Ostoba Agost akárhogy kapálódzott előbb, alaposan belenyugodott sorsába.

Ostoba Agost ekkor már senkinek nem hiányzott. Családja nem volt s a cimborái régen megharátkoztak azzal a

gondolattal, hogy Ostoba Ágostról le kell moadaniok. A legtovább Kara Musztafa nyihogott gazdája után, mert a kis berber csődörrel más nem tudott banni, csak a bohóc s mikor Ágost megbetegedett, a tudós Iovaeska le-szorult a porondról. De azóta Kara Musztafa is beletörődött a megváltozott életbe s Kara Musztafa számára Ágost nem akkor halt meg, amikor gazdája szíve nem vert többet.

A cirkuszban helyét már régen betöltötték s az új Ostoba Ágost egy év óta közkedveltségnek örvendett. Mégis a temetés után az Artista-kávéházban sokat beszéltek a régi pályatársról.

A fiatalabb emberek úgy találták, hogy végre is eleget élt. Az öregebbek: hogy nem folytatott észszerű életmódot.

S mindenki tudott róla egy-egy kis esetet, mely élénken jellemezte, mennyire félt mindig a haláltól.

De erről senki se tudott többet, mint az egyik istállómeister, aki Ágostot betegségében a leggyakrabban látogatta meg. Ez az istállómeister volt az, akit hajdan, mikor Ágost még harsogó derütségeket fakasztott, a fásasztó lovagiasok szünetében, a közönség nagy vigasságára, addig pofozott, míg nem az istállómeister döft ki, hanem Ágost esett össze a fáradtságtól.

Az istállómeister sok részletet tudott a beteg pojáca halálélelméről s beszélgetés közben utánozni kezdte azokat a vadállati hangokat, melyeken a bohóc, mikor már a végét járta s a betegségtől banyuvá lett, részvevő látogatója előtt elbőgte a haláltól való irtózását.

Az istállómeister olyan mulatságosan utánozta czekeket a hangokat, hogy mindenki nevetett.

A meglehetősen váratlan hatásból egy hasznos ötlet fogamzott. Az egyik pojácanak eszébe jutott, hogy a szünetek közt mulattatóan lehetne eljátszani Ostoba Ágost halálát. A jelenet magva az volt, hogy az öreg Ostoba Ágost sehogy se akar meghalni; rug, lapál, mikor az ördög el akarja vinni; tele bögi betegségével a világot s mégis kijátszsa az ördögöt úgy, hogy az ördögnek végül bottal kell agyonverníe.

Az ige három nap múlva testet öltött

s az istállómeister Ostoba Ágost jelmezében kacaglatóan játszotta el a komédiát. Az istállómeisternek a cirkuszban eddig nem igen vették hasznát; ezzel a mutatványával egyszerre a legnépszerűbb művészek közé emelkedett.

MELANCHOLIC.

Mikor a Trial-Stakesben Melancholic a távolságoszlopnál előre dugta a fejét, Bálvándy Viktort valami olyanforma szédülés fogta el, aminőt Bonaparte érezhetett Afrikában, látván a szemhatáron az első győzelemnek pirkadását. Egy fény sugar lobbant fel előtte, mely hirtelen megvilágította az egész jövőt: Jénát, Wagramot, Austerlitzet. A tömeg még javában orditozott: „Lancaster! Fanfare! King Kaliko!” — de Viktor már látta, hogy Steerforth, Lantelme és Blossom erősen sarkantyúznak, míg Plunkett nyugodtan ül a helyén. Nem tévedett.

A csöngetéskor Lancaster lovasa föl-emelte ostorát, Melancholic ellenben megnyúlt, mint a rétes tészta, s a vart had élén a madár biztosságával vonult a bírói páholy felé. „Melancholic! Az outsiders, ahogy akar!” — rivalgott a bécsi lökrítika előkelő világa. Viktor nem látott többé semmit. Valami édes melegség táncolt végig rajta, a feje bőréből a lábujjai hegyéig; szeretett volna örömeiben sirva fakadni, s egy pillanatra úgy tetszett neki, mintha a homloka alatt, a fülében, a gégéjében, mindenütt egy-egy szív kalapálna vadul. Végre!

A kis Strachwitz Hanna, aki elveszve lehetetlen angol gunyájában előtte álldogált, levette pisze orrocskája mellől a nagy alumínium-ágyút, s hézagos lelkesedéssel, de jóakarattal szólalt meg, mialatt szelíd, vértanutekintete King Kaliko-t követte:

— Bravo, Bálvándy. Gratulálok.

Viktornak úgy rémlett, mintha ezer mértföldről jönne ez a náthás hang. De mire szokott, hidegvérű mozdulatával arra fordult, már leszámolt a pillanatnyi gyöngeséggel. Egy egyiptomi isten nyugalomával köszönte meg a szerencsekívánatot, s hozzátette:

— Plunkett jól viselte magát.

Mellesleg pedig azt gondolta magában :

— Nem, téged *akkor* sem veszek el. Téged nem veszek el soha.

Már készen volt az életterve vagy tiz esztendőre. Ebben az élettervben nevezetes szerepet játszott egy helyes kis skóciai kastély, ahol tavaly vendég volt a nagy vadászatokon.

Le akart menni a mázsálóhoz, hogy megveregesse a lova nyakát, de előbb egy tucat kezét kellett megszorongatnia, köztük a Mici hercegnőt, aki azzal ölte, hogy vele rakatta fel az öt forintjait a totalizátorra. Mici hercegnő el volt ragadtatva, mert kiszámította, hogy legalább negyven forintot kellett nyernie Melancholic-on. Emlében keveselte a Viktor kénytelen-kelletlen kedveskedését s meg is jegyezte :

— Ön talán nem is örül, Bálvándy ?

Csak éppen annyira örült, hogy a hangja egészen elrekedt az izgatottságtól. Már látta magát a windermere-i kastélyban, ahol majdan el fogja felejteni első ifjúsága összes rossz emlékeit, a gázgyárt, a vendéglősöket és a szabókat, akikkel alkudozni kellett, s az ugcasai kis sásfészket, ahol annyit oivasta Homért, s ahol a fejébe vette, hogy egykor meg fogja hódítani a világot. A friss tavaszi szelelő vigan zizegett végig a Freudenu satnya növényzetén ; s a két hatalmas fűvő a Viktor mellkasában teljes erővel szivattyúzta az éles levegőt, mely szinte újnak, ismeretlennek tetszett neki. Az ezer-hatszáz méteres pálya indítási pontja gyöngyszürke színekben uszált káprázó szeme előtt ; Viktor gyönyörűnek látta az egész világot.

Egyszerre azonban észrevette, hogy ennek a sok verőfénynek van egy kis árnyéka is. Ez a négy láb magas árnyék ott lézengett mellette, Mici hercegnő mögött, s természetesen nem lehetett más, mint Lyasevics Lázó.

A kis torzszűrtt óriási kürtőjével a fején, s égő vastag bottal a szájában, mind a két kezét zsebredugva álldogált a szerencsét kívánók csoportja mellett, s apró kupcszemével figyelmesen nézte Melancholic-ot, mely hatán az életunt Punkett-el, csöndesen baktatott vissza a kijáró felé. A szemle-jó sokáig tartott, s Lázónak vigasztalású szolgálhatott, mert a bíráta így hangzott :

— Hanem azért leharapom az orromat, ha Melancholic nyeri meg a Derbyt.

— Mit csináljak én az orroddal ? — szólt Viktor. — Tudod mit, mást mondok. Ha Fanfare nyeri a Derbyt, én fizetem a lakomat, ha Melancholic, akkor te fizeted.

— Elfogadom — felelt a kis kupec.

Viktor dühös volt. Ez a kis sánta ördög majdnem megrontotta a napját. Pedig világos, hogy csak a sárga irigység beszél belőle. Fájt a foga Melancholic-ra, s alkudott rá, már mint két évesre. Viktornak azonban volt esze, s nem állt vele szóba.

És bizony helyesen cselekedett. Melancholic már kétszer is megfizette a kilencszáz fontot, melyet Viktor Angliában adott érte. S mintha ezzel a csikóval a szerencsecsillagát hozta volna át a tengeren. Örült sikerei a pokerben az nap kezdődtek, amikor Melancholic első diadalát aratta. Azt is megjegyezte, hogy Ilsenstein grófnő, akiről sohasem tudott végkép lemondani, s akit tartalékba helyezett, arra az esetre, ha a skóciai tervek nem sikerülnek : Ilsenstein grófnő tehát, mikor harmadszor es utóljára békülték ki, legelőször azt kérdezte tőle : „Magáé az a szép ló, Bálvándy, amelyiken a sárga sapkás és olajzöld dressés lovászfű ü ?” Sőt, minthogy befelé őszinte szokott lenni, nem tagadta le maga előtt, hogy a társaságban kivívott helyzete feltűnően javult azóta, mióta sürűn beszéltek róla, mint Melancholic szerencsés tulajdonosáról.

De mi volt mindez a mai sikerhez képest ? Richelieu első kis fegyvercsörtései. Végre hát mégis Derby-lova van, kétségtelenül Derby-lova. Neki, az egykori gázgavallérnak, aki nem örökölt egyebet, csak egy elég jó nevet, meg temérdek adósságot, akinek minden tehetsége, tudománya és birtoka nem állott egyébből, csak : pokoli hidegvérből, fényes önuralomból, egy jelentéktelenül csinos, szőke fejből, s két szép, szelid kék szemiből, melyek mögött egy ördög elszántága lakott.

— A szemtelen el akarja csálni tőlem a lovamat — mérgeződött magában, miközben bezsebeelte az ezreseit. Igen bosszantotta ez a nagyravágyó

És még akkor is gyakran gondolt a gnómra, mikor a diadalmas nap után álomra hajtotta a fejét. A nyomorult niebelung, még a Rajna kincse kellene-neki!

Csakugyan olyanformán lehetett a dolog. Lázó, egy héttel a Derby előtt színt vallott, s nagy összegeket ajánlott fel Melancholic-ért. Anitólág erősen érdekelve volt Fanfare-on s ki akarta zárni a meglepetést.

— Hátha egy vármegyét kínálnál érte! — felelt Viktor.

— Adod még olcsóbban is — fenyegetőzött Lázó.

Annyi bizonyos, hogy eleinte nem volt szándékában. Melancholic olyan felsőbbbséggel nyerte meg a Derbyt, hogy lelkesebb ló tudósok szerint egyszerre felnőtt a század legnagyobb lovaihoz. Viktor egész nap rózsaszín felhőkön járt, s este a kártyasztalnál, játékos társa, a hajdani kariista ezredes előtt így idézte a szegény Prudhomme urat:

— Ez a ló, ez a ló a legszebb napja egész életemnek.

Szerzett és eredeti tréfáit mindig az ezredes számára tartogatta. Bizonyos volt benne, hogy ez az egy sohasem érti meg és nem árulja el a gúnyos megjegyzéseit.

A lakomán Lázó kitett magáért. Sőt kedves is volt, ahogy tőle tett. A legnevezetesebb különben ezen a lakomán az volt, hogy Lázó háziasszonynak elhozta Abéab-ot.

Ez az Abéab egy hindu kisasszony volt, akit Lázó valahonnan Bombayból cipelt haza, hogy itthon üveg-bura alatt rejtegesse. A szegény teremtesnek nem valami szép élete lehetett ebben a csúf, fénytelen Európában. Lázó ugyan a színházba nagyritkán elvitte magával, hogy, mint a sikerrel működő szerencsevadászok szokták, néha kirakatba tehesse a gémántjait, de rendszeren lakat alatt tartotta. Feltékenykedett rá, mint ahogy csak egy gnóm tud, ha egyszer hozzáfog; még a szolgálitól is féltette. És méltán, amint mondták.

Abéab szép volt, mint az Ezer egy és es ostoba, mint az a másik éjszaka, amelyet számjegy nélkül emlegetnek. A néhány angol szó, melyet tudott, éppen csak arra való volt, hogy elárulja,

mily szörnyűséges okai lehetnek Lázónak a féltékenységre. Annál nevetésesebbnek tűnt fel, hogy Lázó minden áron meg akarja tartani. De a gnóm csak ragaszkodott a prédájához. Az volt a hiúsága, hogy így beszéljenek felőle: „Ejnye be gyönyörű szeretője van annak az ocsmány majomnak!”

A szép kis állat háziasszonykodása tehát általános érdeklődést és nem csekély feltűnést keltett. Csak Viktor nem találta meglepőnek a dologt. Azzal hízogott magának, hogy átlát a szítán, s nevetett a köpönyege alatt. De elbizta magát, s az elbizakodottság mindig fél lefőzetés.

Szinte tudtán kívül, egy ostoba gondolatot vitt magával haza, mely el volt ugyan temetve homályos emlékei közé, de még élt, mint a fáraókkal befalazott búzaszem. Mikor ugyanis vagy harmadszor vette észre, hogy Abéab rajta felejt a tekintetét, keresztülvillant a fején: micsoda furcsa érzés lehet az, fölkelteni a Krizantémum kisasszonyok szenvedélyét, a vad szerelmet egy ilyen madárszívben? Csábította az az — előtte még ismeretlen — öröm, melyet az idegen világból való asszonyok szerelme kínál, s ez lett a veszte.

Természetesen, másnap rá se gondolt a Fanfare színeibe öltözött paradicsom-madár-ra; ellenben annál inkább foglalkoztatta Melancholic. A pompás állat tulajdonkép ekkor kezdte meg diadalutját, amely vastag betűkkel van följegyezve az angol sport-évkönyvek legtöbbet forgatott lapjain. Bálvándy Viktornak majdnem minden sportnap egy-egy új izgalmat és egy-egy új sikert jelentett.

Immár nem lehetett kétség, hogy Melancholic méltó fia a „század lová”-nak. Ahányszor kivonult a gyepre, mindig az a halk moraj fogadta, amely a nagy művészt, aki tulajdon tekintélyétől elkomorlyodva jelenik meg a színen. És egész lényében volt valami, ami a színpadi csillagra emlékeztetett; a színpadi csillagra, aki pompázásra született, s akinek nemcsak megszokása, hanem gyönyörűsége és életeleme a szereplés. Szinte úgy tűnt fel, mintha maga is meg akarná ünnepelni minden fellépését. A szakértők úgy találták, hogy külseje az eszményi ver-

senylő; s nyulának, szép alakján volt valami bánatos vonás, mely különösen érdekessé tette. Mintha tudatában lett volna szerepe fontosságának, a hívatásukat megbecsülő művészek komolyságával végezte feladatát. Tíz lépésről lesugárzott róla a „nagy ló” ismertetőjele; s mélasága gondolatokat ébresztett. Néha azt a benyomást keltette, hogy egy költő lelke lakik benne; költő, aki lenézi az olesó sikereket s csak a diadalt szomjazza. De így vagy úgy, mindig meglátszott rajta, hogyha talán nem költő, legalább is nagy gondolkozó; nagy gondolkozó, aki szomorúan nézi ezt a kopár hegyfokot, s miután mindent alantásnak és hívságosnak talált, patáival veri lá fényes gondolatait.

Ha Bálvándy Viktor véletlenül nem érti meg, minő tüneményes kénnyel fűzte össze nevét a rejtelmes végzet: semmiesetre sem érdemelte volna meg a szerencséjét. De Viktor nagyon jól tudta, kivel van dolga, s voltaképp Melancholic volt az egyetlen lény, akit szeretett. Ahányszor meglátogatta Melancholicot, mindig volt számára egy öfelő mezdulata, mely a kézfogást helyettesítette. S koronkint, ha Melancholic rosszkedvű volt, így vigasztal-gatta: „Ej, soh'se búsulj, kedves öregem! Búsuljon a ló, annak elég nagy a feje!”

De csak akkor tudta meg, hogy mennyire szereti, mikor Melancholic egyszer köhögést kapott. Melancholic köhögött! Az emberek halotthalványan, lábujjhegyen jártak a box körül, s egy hangos szóért Piunkett majdnem kikapta az utlevélét. Viktor nem emlékezett rá, hogy valami úgy megrázta volna mint ez a köhögés; szerencsére egy nagy ijedség árán mentek voltak minden komoly bajtól.

A féltő gondot, mellyel ápolták, Melancholic fejedelmileg hálálta meg. Ősszel egy új diadalmenetet rendezett és amíg ez a diadalmenet tartott, egyre nagyobb és nagyobb tüzzel égett a Viktor szerencseszillaga. A póker fizetett mint a köles, Skóciából kitűnő hírek érkeztek, s végre teljesült az álom. Viktor bejutott a klub választmányába.

Szerencsétlenségre, jött a tél. Pardubitz és a vadászatok után Viktor sorra

járt a téli városokat. Az első ember, akivel Cannes-ban találkozott, Lázó volt; s alig töltött három napot Nizzában, az angolok sétatérén megjeleni a gnóm is tarka madarával. Mikor Firenzébe ment, már biztosra vette, hogy Lázó és Abéab utáná fognak jönni; nevetett a csinyen.

Firenzében Vikornak egy buta gondolata támadt. Hogy megbosszantsa Lady Exetert, elhatározta, hogy gomblyukába tűzi a kis hindu férget. Egy könyvet olvasott az nap az állatok leikéről. Megtudta, hogy vannak zsvány-ságra született kocák, rosszakaratu sündisznók, Pall Mall Gazette-be való galambok és sármányok, akik lágy-szívűek és le tudják küzdeni az állati önzésüket. Vajjon micsoda jellem lakhatik ebben az olajszin állatkában, akinek gyönyörű szeméből eddig nem olvasott egyebet, csak feneketlen gondolatlanságot? ! Am legyen Lázónak kedve szerint. Ha kockára veti apró értékeit, hogy megkaparítsa a bankot, kár volna megakadályozni, hogy azt is elveszítse, amije van.

Csakhogy ez a vállalkozás nem úgy ütött ki, amint Viktor gondolta. Hoggyan történt, ami megesett, nem tudni; a részletek elvesztek a nyilvánosságra nézve. Csak annyi bizonyos, hogy két hét múlva Viktor eltűnt Firenzéből s vele eltűnt Abéab is; és abban az időben a klub hirdetései szerint Ilyasevics Lázó megvásárolta Melancholic-ot, mint mondták: százezer forintért. Abéab lehetett a ráadás.

Gillam, az idomítómester, aligha volt ártatlan a dologban. Mert véletlenül a legválságosabb időben tudatta, hogy Melancholic rosszul tele s hogy a náthaláz bántja. Aztán véletlenül nagyon is hangsúlyozta, hogy a ló négyéves korában olyan, mint az öregedő asszony. S nem volt igaza Melancholic-nak sem, mert: távol a szemtől, távol a szívtől.

De Sámson, mikor lenyírták a haját, nem mentegette magát azzal, hogy az emberei rászedték s hogy a hajáról megfeledkezett; nem okolt mást, csak maga-magát, meg a filiszteus-leányokat.

*

A következő tavasszal Lázó kivitte a lovat Angliába s Melancholic „feltartottan” nyerte meg a Kensington-

Plate-et. Mikor ezt az újságot Viktor meghallotta, fogta magát, összezecsmagoltatta Abéabnak a holmiját s visszaküldötte a leányt Calcuttába :

— Ha hidegnek találod Európát, menj haza melegedni.

Abéab sirt, magával vitte még a gyufatartóit is s elvitorlázott.

Aki haragszik, annak nincs igaza. Nem volt igaza Vikornak sem, mert egy hét alatt vagy százezer forintja szűzött el a kártyán. S attól fogva, hogy a pokerben megfordult a szerencse, egyszerre minden ellene esküdött. — Istállójában kiűtött a láb-baj s Lázó egy szavazattöbbséggel kibuktatta a választmányból. Viktor olyan nyugodt arccal állotta a csapást, mint egy oszlopos szent s titokban sápitozott, mint Jób. A dühöngés a legrosszabb tanácsadó. Elvégezte magában, hogy egyszer mindennek el kell múlnia, még a Melancholic dicsőségének is s elkezdett nagyban fogadni, a gnóm és táltosa ellen. A City and Suburban volt Melancholic-nak legnehezebb próbája ; itt találkozott először Masher-rel, a diadalmas angollal. Valóban, csak egy orrhosszusággal tudta megverni Masher-t s Viktor egy vagyont veszített ezen a csekélységén.

Elment a belga bankba, fölvette a tartálékalapját, mely az utolsó esetekre szolgált volna s egy hónappal korábban utazott el Windermerebe, mint a skótok várták. Kora lépés néha késő bánat.

Windermereben egy ifju uriembert talált, aki minden sarokban elaludt, s aki ha ébren volt, torzképeket rajzolt a társaságról. Ez a fiatal ur szemérmetlen álomkórjával és hallgatag, örökkön mosolygó szemével ingerelte Viktort, úgy hogy engedett a hidegvéréből s erőltetni kezdte a házasság kérdésének eldöntését. Miss Maud nem ismerte rá s az ősz bagoly, akinek annyi ése volt, ahány kockája a kabátján, megmondta neki kerekén, páratlan előkelőségének fenséges nyugalmaival :

— Kedvesem, ön a lovát sem tudta megbecsülni. Hogy tudná megbecsülni a leányomat ?!

Az ekleseredés szeret olyan ötleteket sugallni, melyekkel rendesen csak ház-mester-kisasszonyok élnek. Viktor vas-utra ült és meg nem állott addig, míg véletlenül oda nem érkezett, ahol Ilsen-

stein grófnő nyaralt. Ilsenstein grófnő éppen a tavaszait számálta.

Viktor kijátszotta az utolsó kártyáját és szerelemről beszélt neki. Olyan tartózkodóan, finoman, mint egy vig-operai tenor, de elég érthetően, anélkül, hogy gondoskodott volna egy szőnyegajtóról, melyen át könnyű a visszavonulás.

Ilsenstein grófnő megvárta a madrigál utolsó hangját is és így felelt :

— Milyen kár, szegény Viktor, hogy mindez korábban nem jutott eszébe ! Akkor például, mikor még süldő leány voltam. Ön mindig nagyon tetszett a süldő leányoknak. Ajánlom, ne változtasson teret. Nekem már meg van kopva egy kevésse. De nem haragszik, ugy-e ?

Ettől fogva Bálvándy Viktort nem igen látták többé a világban.

*

A kis Strachwitz Hanna tavaly, Schlangenbadban, gyakran találkozott sétáin egy urral, akiről az volt a gyanuja, hogy festi a bajuszát s aki őt a távolból mindig nagy tisztelettel üdvözölte.

Ez az ur épp úgy számolta a lépéseit, mint ő. Láthatóan a gyógyulást kereste.

A schlangenbadi fürdő olvasóterme olyan, mint egy temetői iroda. Egy esős nap Hannának eszébe jutott, hogy voltaképpen ki is ez az ur.

Megint összebarátkoztak s attól fogva együtt számolták a lépéseiket. Néha elhívta az asztalához is.

Egy ilyen alkalommal, mikor az asztalnál ülők már mind aludtak, mint a Dornröschen népe s csak Viktor ketyegett, mint egy ócska falióra : a kis náthás egyszerre elmélázott.

Hallott valamit az Ilsenstein grófnő Tatyána-életről, s hirtelen rápillantva a festett bajuszosra, részvevő érdeklődéssel nézett a szemébe.

— Soha se hittem volna — szölt — hogy önt valaha úgy látom viszont, mint a szerelem áldozatát.

Viktorból kitor a egykori hódító. — De grófnő, ön téved. Nem vagyok én semmiféle szerelem áldozata. Én egy ló betege vagyok. Ó, hogy azt a lovat soha se tudom elfelejteni !

S halkabban hozzátette :

— A szerelem? En soha senkit se szerettem. Kivéve önt.

A kis náthas elmosiyodott, s nyájasan, biztatóan nézett rá, szeiüd vértanu-tekitetével.

ROLAND

I.

Vigliano d'Asti délután öt órakor rózsaszínűnek látta az egész világot, s a mint Georges Pereiretől jövet végig sétált az Avenue de Bois de Boulogne-on, vén legény léteire így bölcsekedett:

— Bizony, nincs igazunk; minden jól van úgy, ahogy van. Oktalanság azt képzelni, hogy buta véletlen intézi sorsunkat; ki mit érdemel, megkapja, olyan bizonyossággal, mint ahogy az eldobott kő lehull. Még az emberek is jobbak, mint gondoljuk. És okozunk magunknak még annyi, akármennyi bajt, élni mégis csak gyönyörűség. Kivált a jó órákban, amelyeket persze meg kell szolgálnunk, mert semmit sem adnak ingyen.

Hogy Vigliano d'Asti ez-egyszer, kivételképpen, ilyen derüs élet-felfogásnak örvendett, abban bizonyára jelentékeny része volt Georges Pereirenek. A műkereskedő még soha se volt vele szemben ennyire szíves. Bókok kíséretében, szinte boldogan szurta ki a kialakodott négyezer frankot; azt gondolta volna az ember, hogy valami vad kéjt okoz neki, ha fizet-het.

Négyezer frank ugyan nem sok pénz, de Vigliano d'Astinak ebben a pillanatban négyezer frank a megváltást jelentette. Végre! Egy vagy két hónapra megszabadul a legkonokabb hitelezőitől, s egy vagy két hónapig nem kell kölcsönök után futkosnia. És aztán az az összeg csak koronája volt a mai sikerének. A tárlat megnyitójáról szóló újságcikkek hasábozon át dicsérték Afrodité-t; egyik-másik bíráló azt is megírta, hogy a nagy írem az idén kétségtelenül Vigliano d'Astit illeti. A „Fürdő gyermekek“ híres szerzőjének nem ez volt az első sikere, s Vigliano azt szokta mondani, hogy csak az első szerelem s az első siker ér valamit, a többi már csak fölhigitása az egy-szeri élvezetnek; de bármint gondolko-zber, s aztán mással akar foglalkozni. Aki keres, talál.

zunk e tekintetben, a siker zenéjét soha se unja meg az ember.

Mégis, talán nem egyedül a négyezer frank, nem is az újabb négyezer frankot ígérő siker volt az, ami Viglianot ilyen kivételesen jókedvűvé tette, hanem egy érzés, mely kétségen kívül szorosan egybefüggött a négyezer frankkal és a magasztaló újságcikkekkel, egy érzés, melyre már régóta hasztalan vágyódott: a nyugalom érzése.

Vigliano, egész életében először, meg volt magával elégedve. Gyönyörködött a munkájában; büszke volt rá, nem tudott betelni vele. Ez az Afrodite helyet kér a művészetek történetében. Ez az Afrodite igazolása egész életének, mentsége minden könnyelmű cselekedetének, összes léhaságainak. Ez az Afrodite valami igazán szép dolog, ami eddig nem volt meg, s ezentul élni fog, amíg az emberek a szépben gyönyörködni tudnak. Csak szép, de mégis gyarapodása a szellemi világ-nak. És az övé, egyedül az övé. Ő terem-tette. Nélküle a világ szegényebb volna egy szép tárggyal; tehát tett valamit, nem élt hiába. Lehet, hogy igazuk van azoknak, akik nagyon önzőnek mond-ák; de a művésznek, aki ilyet tud al-kotni, több szabad, mint másnak.

Ha az ember ilyen munkát végzett, joga van a pihenéshez, s joga van hozzá, hogy kivegye a részét az élet örömeiből. Különösen olyan lázas munka és olyan zaklatott élet után. Micsoda két hónap van mögötte! Izgatottságban égni, az örök dolgokra gondolva, s napestig ide-geskedni, kinlódni, mert tizenöt frank kell a gazdasszonynak, s száztizenöt a hitelezőnek. Mennyi nyüglődés, mennyi vészverődés! És e bajok, e gyötrő vergő-dés, ez örökös lázak közepett ime meg-született Afrodite.

Évohé! Vége a nyomoruságnak, vége a küzködésnek, vége az emésztő, lázas, elernyesztő s elkábitó munkának! Ó, mily édes a nyugalom!... És Vigliano d'Asti, mialatt végig ment az Avenue de Bois de Boulogne-on, nem cserélt volna a török császárral.

A nyugalom a legfőbb jó a világon, de ha megvan, az ember nem tudja, hogy mit csináljon vele.

Délután hat órakor Vigliano d'Asti már nem volt boldog. Egy óra alatt a legnagyobb örömet is megszokja

Vigliano azt találta, hogy mégis csak hiányzik valamije. A munka, a megszkott munka. Az emésztő, a gyilkos, lázban töltött órák, amelyekben vagy két hónap óta olyan bő része volt. Egyszerre valami ürességet érzett a lelkében, s szinte sajnálni kezdte, hogy Afrodite már megvan. Elvesztette azt, ami az utolsó időben teljesen betöltötte a lelkét.

Szabad, mint a madár, de mit csináljon a szabadságával?

Haza ment, s a fiát kereste. De csak a gazdasszonyt találta otthon.

— Hol van Roland?

— A kisasszony elvitte sétálni.

— Ilyenkor, ebéd időben?

— Már régen megebédeltek.

— Hová vitte? A Tuileriákba?

— Nem tudom.

Elment a Tuileriákba, de nem találta őket. Az ezer kis gyermek között, akik mind terhére vannak a szüleiknek, véletlenül nem volt ott a kis Vigliano d'Asti.

— Vajjon hová vihette?

Nagyon bosszantotta, hogy nem élhet az apai örömöknek. Mióta Afroditén dolgozott, csak pillanatokra látta a fiát; mindennap szentelt neki egynehány szórákozott percel, de ez volt az egész.

Milyen buta véletlen! Végre, valahára, vele tölthetné az estét, s ime, a gyermek éppen ezen a kivételes napon kívánczik el hazulról. Vajjon hová cipelhette az az ostoba vén leány? Bizonyosan valamelyik cukrászhoz.

Vigliano a nyári cirkuszba akarta elvinni Rolandot. A szomorú kis fiú talán nem örült volna a bohócnak, de Vigliano mindenestre boldoggá teszi, ha szórákozást szerezhet a fiának.

Teringettét, milyen buta véletlen!...

Ahhoz, hogy megvárja őket, már nem volt türelme. Reggel óta folyton szaladgált; az adóhivatalból az adófelügyelőhöz, az adófelügyelőtől az adóhivatalba. Döbben végre elhalasztották a másnapra kitűzött árverést. Csak épp egy perce volt bekukkanni a Szalonba, s már sietni kellett, hogy el ne szalassza Pereiret. De Pereire nem volt otthon; háromszor is kereste, míg végre rátalált.

A sok izgatottság kimerítette. Egész nap nem evett egy falatot se; éhes volt.

Betért Bignonhoz, megebédelt s lassankint elfogyasztott egy üveg vörös bort. Aztán, arra gondolva, hogy Rolandot az-

óta úgy is lefektették, elsétált a Jardin de Parisba.

Tíz óra tájban már jóllakott ezzel az élvezettel. A komédia untatta, s a lányok nem ingerellék. Utálta a megvásárolható örömeiket, s egy idő óta torkig volt mindazzal, ami szerelemhez hasonlított. Beérte a modelljeivel.

Kikocsizott a Boisba, s onnan, nem tudva, mirtűvő legyen, a klubjába hajtatott. A vörös bor hatása alatt Dáriusnak képzelte magát, s égi nyugalommal ült le az egyik baccarat-asztalhoz.

Reggelre elveszített vagy háromezer frankot.

Mikor kilépett a kapun, a nap a szemébe süttött. Mintha a szégyent vágta volna izgatottságtól foltos, fakó arcába.

Az ing égette a testét; izdadt, szennyes, utálatos volt. Iszonyu kedve lett volna agyonlőni magát; egyszer s mindenkorra végezni ezzel a javithatatlan, undok, vén fiuval.

De eszébe jutott Roland s csöndesen haza ballagott. Fölment a műtermébe, bezárkózott, s ledőlt egy kanapéra.

Azonnal elszenderedett, de mielőtt teljesen elaludt, egy pár pillanatig számok zsongottak a fejében, számok, egytől kilencig, csupa szám. S Afrodite alkotója már félig öntudatlanul, így motyogott magában:

— Hat!... Öt!... Hét!...

II.

Mikor, hét éves háború után, Vigliano d'Asti elvált a feleségétől, Roland már abban a korban volt, amelyben a gyermekeket minden törvény az apának itéli. Különbben Vigliano d'Asti kijelentette, hogy magára vállalja, ami hiba csak elképzelhető, szóval, nagyon megkönnyíti a válást, ha az asszony végképpen lemond a gyermekéről, s nem tesz kísérletet rá, hogy a magához édesgesse. Roland évenként háromszor meg fogja látogatni a mamáját, s ezzel rendben lesz a dolog.

A szép, lusta szőke asszony beleegyezett, hogy így történjék. A mennybeli üdvösséget is odaadta volna, csak hogy elválhassék ettől az embertől, aki a hírnevével szédítette el, s akit élete megrontójának tartott. De nem is ragaszkodott nagyon a gyermekéhez. Roland na-

gyon hasonlított a gyűlölt, rut Vigliano d'Astira, s látnivaló volt, hogy jobban vonzódik csimpánzpofájú apjához, mint szép, hideg, szigorú mamájához. D'Astiné nem volt érzelgős természetű, s mivel már válópőre idején gyakran gondolt rá, hogy alighanem a Barsan ur felesége lesz, a gyermek csak utjában lett volna. Így Roland d'Astinál maradt, pontosabban szólva: a d'Asti konyhájában.

Csenevész, sápadt, koravén fiúcska volt, mint azok a gyermekek, akiket kezdetül fogva cselédek neveltek. Az érzékenyülés egy órájában d'Asti észrevette, hogy Roland keveset nő s nem igen fejlődik. A gyermeknek családra van szüksége, vélte d'Asti ur, s hogy javítson a helyzeten, szélnek eresztett két kisasszonyt, egy szárazdajkát meg egy nevelőnőt, s a házába hívta hugát, egy már öregedő kisasszonyt, aki Szavója egyik kis falujában éldegélt csekély életjáradékból. A vén leány megszánta a szegény kis fiút, s bár nem szívesen, eleget tett bátyja kívánságának. De a rendszerető, pontossághoz szokott, s csökönyös gondolkozású leánynak teljességgel nem tetszett a d'Asti életmódja, s nem volt okára, hogy éltitkolja a véleményét. Ha pedig nem titkolta el, ez igen fennentörtént. S Vigliano d'Astinál ismét minden napossá lettek a családi jelenetek, az aszszonyi lármá, s a férfui dühös cáromkodás.

— Ha a feleségünk gyötör bennünket, az még hagyján, — panaszkodott Vigliano d'Asti a bizalmasainak — a feleségével néha, egy-egy órára, mégis csak kibékül az ember. De ha a testvérünkkel kell csatáznunk, az maga a pokol. Vele nem békülsz ki este; lármával fekszik és haraggal ébred.

Ugy gondolta, a gyermek érdekében cselekszik, ha elnyeli, amit el kell nyelnie; igyekezett tehát a szóharcban a védelemre szorítkozni, de ha szerét tehette, elmenekült hazulról. Így történt, hogy d'Asti kisasszony, noha minden héten összepakolt, mégis csak Párisban maradt, s így történt, hogy Roland akkor is csak pillanatokra látta apját, amikor Vigliano ur pihent.

Pedig Rolandnak nem volt egyéb öröme, mintha az apjával kísérelhetett volna; egy séta a Bois de Boulogne-ban Rolandot egész esztendőre boldoggá tette. Csak rosszat hallott erről a sokat

korholt vén fiúról, aki majom-szeretettel, de csak keveset beszélgetett vele, s minél több rosszat hallott róla, annál jobbat imádtá. A jó istent soha se látjuk, mégis szeretjük.

III.

— Kerestél, papa? — kiáltozott Roland, mikor meghallotta, hogy apja kijött a fürdőszobából.

— Kerestelek — felelt Vigliano d'Asti — el akartalak vinni a nyári cirkuszba.

— És ma, ma már nem vihetsz el? — kérdezte Roland aggodalmasan. — Ó, vigyél el valahová, papa, akárhová, csak vigyél el! Ugy szeretek veled lenni!

— Igen, csakhogy ma már dolgom van — felelt Vigliano, kissé zavarodottan.

Az igazság az volt, hogy nem akart lemondani a háromezer frankjáról. Ki tudja, hátha egy pár száz frankkal még mindent visszaszerezhet? A maradék ezer frankból úgy sem elégítheti ki éhező oroszánjait.

Hanem amint a fiára pillantott, megessett rajta a szíve. Rolandnak előbb ragyogott a szeme, s arcoskája kipirult az örömtől; most leverten nézett maga elé, mint egy kis öreg, akit valami nagy csapás ért.

— Tudod mit? — szólt Vigliano — gyere el hat órákor a körbe. A Rue Drouotba, hisz: tudod!... De magad gyere, ne a nénéddel. Mondd meg a kapusnak, hogy hívjon le, s amig kijövek, várj meg a szobájában.

— Ó papa, milyen jó vagy te! — bálkódott Roland.

Vigliano megcsókolta a fiát s Roland a pénze után. Anyira sietett, hogy hat órára kényelmesen elveszithette volna az utolsó garasát is. De, mint a szerelmi drámák, a kártya-tragédiák sem eshetnek meg némi előkészület nélkül. Az ember nem veszitheti el a pénzét, amikor akarja; akik nyerni fognak, előbb kérik magukat. Meg akarják mutatni, hogy csak unalomból fanyalodnak erre a mulatságra. Itt is meg kell tartani a formákat.

Végre, fél hat felé, megalakult a parti. Vigliano leült, vesztett és újra vesztett. Épp az utolsó száz frankját bocsátotta vizre, mikor jelentették, hogy Roland odalenn várja.

— Mondja meg neki — szólt Vigliano

halkan a komornyiknak, — hogy hozas-
son, egy pohár narancsvizet és várjon
egy kicsit. Mindjárt megyek.

A komornyik lement s átadta az üze-
netet.

— Veszit a papa? — kérdezte Ro-
land.

— Nem tudom, fiatal ur — felelt tar-
tózkodóan a komornyik.

— Jól van — szolt Roland s tovább
beszélgetett a kapussal.

A kapus és Roland már régóta barát-
ok voltak s örökig el tudtak beszélgetni.
A műveletlen ember és a koravén gyer-
mek megbecsülik egymást. A kapus bá-
multa a tizenegy esztendő öreg ur ko-
molyságát és finom morodát, Roland
pedig esodálta ennek az egyszerű em-
bernek az életbölcsességét.

— Én csak azt mondom önnek fiatal
ur, — szolt a kapus — hogy egy garas
meg egy garas, az már két garas!

És elbeszélte, hogy a mult héten házat
vett Asnières-ben.

Majd másról beszélgettek. Roland el-
mondta, hogy milyen furesza állatok él-
nek a tenger fenekén. Ő mindezt ol-
vasa. A kapus nem hitte volna el, hogy
ha nem Roland mondja.

Kilenc óra tájban a kapusnak eszébe
jutott, hogy már nagyon régóta barát-
koznak.

— A papa elfelejtette, hogy a fiatal
ur várja — szolt jónakörölg. — Majd
felmegyek és szólok neki.

— Nem, nem, a világot se! — ellen-
kezett Roland. — Bizonyosan veszit, más-
képpen már itt volna. Majd csak meg-
várom.

Éjfél felé azonban, mikor Roland egy
kiesit elbóbiskolt, a kapus nem állhatta
meg, hogy föl ne nézzen a játékkerembe.
Sapkájával a kezében, úgy jelent meg a
küszöbön, mint egy udvarias, néma
szemrehányás. Vigliano meglátta az ele-
ven felkiáltó jelet s intett, hogy: „mind-
járt!”

A szerencsétlen nem vette észre, hogy
röppen az idő, s ő már órák óta küzkö-
dik a játékasztalnál. Mióta leült, tizszer
vágódott földhöz s tizszer kelt fel újra.
Ebben a percben tele volt reménnyel:
néhány száz frankot visszahódított. Azt
hitte, hogy rövid ideje játszik, s hogy
egy pár pillanat múlva talpra állhat.

Ismét megvirradt, amire elkészült.
Beggelre kelve, eljásztotta az utolsó ga-

rasát is. Meglörve baktatott le a tép-
esőnt. Lenn a kapus üszlélettel tudatta,
hogy Roland odabenn alszik a divánon.
Téringeltét, erről megfélekedzett! Ugy
éjfél óta nem gondolt többé semmivel a
világon, csak azzal, hogy mit kap ket-
tőre: nyolcat, a legrosszabbat, vagy hetet,
a legjobbat?!

— Miért nem hívattál le? — kér-
dezte, mikor Rolandot felkölölték. —
Azt hittem, hogy haza vittek, hogy a né-
néd érted küldött.

Szólanul leplek ki a kapun, s némán
haladtak végig a már nappfényes utcán.
Végre Roland megszólalt:

— Sokat veszítettél?

— Nagyon sokat — felelt Vigliano
d'Asti azzal a meztelen őszinteséggel,
melyre csak a mosdatlanság órájában
képes a művelt halandó.

— Tudod, mit mondok neked, papa?
— folytatta Roland megfontoltan. —
Ezek a pincérek téged kinevetnek! És
én nem értem, hogy egy olyan kedves,
olyan jó, olyan nagy ember, mint te
vagy, miért nevetelti ki magát a pincé-
rekkel?

— Látod, ez onnan van, — felelt Vig-
liano komolyan — mert... hogy is
mondjam?... ezen a világon semmit
sem adnak ingyen. Én tudok olyat, amit
más nem tud, legalább is kevesen tud-
nak, de ennek a váltása az, hogy néha
nem gondolkozom, nem tudok gondol-
kozni.

Egy darabig megint szólanul handu-
koltak. Vigliano olyan belkifurdalás
fogta el, aminő még sohase hasogatta
megviselt gerinceveleit.

— Azt hiszem — szolt egy pár pere-
mulva — jobb volna, ha visszamennél a
mamához. Mi lesz így belőled?

Roland ijedten tekintett apjára.

— Nem — felelt halkan. — A mama
nem szeret engem, mert olyan csunya
vagyok, mint te. Nekem kívülled nincs
senkim. Velel akarok maradni.

S sürkésző pillantást vetve apja arcára,
így folytatta:

— Kérj kölcsön és játsszal újra. Én
majd megváriak.

Vigliano d'Asti nem tudott mit felelni.
Két könnyesepp szökött ki a szeméből.

Az idegességtől és hisztériától származó
szegény kis teremtes csöndesen ballagott
tovább végzete felé. Olesó cipőcskéje pa-
naszosan kopogott végig a kövezeten.

I.

Nagyon gyerek voltam még akkor, mikor először láttam. És természetesen : álomban láttam őt először. Akik szerepet vállaltak a sorsomban, soha se mulasztották el bejelenteni magukat hajnali álmaim ezüst esőtől fénylő palotáiban.

Azt álmodtam akkor, hogy megszöktem a nagy kék szobából, mely nekem a világot jelentette. Ébren, ébren gondolni se mertem volna erre a szörnyűsége; de álmban szárnyai nőnek a legjobb kis fiúnak is, s én meg akartam tudni: mi van a nádason túl? Ugy kezdődött az álmom, mintha már megugrottam volna. A boldog lények hálátlanságával siettem le a lépcsőn, s odalenn dobogó szívvel lapultam meg a kőkény-bokrok mögött. Hátba észrevesznek s egyszerre csak visszaszólit egy ismerős hang?! (Egy ismerős hang, melyet nem hallok többé soha.) Nem; szabad voltam, akár ma. Megkerültem a kutházát s minden szerető szemtől távol: nyugodtabban kocogtam tovább. Csak a sinek mentén mertem haladni: ez a sinpár volt a zsinór, mely a nagy kék szobával összefűzte a járó székből ellillant tékozló fiút. A kanyarodónál nagyot dobbant a szívem. Hirtelen elém bukkant az óriási jelzőoszlop, s ilyen közélről még soha se néztem egyetlen, nagy, vörös szemébe. De aztán neki bátorodtam s tovább lépegettem. Minő kalandos út, én Istenem! Egy ökörszem majd leverte a lábamról s a sás halk zizegése kimondhatatlan félelemmel töltött el. Majd egy lokomotív rohant el mellett, mint egy megdühödött, roppant fekete komondor, mely nem ismeri meg többé a gazdája kis fiát. A telegráf-rudak, mint komor felkiáltó jelek meredeztek elém, s a messzeség, rejtelmes hangjaival, baljóslatokat suttogott a fülemben.

Egy kicsit haboztam: ne forduljak-e vissza? De a róna intett.

Letértem túlra egy gyalogösvényre, mely a nádas felé vezetett és enyém volt a róna, először világéletemben. Felhőtlen ég nevetett velem szembe s lábam új erőre kapott a pázsit selymén. A jóságos kövér levegő megsimogatta szőke hajamat s azzal biztatott, hogy szereti ő a kis fiukat is. A nádas eltűnt a szemem

elől; nem gondoltam semmire, csak mentem tovább, tovább; és eltévedtem.

Mire körülnéztem, már késő volt. Nem láttam egyebet, csak a végtelen síkságot. Elbágyadt szemem nem találta meg sem az állomást, sem a jelzőoszlopot, sem a falu tornyát. Talán a könnytől nem, mely egyszerre csak összefutott szempilláim alatt.

Álmában az ember, kivált ha még nagyon fiatal, hajlandó hinni a virágok lelkében. Így eshetett, hogy szenderem ködében sorra kérdeztem az előttem pompázó csodálatos virágokat: „Mondjátok meg, virágok, merre találok haza?!” A virágok nem feleltek. S én kitaláltam, hogy ezek a virágok nem nekem nyílnak.

Csak egy reménységem volt még: három sápadtöldő bokor az ónos messzeségben. Arra tartottam. Micsoda szerencsém volt! Ez a három bokor nem volt délibáb, hanem egy kis erdő. S én biztosra vettem, hogy ebben a kis erdőben egy jótékony gnómot fogok találni, aki utba igazít.

A cserjés véresre karmolta arcomat s meztelen térdemet vörösre csípte a csalán. Jeges lélekzetű árnyékok közt vergődtem előre, melyek mintha komor szellemek lettek volna. De küzködésem nem volt hiábavaló. A gallyak mögött, melyek homlokomat verdesték, valami tisztásfelét pillantottam meg, s egy utolsó erőfeszítés után, végre-valahára, lábam előtt bugyborékkolt az Ér.

Az Ér, de nem az a szennyes, sekély víz, melyről oly sokat hallottam beszélni, hanem egy duzzadó, helyes kis folyó, melynek ultramarin színű vizén aranyhajócskák uszálltak. Az aranyhajócskákat valami titokzatos lehellet hajtotta; s a vízfenékről édes, halk zene hallatszott.

Bódultságomban talán elandalodtam volna ezen a lágy zengésen, de pillanatszerű merengésemben egy csufondáros hang zavart meg; valami különös, zengő nevetés, melyet mintha sok kicsi csengettyű kísért volna csilingelő szóval. Főlnéztem, s az Ér tulsó partján egy furcsa társaságot pillantottam meg, mely láthatóan éppen csak engem várt.

A kék virágokkal szegett mezőn egy szép kis kínai lány állott, kontyba tűzött hajjal s türkizes gombu, hosszú túvel a hajadiszében. Soha ilyen leányt; kék volt a szeme, kék a ruhája, kék még a haja is. Egy esomó kék virágot szórt elém a

habokba, s láttam, hogy virágainak még a levelei is kékek. Körülötte, szép rendben, idomtalan kis kínai majmok ültek, akik mind kéken vigyorogtak a világba, s kék repkényt tartottak a kezükben.

És szólt a kis kínai lány, olyan hangon, mint ahogy a karácsonyfák csengettyűje szól:

— Jó napot, kis fiu. Légy üdvöz mindnünk.

— Ó, szép kínai lány — feleltem én és reszketett a lábam — mondd meg nekem, merre találok haza?

A kék majmok kancsalul vigyorogtak; a kis kínai lány elmosolyodott.

— Haza? — szólt, s hangja zengésében volt valami fenyegető — ne kérdd azt, kis fiu. Te soha se fogsz haza találni többé. Ez a büntetésed, amért megszóktél hazulról.

Keserves sirásra fakadtam, s a könyvem úgy hullott, mint a záporosó. A kis kínai leány azonban megszánt, s így kezdett vigasztalni:

— Ne félj. Jó dolgod lesz nálam, jobb, mint odahaza. Elviszlek magammal. Városom ezüst vizen épült, s palotái fehér ködben usznak. A legszebbiket teneked adom. Király léssz udvaromban, s birodalmamban az történik, amit te akarsz. Csak intened kell, s a lehetetlen valóra válik; és hogyha valamit kívánsz, csupán a kezdet kell kinyujtanod érte. Légy nyugodt; nem fogsz haza vágyakozni. Ha ezen a folyón ájtóttél a tulsó partra, nem emlékszel többé. Boldogságnak nem lesz se kezdete, se vége.

— Nem lesz egyéb dolgod, mint hogy gyémántpalotádban, melyet négy sárkány őriz, hogy a napfény be ne süssön hozzád, angyal arcú, vizes szemű, piros bőbítés kis lányoknak el fogod beszélni Random Roderik kalandjait.

— De én haza akarok menni! — pi-tyeregtem rémülten.

— Már késő. Te az enyém vagy.

— S ki vagy te, aki ily kegyetlenül szólsz hozzám?

— Én tündér vagyok és a nevem: Pókháló.

— Ó, Pókháló, — rimámkodtam, összeszelesolva kezem — erressz el ez egyszer, s mondd meg, hogy merre találok haza? ! Igérem, sohase leszek többet rossz, sohase lépem át birodalmad határát, s nem jövök az Ér partjára soha.

— Késő — csilingelt Pókháló.

Intett, a kék majmok a vízbe ugráltak, hogy átrohanjanak értem, s megkötözzenek. Az egyik aranyhajó nyilsebesen tartott felém; láttam, hogy el vagyok veszve. Menekülni akartam, de lábam a földbe gyökerezett. A szemem elborult; éreztem, hogy a majmok megragadnak; nagyosikoltattam és fölébredtem.

Rácsos ágyamban találtam magamat. Rácsos ágyamban, melynek jól ismerem zöld hálózata, most az egyszer, minder szokás ellenére, le volt eresztve. Verejtékes arcom fölé egy áldott arc hajolt; ez az édes közelség lassanként elcsitította szívem dobogását. Az éj borzalmai elszálltak lázas fejem felől; a földé voltam újra. Nem féltem többé semmitől senkitől.

És reggelizés közben, mikor nagy kínai porcellántálunk cirádáin viszont láttam tündéremet egész majomodvarával, máibátran néztem szemébe az éjszakai rémeknek, s vidáman köszöntem neki:

— Jó reggelt, Pókháló kisasszony!

De attól fogva gyakran gondoltam a tündérre; és nem minden nyugtalanság nélkül gondoltam rá. Éreztem, hogy még találkozni fogok vele, s kissé féltem a pillanattól, amikor, tán más alakban, el fog jönni újra, s megint a fülemben csilingeli, hogy nincs szebb dolog a világon, mint angyal arcú, vizes szemű, piros bőbítés kis lányoknak mesélni a híres Random Roderikről, s arról, amit átélt szárazon és vízben.

II.

Persze hogy ráismertem, mikor újra láttam. Ekkor ugyan már matrózkalapot viselt, a haja két fonatban lelógott a hátára, s az oldalán táskacsüngött, melyre ez volt fölírva, hogy: „Musik“, de azért ráismertem. Aki egyszer tündért látott, ráismer a gonoszra bármi földi mezben.

Akkor már nagy kamasz voltam, s állítólag a színusz alfával, meg a koszinusz betával foglalkoztam volna sokat és tüzetesen. A tulajdonképpen is egyetlen foglalkozásom pedig az volt, hogy reggeljenként, amint lehajtottam a kávémat, rohanvást vágtattam Binden Sárika után, hogy elfogjam még a kapucinus-teplomnál, s ott illedelmesen megemeltetvén előtte a kalapomat, azt kérdeztem tőle:

— Tisztelt nagysád, minthogy ma véletlenül nekem is az iskola-utcában van dolgom, megengedi-e, hogy elkísérjem?

A Binder Sárka jósa és az én egyhangúságom határtalanok voltak. Egyébként sietek kijelenteni, hogy kettőnk regényéből már csak a következő párbeszédre emlékszem, mely épp oly gyakori volt nálunk, mint Homérosznál a Rhododaktülosz Eosz:

— Lantos ur szintén az iskolába szándékozik?

— Igen, nagysád, szintén.

Természetesen, minthogy egyébbel akkortájt egyáltalán nem foglalkoztam, abban az órában is Binder Sárka után vágtattam, mikor viszont kellett látnom tündéremet. Ó, az álnok! Nem a Sárka virágos, kék mosóruháját öltötte magára, csakhogy megejtsem?? De én keresztül-láttam rajta: Tudtam, hogy az, aki melletttem lépett, csak ál-Binder Sárka, s a valóságban nem más, mint Pókháló kisasszony. Ráismertem a mosolyáról, a tekintetéről, csengettyűhangjáról.

Nem mondom el, hogy mit beszélünk; talán nem is beszélünk egyébről, mint tánciskolai apró történetekről. Beszéd dolgában tündérem hű maradt szerepéhez. De meggyónom, hogy tekintete és mosolya egészen másról beszélt; meggyónom, hogy ez a tekintet és ez a mosoly a halhatatlanság örök dicsőségét ígérték nekem.

És csakugyan megszöktem az iskolából; csakugyan kimentem a városmajorba, verseket írni, ölelkező rimekben; a tölgyek közé, hogy átadjam a halhatatlanságnak a Binder Sárka nevét, s ráadásul a magamét is.

III.

Egyszer, jóval később, utra készülődtem. Menekülni akartam a haszontalanság, esztendőinek hazajáró lelkei elől. Okos emberre szerettem volna lenni. Akkor azt hittem, hogy ez könnyű, csak akarni kell.

Azt még nem tudtam, hogy hová megyek, csak azt tudtam, hogy el kell mennem akárhová; el onnan, ahol voltam. Mégis, úgy gondoltam, hogy majd jobbra tartok.

Már mindenem össze volt csomagolva, csak még egy Pierrette-kép állott az íróasztalomon. Erről az egyről sokáig nem tudtam elhatározni: vajjon magammal vigyem-e, vagy a kályhába dobjam? Egy bolond kép, olyan, amelyet fiatal festők

szeszélyből, művészi hanyavetiségből ütnek össze; valami idétlenség: fehér-fehéren. Egy mosolygó, kékszemű Pierrette; ostobaság, mondom, mely azonban kedves volt nekem.

Tudniillik: ismertem egy kissé ezt a Pierrette-t.

Egyszerre az íróasztalomról megszökött a kép.

— Nézz rám.

— Nem. Soha többé.

— Nem ismered?

— Ó, nagyon is! Jobban, mint szeretném.

— Tévedsz. Én vagyok, Pókháló.

— Ugy? Mindegy. Rólad sem akarok tudni többé.

— Miért nem?

— Mert megesaltál. Elhitetted velem, hogy nincs szebb dolog a világon, mint a Random Roderik kalandjai. Nos hát ez hazugság. Minden mese szörnyen ostoba: okos dolgok: a kőszén, a valuta és a perrendtartás. Aztán meg örök dicsőséget ígértél nekem. És ez még nagyobb hazugság volt. Azon kezdem, hogy dicsőség nincs, talán nem is volt soha. Vagy ha mégis volna, annyi bizonyos, hogy nem az én számomra termett.

— Ej, — szólt a kép — mikor gyerek voltál, úgy beszéltem hozzád, mint gyerekhez szokás. Azért nem csaltalak meg. Hidd el nekem, ezen a földön minden, de minden: játék; s az a játék, amelyet én mutattam neked, még a legszebbek közül való. A dicsőség sem álom, ha csak azt képzeled alatta, amit elérhetsz. Mit gondolsz, van olyan csodabogár, aki nem törődik vele, hogy a többiek megbecsülik-e? Ugyan hadd el! Ismerlek, szép maszk! Aztán meg: már benne vagy a játékhán. Ha veszt is az ember: mindenkin rajta áll, hogy legalább szépen játssza végig a megkezdett játékot.

— Mit akarsz tőlem?

— Azt akarom, hogy balra menj, ne jobbra. És engem vigy magaddal.

Fölkálltam, fogtam a Pierrette-t és bedobtam a tűzbe. Hanem azért balra mentem, nem jobbra. S a legelső helyen, ahol tanyát ütöttem, a falról egy Pierrette-kép mosolygott le rám. Valami Willette-másolat: fehér-fehéren.

IV.

Ó, hogy álom volt csupán!

Ugy tetszik, rég volt, nagyon rég.

Mikor még más nap volt az égen. Mikor újra megtanultam imádkozni. Mikor még volt a világon tavasz; mikor még volt a gyümölcsnek íze; mikor a gyerekek még érdekelték az utcán.

Elbóbiskolhattam egy kicsit, mert felriadtam rá, amint valami az asztalról a földre koppant. Egy könyv. A *Fleurs du mal*.

A hogy lehajtottam érte, pézsmailat esapott meg, s ugyanakkor valaki megérintette a vállamat. Tudtam jól, hogy aki vállon érint, nem élő lény, csak üres látomás, de már nem volt erőm rá, hogy megtöröljem a szemem.

S a valaki így suttogott a fülemben:

— J'aime de vos longs yeux la lumière verdâtre.

— Honnan jössz, látomás?

— Innen, ennek a könyvnek a lapjai közül. Nézd, hogy össze van gyűrve a láli ruhám.

Csakugyan, nem a legjobb színben volt a szegény látomás. S meglátszhatott az arcomon, hogy nem igen vagyok megilletődve.

— Ej tén meg se ismered a szegény kis Pókhálót? Már az igaz, hogy szépen megfelejtkeztl rólam!

— Hagyj nekem békét. Nem szeretem a pézsmailatot.

— Ez nem pézsmailat. Ez tamarinfa-illat.

— Legyen akármi: menj vissza, ahonnan jöttél. Ne zavard meg a nyugalmaimat. Boldog vagyok. Nem kellesz.

— Goromba vagy velem. Ezt nem vártam tőled, hálátalan! Ez csuf dolog! Én mindig kedves voltam hozzád.

— Rászedtél. Emlékszel még a hazugságaidra?

— Nem voltak azok hazugságok. Mit tehetek róla, hogy türelmetlen voltál?! S aztán édesem, ha megcsaltalak volna én?... Meg fogod bocsátani.

— Nem. Ezután majd csak szépen megleszek nélküled. Nem esik többé nehezemre lemondani rólad.

— Majd meglátjuk. Engem nem egykönnyen felejtnek el az ilyen urfiak. Különben ez nem is illenék hozzád. Te azok közé tartozol, akik visszatérnek.

— Nagyon bizonyos vagy a dolog felől. Pedig hiába valók lesznek az ígéreteid.

— Nincs igazad. Tudnék ígérni valamit, amit kár volna visszautasítanod.

— Ugyan mit?

— Szófrozzúnn. Békét tenmagaddal.

Eh, ne add az ártatlant! Azt hiszed, sokáig be fogod érni ezzel a munkával? Ezzel a munkával!

Felkapta az írásaimat s az asztal alá lökte.

— Csitt, ne üss lármát! És beszélj halkabban, mert kidoblak.

— Vissza fogok jönni az ablakon.

— Nem. Távozni fogsz az ablakon.

Még pedig tüstént.

— Kinyitottam az ablak egyik szárnyát s lehajtottam a *Fleurs du mal*-t a szomszéd puszta kertbe. A látomás eltűnt.

V.

Egy rettentő, halálos zsibbadtság után, mikor a szemem kezdte újra meglátni a tárgyak formáit s a színeket, mikor megint hozzászóltam a fényhez és a hanghoz, mikor, méltó bámulatomra, néha-néha, azon leptem meg magam: mintha gondolkoznám — egy borongás, fagyos őszi este, ismét látnom kellett Pókháló kisasszonyt.

Ó, a nyomorult, mily ravaszul ejtett meg! Még magamhoz se tértem, már ott leselkedett közel, a szoha legsötétebb zugában. Még alig néztem szét az otthonomban: „Az ott függő lámpa. Ez egy márványasztalka. Egy márványasztalka... nem emlékszem! Ott, ott egy kép van. És ez itt, ez én vagyok!” — s már végig simított a homlokomon hideg kezével.

Sötét ruhában volt és szelíd, nyújas szeméből nem sugárzott egyéb, csak irgalmasság.

Mikor fölkeltem, ott volt, hogy a karjába fogózzam. Ha odakünn füttyült a szél, lebbent, hogy betegye az ablakot. Ha nem tudtam aludni, meséket mondott nekem: édes, kedves történeteket.

És eljövén az idő, mikor el-el kellett válnunk, azzal hagyott el, hogy: „Holnap. Holnapután. Mindennap.”

Azóta gyakran láttam. Azóta nagyon megszereltem. Azóta kedvesebb volt hozzám, mint valaha. Azóta azt hittem, hogy ő az én szeretőm.

És néha igazán azt képzeltem, hogy karjaim közt tartom Pókháló kisasszonyt.

VI.

A multkor láttam utóljára. Ó, tudom, hogy utóljára!

Izgatottan jártam le és fel a szobámban; a türelmetlenségtől lázasan vártam rá. A fali óra egyik negyedet a másik után berregte el; nem jött. Megpróbáltam másra gondolni; nem sikerült. Egy szentelen szán már vagy huszadszor csörömpölt el ablakaim alatt; csak az nem akart mutatkozni, akit én lestem szorongva. Egy óra, másik óra, harmadik óra. Ó, én bolond, aki nagy kivilágítást rendeztem a tisztelőre! A sötétségben talán megszánt volna az álom.

Végre, nagysokára, felpattant az ajtó s ott állt a küszöbön. Még csak egy mosollyal se mentegette magát.

Ametisztiszínű, bársony szoknyában jelent meg előttem, s öltözkének alsó része ezüstös fényt sugárzott. Ruhadereka rózsaszínű fátvolszövetből volt, melyet rózsaszín gyöngysor fedett. Egy ocsmány sárga rózsát tartott a kezében; s most vettem észre először, hogy Carmenhez hasonlít.

— Így jön hozzám?! — kérdeztem. — Tovább akar menni? Hová készül?

Leereszkedett egy hintaszékbe s egyszerűen nem felelt a kérdéseimre. Csak annyit mondott, hogy:

— Köszönje meg, barátom, hogy eljöttem. Nem érdemli meg.

— Megcsalsz, alávaló! — szóltam s megfogtam a kezét. Már nem tudtam, hogy mit cselekszem.

— És ha ugy volna? — felelt ő. — Eh, hagyjon el, ön fájdalmat okoz nekem!

Oly hitvány voltam, hogy még ezután is megaláztam magam.

— Ó, Pókháló! — rimámkodtam neki — ne légy hozzám kegyetlen! Lehetnek fiatalabb kedveseid, nem lesz egy sem, aki oly forrón, oly igazán szeret téged, mint én. Musette, Musette! — így szoktam volt nevezni boldog perceimben — Musette, felejtsd el, hogy most örültt vagyok, s ne hagyj el! des kis Musette-em, gondoldj rá, hogy tied vagyok örökre, örökre!

Főlkelt s a vörös sávot nézte, melyet szorításom hagyott a kezén.

— Pókháló! — rémüldöztem, s reszkettem a felindulástól — csak nem akarsz elhagyni?! Mondd, ugy-e, hogy nem akarsz elhagyni?! Pókháló, kérlek, könyörgök, ne hagyj el! És hogy ha nem szeretsz többé, legalább légy kegyelmes és **bolondíts** tovább!

Oly szívtelenül nézett rám, hogy elállt a lélegzetem.

— Nem. Elég volt a tréfából. Kérem, engedjen utat.

— Így nem bocsátlak el.

Csak egy szánakozó tekintettel védekezett; de ez elég volt rá, hogy a karom zsigbadtan hulljon le.

Elstéált az ajtóig; a küszöbről visszafordult.

— Akarsz egy jó tanácsot? Ne jöjj utánam. Nincs rá mód, hogy még egyszer megtalálj. Különben igyekezzél szépen vőnülni meg, s tanuld meg, hogy árnyéknak, asszonynak, tündérnek sose menj utána.

— Tehát sohasem szeretted?

— Soha. Játékszer voltál, s összetörted. Addio. Várnak a szeretőim.

Elment. Lassu, nyugodt léptekkel, mint egy gyermek, aki tudja, hogy eltiport egy hangyabolyt.

*

Gyávabb voltam egy szobalánynál, aki szerelmi bánatában gyufaoldatot iszik. Csak átkozódni tudtam.

— Tündér! — zokogtam — aki megrontottad gyerek, fejemet, aki ingoványba csaltál a kötelességek elől, aki ráolvastál legjobb szándékaimra, tündér, aki megloptad boldogságomnak oly rövid óráit, tündér, aki csak azért ragadtál ki egyre édesebbé váló haldoklásomból, hogy megmutasd az új életnek egész silányságát, hogy arcomba vágd tulajdon semmiségemet, hogy fűkröt tart életem, melyben nem látok egyebet, mint eldobott kereplőt, elpusztult, szélmalmot, garadot, amely üresen jár — tündér, légy átkozott!

Ugy képzelem, Burgundiai Margit ezer szeretői között is akadhatott, aki a nesle-i torony fekete ablakánál, közvetlenül a halálos ugrás előtt, a legutolsó pillanatban, visszagondolván a szerelem éjjelére, így szólt magában:

— És mégis!... Ajkad ajkamon volt, karjaid körülfonták a nyakam, és mámorom, szerelmi boldogságunk mámorában, nekem megérté a többi: a tornyot, a zsákot s a sáros halált.

*

Ezek voltak találkozásaim Pókháló kisasszonnyal.

I.

Nem tudom mikor — tegyük fel, hogy szeles, rideg őszi este volt — egy liliputi személyke addig olvasott mindenféle házasságtörésekről, míg elhatározta, hogy ő is el fogja törni a magáét.

A házasságot, tudvalevőleg, kétféleképpen törik. Lelkifurdalással, vagy anélkül. A liliputi személyke választott. Ő lelki-furdalással fogja törni, halálos aggodalmakkal, Damokles-karddal a feje fölött, lángoló levelekkel, a végzet sűrű emlegetésével, s kinos jelenetekkel a fogorvos lépcsőjén.

De volt egy bökkenő. A liliputi személyke félt. Igaz ugyan, hogy mindössze egyetlen egy rongyos, kis élete volt, de, nem tudom miért, a liliputi személyke szerette ezt a rongyos kis életet.

Hiszen, ha minden olyan bizonyos volna, mint a regényekben. A szerető, szívében egy golyóval, alétlan rogy a pázsitra. Ez nagyon szép. Csakhogy attól lehetett tartani, hogy az a bizonyos ur egy fricskával el fogja intézni az X. Y. urat, s aztán egyszerűen össze fogja törni őt, a szegény kis liliputi személyt.

Aztán meg voltak egyéb nehézségek is. Mindenekelőtt, hogy ki legyen ez az X. Y. ur. A liliputi személykének voltak udvarlói bőven. Maki majmok, kapucinus majmok, kék és szírvány színben játszó páviánok, sőt egy gyönyörű orángután is. De ezeknél még az a bizonyos ur is többet ért.

Most következik: az oknyomozó történelem.

Mi birta a liliputi személykét erre a sötét elhatározásra?

Azt mondhatnám, hogy a liliputi személyke beteg volt. Az a betegség bántotta, amely a legtöbb asszonyt: nem volt elég dolga.

De nem, ő nem ekképpen fejezte ki a szerencsétlenségét. Ő így sóhajtozott:

— Mindig megver.

Szégyellem, de meg kell vallanom, hogy a liliputi személyke igazat sóhajtozott.

S ez annál nagyobb galádságnak fog feltűnni a történelem előtt, mert a liliputi személyke olyan kiesi volt, hogy voltaképpen csak két nagy könnyesepp-

ből állott. Két nagy könnyeseppből, mely ugy világított, mint két fekete szem. Ami pedig azt a bizonyos urat illeti, ez az ur az óriások közé tartozott. Mi több, a vidám óriások közé.

Negyedik nap reggel haza jött a vidám óriás. Minthogy vadászatról érkezett, a vasutról leszállva egy vadkereskedőhöz hajtatott, s megvett ott vadat és halat s mindent, ami jó falat.

De a liliputi személyke még folyvást hallgatott.

— Hm, valami veszedelmet érzek — szimatolt a vidám óriás, mint óriások szokták.

A vidám óriás ravasz ember volt.

— Beszédre fogom birni őt — szólt félre, mint ahogy a szinpadon szokás.

Aztán fenhangon így folytatta:

— Menjünk el vaesorálni az „Előkelő Csimpánz”-hoz.

A liliputi személyke fölvette babakalapját és ment.

— Ha egyszer körülnézek — szólt magában — minden majom meghal értem.

Elmegy, de hallgatni fog.

Amit a liliputi személyke föltett magában, annak meg kellett történnie.

Nagyon fájt neki, hogy hallgatnia kell; de hallgatott.

Hanem azért a vidám óriás elégedetten dörzsölgette roppant mancsait.

A liliputi személyke tudniillik meg-evett tizenhárom cukor-süteményt, s a giardinettoból megette még az aranyhalakat és a kis zászlót is.

— A baj nem olyan nagy baj — morgott köpönyege alatt a vidám óriás.

Aztán begöngyölgette a liliputi személykét egy cigaretta-papirba, zsebre tette, s haza lépett vele. Otthon szépen, vigyázva, elöbügylálta, megsimogatta a háját, mely puha volt, mint a gubó selyme, elaltatta, s így dörögött magában:

— Persze, persze. Mindez azért van, mert, amikor vadászatra megyek, egyedül van szegényke. És mért van egyedül? Mert a liliputi papa és a liliputi mama háboruságban élnek. Egyik se jön hozzám, mert mindegyik attól fél, hogy a lányuknál összetalálkoznak egymással.

II.

A liliputi papa és a liliputi mama ugyanis már tizennyolc év óta elváltak

Önök. Régi história volt az. Valami brobdignac-i ur játszott szerepet ebben a dologban, s a liliputi mama utóbb férjhez is ment a brobdignac-i urhoz. Sokáig igen boldogan éltek, de végre elhalálázott a brobdignac-i ur. Az is régen volt. A liliputi mama már csak arra emlékezett, hogy a brobdignac-i ur nagy volt, miként egy árhoc, de hát az óriások is meghalnak, sajnos.

A vidám óriás elment a liliputi papához, s így szólt hozzá:

— Lásza, liliputi papa, mindennek maga az oka. Mert maga, bizony, fenelegény volt annak idején. De, tudja mit, mi megbocsátunk. Béküljenek ki.

— Az igaz — szólt a liliputi papa — mindennek én vagyok az oka.

A vidám óriás azt mondta, hogy: „lassu viz partot mos” (amit még soha se látott senki), majd egyet fordult s beállított a liliputi mamához.

— Lásza, liliputi mama — szólt hozzá gyöngéden — ő szegény nem oka semminek.

— Az igaz — felelt a liliputi mama — ő nem oka semminek. Ezt mondta a brobdignac-i ember is, aki nagy volt, miként egy árhoc, és mégis meghalt.

— Ez legalább nem halt meg — jegyezte meg a vidám óriás.

— Az is valami — felelt a liliputi mama.

III.

Ugy volt, hogy a liliputi papa és a liliputi mama kibékülését barátságos esküvel ünneplik meg a fiatalok. A vidám óriás kézen fogta a papát, s oda vezette a mamához.

— Bocsáss meg — szólt a liliputi papa.

— Igen pajkos fiu vagy — felelt a liliputi mama — de isten látja a lelke: megbocsátok.

Az estebéd oly szépen kezdődött, mint egy sátoros ünnep.

— Mindig tudtam, hogy egyszer jóra fordul minden — szólt a liliputi papa elégedetten, s jóízűen evett.

De az óra kilencet ütött, s ez az óra a

liliputi személyke rendes féltékenységi órája volt. Ebben az órában mindig eszébe jutottak a vidám óriás összes bűnei. S egyszerre felesattant:

— Maga a brobdignac-i asszonytól volt!

Az óriás esküdözött, hogy már azt se tudja, merre van Brobdignac. Ezért a szentelenségért megbűnhődött. A liliputi személyke előbb csak a sórtártót vágta hozzá, de aztán a salátás falat is, s mindent megpótolta egy tucat poharral, meg két boros üveggel.

— Ó papa, ó mama, mily boldogtalan vagyok!

Majd sirni kezdett, ahogy a kis barátnyok sírnak. A liliputi papa megijedt, hogy mindjárt szétolvad könnyekbe, de a liliputi mama, aki már sok mindent látott, megnyugtatta őt.

— Hadd sirjon egy kicsit; ez használ a tüdejének.

— Ó papa, ó mama! vigyetek haza!

— El fog válni tőle! — rémüldözött a liliputi papa.

— Holnap eljövünk érte — szólt busan a liliputi mama.

A vidám óriás kikísérte a vendégeit.

— Meg fogom őt venni — szólt és kezét szorította a liliputi papával.

Majd megcsókolta a liliputi mama kis kezét.

— Meg fogom őt venni — szólt hozzá biztalan.

IV.

Másnap, mikor a liliputi papa és a liliputi mama karonfogva beállítottak a vidám óriáshoz, hogy haza vigyék a leányukat: a liliputi személykét ott találták a vidám óriás ölében.

A liliputi személyke sugárzott aranyfüstös kis szoknyájában, s a két nagy könnyesepp ragyogott, mint a rubint.

— Ő a legjobb ember a világon — szólt halkán — és én szeretem őt.

— Csudálatos! — álmélkodott a liliputi papa.

— Az élet kissé különös — felelt a liliputi mama elmerengve.

AMBRUS ZOLTÁN

KÖNYVEI EGY-EGY KÖTET FÜZVE 8 KORONA

MIDÁS KIRÁLY. Regény. 2 kötet.

BERZSENYI BÁRÓ ÉS CSALÁDJA.

Tollrajzok a mai Budapestről.

ÁLOMVLÁG. Elbeszélések.

SOLUS ERIS. Regény.

A BERZSENYILEÁNYOK TIZENKÉT VŐLEGÉNYE

Tollrajzok a mai Budapestről.

TÖRPÉK ÉS ÓRIÁSOK. Elbeszélések.

ÓSZI NAPSUGÁR. Regény. — A GYANU. Regény.

2 mű egy kötetben.

GIROFLÉ ÉS GIROFLA. Regény. — A TÜRELMES

GRIZELDISZ. Regény. 2 mű egy kötetben.

LEÁNYOK, ASSZONYOK. Elbeszélések.

BUDAPESTI MESÉK. Elbeszélések.

FURCSA EMBEREK. Elbeszélések.

NAGYVÁROSI KÉPEK. Rajzok.

A TEGNAP LEGENDÁI. Rajzok.

VEZETŐ ELMÉK. Irodalmi karcolatok.

RÉGI ÉS ÚJ VILÁG. Elbeszélések.

RÉVAL-
KIADAS

Mindenütt
kapható!

AMBRUS ZOLTÁN a modern írásművészetnek a legelőkelőbb, legválogatosabb és legfinomabb szóvivője nálunk s prózairóink közül a magyar intelligencia legtöbb joggal őt tartja a maga írójának.

Tanuljon tárogatót minden magyar!

A WÁGNER-féle tárogató-iskola nemcsak tárogatóra, hanem kottára is megtanít minden zenenevelőt vagy kezdőt a legrövidebb időn belül. Űgyes példákkal magyarázza az iskola, miként kell kottát olvasni és tárogatózni úgy, hogy tanítóra egyáltalán nincs szükség és mégis gyorsan tanulunk. A WÁGNER-féle tárogató-iskola gyönyörű magyar népdalokat, újabb magyar és régi kurucdalokat tartalmaz, többek között:

Csillagtényes nyári éjjel.

Messze mentél, nagyon messze.

Cserebogár, sárga cserebogár.

Ha majd egyszer a siromon.

Vallomás.

Három hervadt rózsá.

Fürdik a holdvilág.

Kék nefelejts

Ugy még sohasem volt.

Ocskai brigadéros.

Hoffmann meséiből.

Eredeti Rákóczi-nóta.

Bordal a „Bánkban”-ból.

Bihari kesergője.

„Tosca” operából.

Zsindelyezik a kaszánya.

Leszopom a jó bort

stb. stb.

A Wágner-féle tárogató-iskola gyönyörű ábrákkal, nagy alakban, finom kivitelben, csekély 6 koronáért kapható minden papír-, könyv- és zeneműkereskedőnél, vagy a kiadónál.

WÁGNER

országsszerte elismert elsőrendű magyar hangszer- és beszélőgépek áruháza

Budapest, VIII., József-körut 15.

Wágner-féle tárogatók 500 koronáig!